

SODUR

XX ААСТАК'АК

• 15. 01. 38. •

NR. 1-2

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 1-2 — 1938.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages
Uueks aastaks	1	A propos du nouvel an	1
Kolonel A. Traksmaa: Kaug-Ida konflikt .	2	Colonel A. Traksmaa: Le conflit de l'Extrême-Orient	2
Kahekümne aasta eest pandi alus meie suurtükiväele	17	20 ans de la création de notre artillerie	17
Kapten R. Rubach: 1. Suurtükiväegrupp 20 aastat	17	Capitaine R. Rubach: 20-me anniversaire du 1-er groupe d'artillerie	17
Kapten A. Iives: Jooni 1. Suurtükiväegrupi Ohvitseridekogu tegevusest	24	Capitaine A. Iives: Activité du cercle des officiers du 1-er groupe d'artillerie	24
V. Kuusik: Jooni 1. Suurtükiväegrupi Üleajateenijatekogu tegevusest	26	V. Kuusik: Activité du cercle des sous-officiers du 1-er groupe d'artillerie	26
San.-kolonelleitnant O. Palu: 1. Suurtükiväe Polgu patarei nr. 1 lahing Kohtla küla juures 16. 01. 1919. a.	27	Lieut.-colonel méd. O. Palu: Combat de la batterie No 1 du 1-er régiment d'artillerie près de Kohtla le 16 janvier 1919	27
Kolonelleitnant E. Ahman: Kaardi tähtsusest sõjas	28	Lieut.-colonel E. Ahman: L'importance de la carte topographique dans la guerre	28
Taktika alalt:		Tactique:	
— Sissejuhatusesks.		— Introduction.	
— Major A. Luts: Sõjategevus öösi. Prantsuse, Saksa ja N. Vene öise tegevuse põhimõtteid	35	— Commandant A. Luts: L'action de nuit. Principes de l'action de nuit en France, en Allemagne et à l'U. R. S. S.	35
Kolonelleitnant A. Normak: Mõtteid staabi-teenistuse kohta	41	Lieut.-colonel A. Normak: Réflexions sur le service d'état-major	41
Lieitnant E. Vimson: Bussooli kasutamisest vaatluspunktis	45	Lieut. E. Vimson: Emploi de la boussole dans un poste d'observation	45
BIBLIOGRAAFIA.		BIBLIOGRAPHIE.	
V-r.: Prantsuse tangitaktika sakslaste hinnangul	53	V-r.: Critique allemande de la tactique des chars française	53
-m.: Tangitõrjesuurtükid	55	-m.: Les canons antichars	55
Saksamaa: „Militär-Wochenblatt“ nr. 19, 20 ja 21 — 1937.	58	Allemagne: „Militär-Wochenblatt“ Nos 19, 20 et 21 — 1937	58
Sõjaväelisi teateid välisriikidest	62	Informations militaires de l'étranger	62
Toimetusele saadetud uuemat kirjandust	63	Publications récentes	63
Sport sõjaväes	63	Les sports dans l'armée	63
Juriidilisi küsimusi	64	Questions juridiques	64
Male	66	Echecs	66

Kaanepilt: 1. Suurtükiväegrupi patarei polügoonil tulistamas.

Vastutavtoimetaja major A. LUTS.
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten E. SAIDRA.
Telefon nr. 477-20/163.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.

Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.
Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaat-
miseks märkimata käsi-
kirju alal ei hoita.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.56.
Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülj — kr. 40.
Tekstis — kr. 60.

SÕDUR

Nr. 1-2

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

15. 01. 1938.

XX AASTAKÄIK

Uueks aastaks.

Käesoleva 1938. aastaga „Sõdur“ astub oma XX aastakäiku. „Sõdur“ kutsuti ellu meie Vabadussõja algul Sõjavägede Ülemjuhataja korraldusega ning määrati meie sõjaväe häälekandjaks. „Sõdur“, olles meie sõjaväe ainsaks sõjaasjanduse ajakirjaks ja häälekandjaks, peab rahuldama kõigi väeliikide ja erialade erinevaid nõudeid ja ohvitseride, allohvitseride ja sõdurkonna huvisid ning andma ruumi kõigile sõjaväe elu mitmekesistele nähetele, milliseid haarab endasse kaasaja suur ja keerukas organism — sõjavägi. See ülesanne on väga suur ja väga raskesti teostatav ühe ja sama ajakirja veergudel. Kuid sellele vaatamata on „Sõdur“ püüdnud sõjaväe häälekandjana aidata jõudumööda kaasa võimaluste ja abinõude otsimisel kõikidel meie riigikaitse küsimuste aladel. Seda otsimist, seda hoogsat püüdu paremusele näitab ja tõendab kõige paremini „Sõduri“ senine töö — möödunud aastakäigud.

Kui meie tahame pidada sammu kaasaja kiirtempolise sõjateaduselise-tehnilise arenguga, peame koondama kõik jõud ühisele eesmärgile — meie sõjateadusele ja selle kaudu enese täiendamisele. Selle ülesande teostamisel oleks vahendajaks „Sõdur“. Et seda ülesannet edukalt täita, selleks on vaja kahte asja — ühelt poolt kaastöölisi, teiselt poolt lugejaid. Kui kaastöolistest on suurel määral „Sõduri“ sisuline väärtus, siis lugejaskonna suurus on selleks baromeetriks, mis näitab, missugusel määral meil huvi tuntakse riigikaitse küsimuste vastu. Kaastöölised ja lugejaskond kokku moodustavad teataval määral ühe terviku, üks väärib teist.

„Sõduri“ sõprade, kaastöölise ja lugejate arv on aast-aastalt kasvanud. „Sõdur“ loodab, et ta kaastöölise ja toetajate pere eelseisval aastal veelgi suureneb ja et ta ümber koonduvad kõik, kes huvi tunnevad meie riigikaitse küsimusest.

Käesolevaga „Sõdur“ tänab kõiki asjaosalisi tehtud töö ja ülesnäidatud usalduse eest ja soovib kõigile

õnnerikast uut aastat.

KAUG-IDA KONFLIKT.

Kolonel A. Traksmaa.

1. Konflikti tekkimine ja selle tagapõhi.

Sõjaliselt Kaug-Ida konflikt on Jaapani keisririigi järjekordne kallaletung Hiina vabariigile. Järjekordne see pärast, et ta pole mitte esimene, vaid sellelaadilisi kallaletunge Hiinale on eriti viimastel aastatel olnud paljusid. Oieti valitseb alates 1935. aastast Jaapani ja Hiina vahel mingi permanentne sõjajärgne seisukord, kus üks relvastatud kokkupõrge on järgnenud teisele. Jaapani ja Hiina suhetele iseloomulikuna osutub seejuures asjaolu, et sõjalise tegevusega ei katke diplomaatilised vahekorrad, vaid rööbiti sõjategevusega areneb harilik läbikäimine mõlema maa vahel. De jure seega mõlema riigi vahel nagu ei olekski sõda, vaid rahu-seisukord, kuigi de facto arenevad verised lahingud, mobiliseeritakse miljonilised armeed.

Käesoleva konflikti tekkimine ja senine areng on tüüpiline Kaug-Ida olustikule. 8. juulil s. a. sündis pealtnäha tähtsusetu kokkupõrge hiina ja jaapani kahe vähema väeühiku vahel Lukuotšao linna juures, 15 km Peipingist (Pekingist). Tekib küsimus, kuidas sattus jaapani väesalk rahuaja oludes hiina territooriumile? Pärast bokserite mässu 1900. ja 1902. a. sõlmitud kokkulepete järele on välisriikide esindustel Hiinas õigus pidada enda ja oma kodanike kaitseks vähemaid garnisone, kes võivad korraldada ka sõjalisi õppusi hiina võimude loata. Kuna garnisonide suurus ja õppuste ulatus ei ole lepingus täpsalt fikseeritud, siis suurendas Jaapan Põhja-Hiinas järjekindlalt oma sõjalisi jõude, kes teostasid hiina territooriumil suuremaidki taktikalisi harjutusi ja manöövreid, hoolimata kohalike hiina võimude protestidest. Ühel säärasel õppusel, ööl vastu 08. 07. s.a., Lukuotšao linna juures läks kaduma, nii kinnitavad jaapanlased, nende sõdur. Jaapanlased nõudsid linna viivitamatut läbiotsimist, millest aga keeldusid hiina võimud. See oligi põhjuseks relvastatud kokkupõrkele, sest jaapanlased asusid linna vallutamisele, millele hiina garnison avaldas vastupanu.

Kokkupõrkele järgnesid läbirääkimised konflikti likvideerimiseks. Nende kestel selgus, et Jaapan soovib kõnelda ainult kohalike P.-Hiina võimudega, kellele esitati kaugeleminevaid poliitilisi nõudmisi maksva korra muutmiseks P.-Hiinas.

Nangkingi keskvalitsuse vahelesegamist ei peetud üldse soovitatavaks. Jaapani käitumine läbirääkimistel näitab selgesti, et käesolevagi konflikti algpõhjuseks ei olnud mitte õine arusaamatus kahe väeühiku vahel, vaid hoopis ulatuslikumad poliitilised eesmärgid. Et neid sihte selgitada — ja see on peaasi küsimuses — selleks peame veidi lähemalt iseloomustama kahte vastaspoolt — Jaapani imperialismi ja Hiina vabariiki.

2. Jaapani ja Hiina iseloomustus.

Jaapani keisririik asub teatavasti neljal suuremal ja hulgalistel vähemal saartel, kuhu kuuluvad ka Rahvasteliidu mandaadina endised Saksa asumaad. Aasia mandril Jaapanile kuulub Korea ja Liaotungi poolsaar. Kõik kokku 680 000 km², ümmarguselt 100 miljoni elanikuga. Jaapani mägisest pinnast on ainult umbes $\frac{1}{6}$ harimiskõlvuline, seega elamistihedus maal on väga kõrge ja tõuse keskmiselt 170, kohati aga kuni 500 inimesele km² ja rohkemgi.

Jaapan on tõusnud moodsaks suurriigiks viimase saja aasta kestusel. Kuni 19. sajandi keskpaigani elas see rahvas oma suletud, kinnist elu, toites end põlluharimisest, kalastusest ja käsitööst. On andmeid, mis kõnelevad sellest, et tol ajal jaapanlased piirasid kunstlikult — laste hävitamisega ja teiste abinõudega — rahva loomulikku juurdekasvu, hoides selle kooskõlas tolle aja kitsaste elamisvõimlustega. 1854. a. sundisid P.-A. Ühendriigid, laiendades oma majanduslikku ekspansiooni, sõjalaevastiku ilmumiselega avama ka Jaapanit oma sadamaid kaubanduslikuks läbikäimiseks teiste riikidega. Tükk aega pani Jaapan vastu võõraste sissetungile, kuid aastail 1864—65 sündis suurriikide sõjalaevastike ühine aktsioon Jaapani alistumisele. Tol ajal oli Jaapan praeguse Hiina seisukorras: ta osutus kasulikuks turuks, poolkoloniaalmaaks, kus äritisid Euroopa suurriigid ja P.-A. Ühendriigid laialiste eksterriaalsuse õiguste alusel. Kuid Jaapan tundis ruttu ära oma nõrkuse põhjused ning asus imetlusväärse kiirusega ja andekusega omandama seda Euroopa tehnilist tsivilisatsiooni, mis oli osutunud tugevamaks ta enda kultuurist.

Sõjav. Ülemjuhataja kindralleitnant J. Laidoner 3. jaan. paraadi tervitamas; Sv. Ülemjuhatajale järgnevad Tallinna garnisoniülem kindralmajor H. Brede, Sv. Staabiülem kindralmajor N. Reek, Tallinna komandant kol. Junkur ja Sv. Ülemjuhataja adjutant.

Juba möödunud sajandi lõpul tunnistas Jaapan teistega võrdses riikidepere liikmeks, mille üheks väliseks tunnuseks oli see, et seal kaotati välismaalaste erilised eksterritoriaalõigused. Alates aastast 1876 algab Jaapani ekspansioon Aasia mandrile, nimelt Korea poolsaarel, mis kuulus tol ajal Hiinale. Süvendades seal oma majanduslikku mõju, sattus Jaapan konflikt Hiinaga, mille tagajärjeks oli Hiina-Jaapani sõda 1894—95. Sõda lõppes soodsalt Simonojeki rahuga, mille järele Jaapanile pidi kuuluma Liaotungi poolsaar ühes Port Arturi kindlusega, Korea poolsaar ja Formosa saar. Prantsusmaa ja Saksamaa poolt toetatud Venemaa vahelesegamise tõttu tuli aga Jaapanil Liaotungi poolsaar loovutada Venemaale. Seda sammu Venemaa poolt võttis Jaapan sügava rahvusliku alandusena ning vastukaaluna Venemaale ta sõlmis 1902. a. lepingu Inglismaaga. Konflikt Venemaaga Mandžuuria pärast viis Vene-Jaapani sõjani 1904—1905. Portsmouthi rahuga Jaapan saavutas Lõuna-Sahhalini ja ülevõimu Liaotungi poolsaarel ja Koreas. Nende saavutus-

tega Jaapan oli tõusnud maailma suurriikide hulka.

Ta tõus poole sajandi kestusel osutus äärmiselt kiireks. Jaapan oli kiirelt arenenud suurtööstusmaaks, kes vajab turge oma saadustele ja tooraineid, sest saartel puudusid kõik tähtsaimad neist — kivisüsi, nafta, puuvill ja raud. Kiirelt oli hakanud kasvama ka rahvaarv — ümmarguselt 700 000 inimest aastas. Vabade käte töölerakendamiseks pidi Jaapan ühelt poolt järjest suuremal määral arendama oma tööstust, mis ta viis majanduslikule ekspansioonile. Teisalt aga tuli tal otsida võimalusi ka rahva ülejäägi mahutamiseks väljaspoole kodumaa piire. Kõige selle tagajärjel Jaapani kui suurriigi poliitilise aktsiooni põhitendentsiks käesoleva sajandi kestel on olnud ekspansioon — oma poliitilise ja majandusliku mõjuvõimu järjekindel laiendamine. Jaapani ekspansioon on kujunenud Kaug-Ida tõsisemaks küsimuseks ning üheks tähtsamaks probleemiks rahvusvahelises politikas üldse.

Järgnedes looduslikule algseadusele le-

vida kõige vähema vastupanu suunas, on Jaapani ekspansioon territoriaalselt suundunud seniajani kõige suuremal määral Hiina aladele. Versailles rahulepinguga sai Jaapan endale Tsingtao, ühes saksa rendiõigustega Šantung poolsaarel. Koreale ja Liaotungile järgnes 1931. aastal Jaapani, enne käesolevat pealetungi, kõige vägevam hüpe — Mandžuuria okupeerimine, millest moodustati Jaapani protektoraadialune keisririik — Mandžukuo (1 milj. km², 29 miljonit elanikku). Esialgselt võis arvata, nagu oleks Mandžuuria omandamisega Jaapani ekspansioon Aasia mandril lõppenud. Kuid varsti selgus, et Mandžuuria ei ole täitnud Jaapani lootusi. Esiteks vajab metsikute alade ja loodusvarade ekspluateerimine seal suuri vabu kapitale, mida Jaapanil ei ole soovitaval määral. Teiseks ei ole jaapanlane, Mandžuuria kareda kliima tingimustes, kaugeltki suuteline võistlema kohalike hiina ja mandžu rahvastikuga, mille tagajärjel see maa jääb endiselt suletuks Jaapani rahvuslikule ekspansioonile. Neil põhjustel, vaevalt Mandžuurias kanda kinnitanud, algas Jaapani uus kavakindel surve lõunasse — Põhja-Hiina oma alla võtmiseks.

Hiina vabariik on noor — kõigest 25-aastane. Ta tekkis endise keisririigi varemetel Mandžude dünastia kukutamisega 1912. aastal.

Oma võimu ülimalle tipule jõudis Hiina keisririik 18. sajandi lõpul, millal ta ülemvõimu alla kuulusid, peale Põhja-Hiina, ka Mongoolia, Tiibet, Amuuri provintsi, Turkestan, Annam ja Birma. 19. sajandil aga pörkas Hiina kokku Lääne-Euroopa suurriikidega — Inglismaaga ja Prantsusmaaga, hiljem Venemaaga ja — Jaapaniga, ning sealt peale algab Hiinas suur languse periood, mis kestab tänapäevani. Ürgse, omapärase, kõrgel tasemel seisva suure kultuurriigina (ainult Põhja-Hiina omab 3,5 miljonit km², ümmarguselt 400 miljoni elanikuga) osutus Hiina ometi niivõrd nõrgaks, et ta ei olnud suuteline kaitsma oma rahvuslikke huviseid. Hiina nõrkuse esimeseks ja peamiseks põhjuseks oli see, et kapseldunud ja eraldunud oma kivinenud kultuurilistesse traditsioonidesse, ta ei olnud suuteline, nagu seda tegi Jaapan, omandama uut Lääne-Euroopa tehnilist tsivilisatsiooni, et sel teel tõsta oma majanduslikku, kultuurilist ja riiklikku võimsust ja vägevust. Eriti Jaapani kiire ettejäudmine selles suhtes Hiinast sai viimasele otse saatuslikuks.

Jäänud oma arengus maha teistest suurriikidest, muutus Hiina nende kasulikuks kaubaturuks, poolkoloniaalmaaks, kelle arvel tehti äri kõige laiemas ulatuses. Ka kaotas Hiina ühe provintsi teise järele suurriikidele. Langevad: Annam — Prantsusmaale, Birma — Inglismaale, Kiaotšou — Saksamaale, Korea poolsaar, Formosa ja Liutšu saared — Jaapanile, Mandžuuria satub Vene ülemvõimu alla, Tiibet iseseisvustub, eraldub Põhja-Mongoolia. Vastandina Jaapanile jäi seega oma iseloomult pehme, resigneeritud ja passiivne hiinlane alla uue, moodsa tsivilisatsiooni ja kultuuri pealetungile.

Hiina langust ei suutnud pidurdada ka 1912. a. revolutsioon ja Vabariigi väljakuulutamine, kuigi paljud hiina patrioodid seda temalt lootsid ja ootasid. Ümberpöördu! Revolutsioonile järgnevais sündmuste keerises süvenes veelgi Hiina teine ajalooline nõrkus — kindla riikliku korra ja tugeva tsentraliseeritud riigivõimu puudumine. Algas võitlus võimu pärast provintside, väejuhtide ja — poliitiliste rühmituste vahel, võitlus, mis nõrgestas riiki paljude aastate jooksul ning ei ole kaugeltki veel lõppenud tänapäevalgi.

Hiina parimate juhtide ja patriootide algatusel algas 1918. aastal Lõuna-Hiinas — Kantonis — vabariiklik, rahvuslik ühinemisliikumine ühise, tugeva Hiina ülesehitamiseks. Poliitilised rühmitused ühinesid, moodustades ühe valitseva partei — Kuomintangi. Liikumise etteotsa asus varsti suurte võimetega juht, marssal Tšiing-Kai-Tšek. Kuid viimasel tuli aastate kestel sundida relvastatud peale teistele provintsidele oma võimu tunnustamist. Alles aastal 1927 tal õnnestus vallutada Šanghai ja Nanking, 1928. a. — Peking, mille nimetas ümber Peipingiks.

Väga tõsiseks osutus marssal Tšiing-Kai-Tšeki võitlus kommunistliku liikumisega Hiinas, võitlus, mis kaugeltki pole veel lõppenud praegugi. Hiina rahvusliku ühinemisliikumise tegi kompartei esialgselt kaasa koos teiste poliitiliste rühmitustega. 1927. a. aga eraldusid valitsevast parteist — Kuomintangist — äärmised pahempoolsed rühmitused eesotsas kommunistidega, astudes relvastatud võitlusse rahvusliku valitsusega. Kommunistliku liikumise tähtsamaiks keskusi osutusid suuremad linnad Lõuna- ja Kesk-Hiinas, kus võim mitmes kohas läks nõukogude kätte. Need moodustasid endale ka kommunistlikke relvastatud jõude. Rahvuslike

vägede poolt suruti aga kommunistlikud osad ja nõukogude võim viimastel aastatel järjekindlalt rohkem lääne ja loode poole. N. Vene andmeil veel 1936. a. püsis nõukogude võim vähemalt osaliselt Hiina lääne- ja loodepoolseis provintsid, haarates 190 maakonda 50—55 miljoni elanikuga. Hiina nõukogude käsutuses oli punane hiina armee, ümmarguselt 450 000 relvakandjat, kes seniajani pidasid võitlust Nankingi keskvalitsuse vastu. Ainult käesoleva konflikti kestusel, millal jaapanlased tungisid sisse P.-Hiinasse, andis see armee end, erilepingu alusel, marssal Tšiing-Kai-Tšeki käsutusse.

Nagu näha, püüab Nankingi valitsus praegu kasutada sõjaliseks võitluseks Jaapani vastu kõiki elemente, kes on valmis teda toetama, mispärast Jaapani väited kommunismi mõjust Hiinas ei ole mitte täiesti aluseta.

Kuna kommunistlikku liikumist Hiinas toetas N. Vene, siis võitluses esimesega Nankingi valitsus ei kohkunud koguni vangistamast N. Vene saatkonna liikmeid ja vallandamast vene raudteelasi P.-Hiinas, kui need kommunistlikus propagandas läksid liiga kaugele. Teravused N. Venega viisid koguni 1929. a. piirivõitluse iseloomuga sõjani kahe naabri vahel.

Toodud lühikesest ajalooliselt ülevaatest tohiks olla selge, et Hiina ei moodustanud enne käesolevat konflikti veel rahvuspoliitiliselt tugevat, seesmiselt konsolideerunud, riiklikku tervikut, vaid riiklik võim seal oli veel suurel määral killustatud ja nõrgestatud. Hiina 18 provintsi vahest ainult 10 olid täielikult alistatud Nankingi kesk- võimule. Teised elasid edasi oma poolautonoomset, isoleeritud elu, omades koguni oma relvastatud jõudegi.

Segased sisepoliitilised olud raskendasid ka Hiina rahvamajanduse kavakindlat ülesehitamist, kuigi Vabariigi juhtivad mehed on püüdnud sellelgi alal jõuda edasi. Hiina kui suurriigi majanduse kõige nõrgemaks kohaks on ta tööstuse mahajätetus, mille tagajärjel selle maa suured maapõuevarad — kivisüsi, metallid, nafta ja mineraalid — ekspluateeritakse alles nõrgalt ja seegi peamiselt väliskapitalide poolt. Kasutades teiste suurriikide tööstussaadusi, osutus Hiina ka oma riigikaitset rippuvaks viimastest, mis on saanudki Hiinale otse saatuslikuks ta võitluses Jaapaniga.

Hiina vähearenenud raudteevõrk — $\frac{5}{16}$ territooriumist puuduvad raudteed täielikult — ei võimalda olevaidki ressursse kasutada täiel määral seal, kus seda nõua-

vad riigikaitse huvid. Raudtee võrgu arendamist on püüdnud vabariiklik valitsus edendada kõigi abinõudega eriti viimastel aastatel, kuid ülesanne ei ole lahendatav lühikeses ajaga.

Võrreldes Jaapani ja Hiina relvastatud jõude, avaneb järgmine üldpilt:

Jaapan omab ajanõuete kõrgusel seisva, moodsa, hästi kasvatatud, õpetatud ja relvastatud tugeva rahvusliku armee. Ta rahuaegsesse koosseisu kuulub maaväes — 300 000, lennuväes — 10 000 ja mereväes — 140 000 meest. Maavägi jaguneb 17 diviisi, 15 suurtükiväerügemendiga, 3 tangirügemendiga, 25 ratsarügemendiga. Lennuväes on 3 lennubrigaadi — 1000—1200 lennukiga, millede arv kasvab kiirelt. Mereväe koosseisu kuulub 10 soomuslaeva, 4 lennukite emalaeva, 106—117 destroyerit ja miiniristlejat, 39—45 ristlejat, 62—71 allveelaeva. Jaapani sõjalaevastik on tõusmas oma võimsuselt ühele kõrgusele P.-A. Ühendriikidega.

Hiina omab veel praegugi mitmesugustele juhtidele ja provintsidele kuuluvaid relvastatud jõudude rühmitusi, arvult tervelt kümme. Neist kõige tugevam on Hiina vabariiklik armee, mis on marssal Tšiing-Kai-Tšeki käsutuses. Ainult see võib tulla arvestusele võitluses Jaapani vastu. Selle armee rahuaegsesse koosseisu, pärast reorganiseerimist, pidi kuuluma 800 000 meest, jaotatud 67 diviisi, 8 ratsabrigaadiga ja 16 suurtükiväerügemendiga. Marssali lennuväe koosseisu kuulus kõigest 150 lahingulennukit ja 150 õppeleennukit. Ta merevägi omas 8 ristlejat, neist ainult 2 moodsat, 4 kergest ristlejast oli ainult üks moodne, 8 destroyerit ja miiniristlejat olid kõik vananenud. Puudusid sootua allveelaevad. Hiina sõjaväe organiseerimise ja väljaõpetamise alal olid pärast maailmasõda tegevad ka välisriikide ohvitserid, muude hulgas ka sõjaväeline delegatsioon Saksamaalt, kindral v. Seeckti juhatusel.

Kuigi Hiina vabariiklik armee arvult ületab Jaapani rahuaegse sõjaväe enam kui kahekordselt, ei ole ta oma ettevalmistuselt ja relvastuselt ülepea võrreldav viimasega. Hiina sõjaväe kõige suuremaks nõrkuseks on sõjaliste traditsioonide ja sõjalise vaimu puudumine hiina rahvas eesotsas ta haritlaskonnaga. Hiina rahva, ka hiina haritlaste silmis sõjamehe kutse kuulub kõige alandavama ja madalama hulka, mispärast sõjaväkke astuvad sõna tõsisel mõttes töötatöölised — need, kes enam kuhugi

mujale ei kõlba. Vajadus ja äratundmine tugevast ajakohasest riigikaitsest puudus Hiinas suurelt jaolt ning see arusaamine on võtmas pinda ainult sedamööda, kuidas arenes Jaapani agressioon Hiina aladele.

Sõjatehniliselt marssal Tšiing-Kai-Tšeki armee suurimaks puuduseks on lennuväe ja mereväe nõrkus. Ainult allveelaevastiku täieline puudumine võimaldas Jaapanile kiirelt ja takistamatult säärase delikaatsete operatsioonide läbiviimist, nagu seda on dessantettevõtted võoral maal. Täieline ülekaal õhus on võimaldanud Jaapanile terroriseerida sügavalt tervet tagalat, raskendades äärmuseni vägede koondamist vähestel raudteedel.

Kokku võttes võib tähendada, et hoolimata Hiina Vabariigi valitsuse jõupingutustest oma riigi rahvuslikuks ühendamiseks, ta majanduse, transpordi, finantside, tööstuse ja riigikaitse ülesehitamiseks, Hiina enne käesolevat konflikti oli veel üsna nõrk ja sõjaliselt ettevalmistamata võitluseks Jaapaniga. Ta oli aga juba teel ühinemisele ja tugevumisele, millist protsessi võib eriti tähele panna viimase 5–6 aasta jooksul. See viimane ongi, mis häiris Jaapanit.

3. Jaapani „koostöö“ taotlusi Hiinas.

Eespool nägime, et Jaapani ajalooline ekspansioon, ta tõus suurriigiks, on territoriaalselt sündinud peamiselt Hiina arvel, mis sai võimalikuks seetõttu, et Hiina oli nõrk ja lõhestatud. Tugev, ühinenud Hiina tähendaks selle võimaliku ekspansiooni peatset lõppu, millega oleksid ühtlasi katkestatud Jaapani kui suurriigi arenguvõimalused tulevikus. Jaapan pidi seepärast ruttama, et murda Hiinat enne kuni see polnud veel hilja.

Et Jaapan oma tulevase vägevuse rajab eeskätt Hiina alistamisele, seda on ta juhtivad riigimehed väljendanud korduvalt. Kõige reljeefsemalt selle formuleeris üks ta peaministreid, kindral Tanaka oma kuulsas salajases memorandumis 1927. a., mis sai aga teatavaks avalikkusele. Märjukirjas Tanaka märgib muuseas: „Selleks, et võita maailma, peame vallutama kõigepealt Hiina. Kui oleme suutnud vallutada Hiina, siis kõik teised Aasia maad kardavad meid ja kapituleeruvad meie ees. Nii sugune on plaan, mille on püüdanud meile keiser Meidzi, ja selle edukast täitmisest oleneb meie rahvuslik olemasolu.“ Teisalt: „Et võita Hiinat, peame tungima

sisse Mandžuuriasse ja Mongooliasse ning kasutades neid maa-alasid baasidena, arendama kallaletungi Hiina vallutamiseks esialgselt oma kaubanduse arendamise ettekäändel. Niipea kui oleme juba võitnud seal kätte vajalikud õigused, peame kiskuma enda kätte terve maa loodusvarad. Omandanud need, asume India, India saarestiku, Väike- ja Kesk-Aasia ja koguni Euroopa võitmisele.“

Kindral Tanaka kava tundub esimesel pilgul — fantastilisena, ometi on sündmused Kauges-Idas viimase kümne aasta jooksul arenenud selle kava kohaselt!

Mandžuuria okupeerimisele 1931 järgnes varsti Jeholi alistamine ja siis Jaapani pidev surve lõunasse — Põhja-Hiina provintside oma alla heitmiseks. Eriti aastal 1935 tekitati seal — Tokio näpunäidetel — kohalike jaapani sõjaväevõimude poolt arvukaid „vahejuhtumeid“, et luua ettekäändeid relvastatud vaheastumiseks. Kasutades Itaalia-Abesiinia sõda, millal teiste suurriikide tähelepanu oli köidetud Euroopas, Jaapan tahtis juba siis kuulutada 5 Põhja-Hiina provintsi — Šantung, Hopei, Šansi, Suiyuan ja Tšahar — autonoomseks ühikuks. Kui Nankingi valitsus sellega ei nõustunud, pandi liikuma Mandžuriast suuremad relvastatud jõud, et alistada Nankingi Jaapani nõudmistele. Suurem relvastatud kokkupõrge hoiti seekord ära vaid tänu P.-A. Ühendriikide ja Inglise energilisele protestile, mis sundis Jaapanit oma vägesid seekord veel tõmbama tagasi. Hiinlase paindlikkusega alistas marssal ühtlasi osaliselt jaapani soovidele, nõustudes Tangu kokkuleppega moodustama Hopei-Tšahari poolautonoomset „nõukogu“ hiina 29. armee juhataja eesistumisel. See poolik lahendus ei rahuldanud aga Jaapanit ning terve 1936. a. kestel jätkas ta P.-Hiinas oma seisukohtade kindlustamist ja garnisonide suurendamist, kuni järgnes uus avalik kokkupõrge 1937. a. suvel. Et kõnesolev konflikt ei ole midagi muud, kui üks lüli Jaapani ajaloolisest ekspansioonist Hiina maa-aladel, see selgub, kui võrrelda nende riikide vastutavate juhtide väljendusi sel puhul.

Nii märgib marssal Tšiing-Kai-Tšek ühes oma kõnes 19. juulist s. a. muude hulgas: „On võib-olla neid, kes võtavad Lu-kuotšao konflikti ootamatu ja mittekavatsetud sündmusena. Kuid juba kuu aega enne seda oli tundemärke, et konflikti võis oodata. Ajakirjanduse kaudu ja osalt diplomaatilisel teel püüdsid jaapanlased laienendada Tangu kokkulepet, tagandada ametist 29. armee juhti ja sundida meid

Kindral Ludendorff †

Üksteise järele kaovad maailmasõja ajast tuntud väejuhid. 20. detsembril suri Münchenis 72-a. vanaduses Saksa sõjaväe maailmasõja tuntumaid juhte kindral Ludendorff, kes oli maailmasõja viimastel aastatel Saksa Sõjavägede Ülemjuhataja Staabi esimene kindralkortermeister.

Kindral Erich Ludendorff sündis Posenis, a. 1865. Pärast sõjakooli ja kindralstaabi akadeemia lõpetamist teenib ta mitmesugustel kohtadel juhtimise ja staabiteenistuse alal, seejuures 1908.—1912. a. suures kindralstaabis mobilisatsiooni ja sõjavägede hargnemise osakonna ülemana, kus süveneb põhjalikult Schlieffeni ja Moltke sõjaplaani.

Maailmasõja algul on kindral Ludendorff brigaadi ülemaks Strassburgis. Sõja alates kindral Ludendorff on määratud 2. armee kindralkortermeistriks, missugune armee pidi tungima läbi Belgia. Siin juba sõja esimestel nädalatel kindral Ludendorff näitas oma juhi võimet ja väärtust: olles kindral Emmichi lahingugrupi juures jälgimas operatsioone, et neid tarbekorral viia kokkukõlasse kogu armee huvidega, saab surma selle brigaadi ülem, mille juures kindral Ludendorff operatsioone jälgis. Kindral Ludendorff võttis kohe brigaadi juhtimise oma kätte ning rasketes tingimustes, tihti juhtides tegevust eesliinil, vallutas julge ja otsustava löögiga kõigile ootamata kiiresti belglaste kindluse Liège'i (Lüttich).

Läänerindel ei saa kindral Ludendorff teot seda kaua. Vahepeal on kujunenud olukord raskeks idarindel, kus venelased on sisse tungimas Ida-Preisimaale. Senine väejuhatus Ida-Preisimaal tehti sündmuste eest vastutavaks ja tagandati. Asemele oli vaja uusi, osavaid ja julge otsustusvõimega juhte. Ülemjuhatus leidis selleks sobivateks juhtideks kindral Hindenburgi — armee ülemana, ja kindral Ludendorffi — tema staabi ülemana. Erirongiga tõttavad mõlemad juhid Ida-Preisimaale ning peatselt järgnevad armeele uued korraldused: taandumise

võtma vastu muidki sarnaseid tingimusi. Intsident Lukuotšaos ei olnud seega ei ootamatu ega juhuslik. Neli Põhja-Hiina provintsi (mõeldud Mandžuuria) oleme juba kaotanud kuus aastat tagasi. Pärast seda oli Tangu kokkulepe. Nüüd juhtus konflikt Lukuotšao juures, mis üsna ligidal Pekin-gile. Kui lubame, et vaenlane vallutab Lukuotšao jõuga, siis on kadunud meie endine pealinn Peking, mis juba 500 aastat on olnud P.-Hiina poliitiliseks ja strateegiliseks keskuseks. Kui kaotame Põhja-Hiinas, siis muutub Peking teiseks Mukdeniks. Kuid mis takistab siis Nankingit muutmast teiseks Pekingiks? Järgnevalt marsal kutsus hiina rahvast üles võitlusse ohtliku vaenlasega. „Kui sõda algab, siis ei ole enam võimalik vaadata tagasi, vaid peame võitlema lõpuni. Keegi ei suudaks meid enam hoida tagasi. Peame heitma võitluseks vastasega kaalule kõik oma jõutagavarad, kogu energia, — lõpliku võidu saavutamiseks.“ Hiina valitsuse kindlat

Kindral Ludendorff.

otsused muudetakse ja järgnevad korraldused pealetungile üleminekuks, mille tulemused — kõigile tuntud Tannenbergi lahing, 2. vene armee hävitamine. Ka hilisemad sama armee ja hiljem idarinde operatsioonid, mida juhtisid kindral Hindenburg ja kindral Ludendorff, on sakslastele edukad. Kui 1916. a. augustis kindral Hindenburg nimetatakse Sõjavägede Ülemjuhatajaks, saab tema senine lahutamatu kaaslane kindral Ludendorff tema staabi esimeseks kindralkortermeistriks — esimeseks vastutavaks nõuandjaks ja kaastööliseks kõikide operatsioonide ja sõjaväe juhtimise alal. Sellel kohal püsis ta kuni maailmasõja lõpuni.

Pärast maailmasõda jäi kindral Ludendorff sõjaväest eemale ning tegeles peamiselt kirjanduse alal. Tema sulest on ilmunud terve rida sõjakirjanduslikke teoseid.

rahutahet rõhutab marssal, tähendades: „Kuid enne kui loobuda igasugusest lootusest rahuks, püüame ometi teha kõik, et seisukorda lahendada diplomaatilisel teel.“ Kokkuleppe aluseks marssal seab üles järgmised tingimused: 1) Hiina territoriaalne terviklikkus ja rahva suveräänne võim seal, 2) poliitilise nõukogu põhikiri Hopei-Tšahari provintside valitsemiseks kinnitatakse Nankingi valitsuse poolt, 3) Hiina ei nõustu, et poliitilises nõukogus kohalikud hiina esindajad asendatakse välismaalastega, 4) Hiina ei luba mingeid muudatusi P.-Hiinas asuva 29. armee positsioonides. Praegusel hetkel, märgib marssal, peame mõistma, et oleme üks rahvas. Meie ei taha sõda, võime aga olla sunnitud end kaitsma. Täites oma kohustusi rahva vastu, meie ei tee mingit vahet Põhja ja Lõuna, noore ja vana vahel, vaid teostame kindlalt oma valitsuse otsusi.

Jaapani välisministri Hirota 27. juulil parlamendis peetud kõne iseloomulikud kohad kõlavad järgmiselt;

„Jaapani rahvusliku politika üks austavaid eesmärke on meie kui kindlakujulise võimuteguri seisukohtade kindlustamine Kaug-Idas, mis tahab teha kõik selleks, et aidata kaasa tõelise rahu alalhoidmisele maailmas. Säärase politika seisukohalt vaatleme meie suhteid Jaapani, Mandžukuo, Hiina ja Nõukogude Liidu vahel. Jaapani valitsus kahetseb tõsiselt, et jaapanivaenulised voolud leiavad toetamist ning et neid süstemaatiliselt kasutatakse teatavate natsionalistlike meeleolude õhutamiseks, mille alusel on tulnud ette vahejuhtumeid mitmes paigas Hiinas. Jaapani politika taotleb tõeliselt Ida-Aasia kindlustamist vastastikuse lepituse ja koostöö alusel kolme maa — Jaapani, Mandžukuo ja Hiina vahel, kusjuures loomulikult peavad olema tõkestatud kommunistlikud mõjutused. Jaapani valitsus loodab tõsiselt, et Hiina võimalikult peatselt kiidab heaks need meie politika lähtekohad. Mis puutub käesolevasse vahejuhtumisse, siis jaapani valitsus algusest peale on pidanud kinni põhimõttest seda likvideerida kohalike abinõudega mitte ajades teravaks üldist seisukorda. Palju oleneb aga sellest, mida võtab ette Nankingi valitsus, kuna ei ole teada, kuidas mõjustavad sündmused hiina rahvahulkasid. Meil on põhjusi erilise tähelepanuga jälgida,

mida teeb keskvalitsus ja kohalikud võimud jaapanivaenulise kihutustöö tõeliseks ohjeldamiseks ja meie elanike kaitseks Hiinas.“

Hirota kõne on ülimal määral diplomaatlik nii oma sisult kui vormilt. Sellest hoolimata ta väljendused, nagu: „Jaapani kui kindlakujulise võimuteguri seisukohade kindlustamine Kaug-Idas“, „natsionalistlike meeleolude õhutamine“, ja „kommunistlike mõjutuste tõkestamine“ — fikseerivad veel kord päris täpsalt Jaapani politika traditsioonilisi taotlusi Kaug-Idas, milleks on selle suurriigi võimuseisukohtade süstemaatiline kindlustamine Ida-Aasia mandril, eesmärgiga jõuda seal — eeskätt Hiina arvel — välja tõelise peremehe seisukorrani. On tõsi, et Hirota oma kõnes mainib „koostööd“ Mandžukuuga ja Hiinaga. Kuid, kõrvutades oma protektoraatmaa suveräänse Hiinaga, ta juba sellega on andnud mõista, et „koostöö“ Hiinaga Jaapani ettekujutuses ei tarvitse olla palju erinev „koostööst“ Mandžukuuga. Et Jaapan eriti praegu on väga kaugel lojalt sellest koostööst Hiinaga, seda näitab kujukalt käesolevagi konflikti tekkimine ja see, kuidas seda püüti likvideerida. Nimelt sobitasid jaapani võimud kahe nädala jooksul kokkuleppeid kohalike Põhja-Hiina võimudega, mitte ainult ignoreerides Nankingi keskvalitsust, vaid keeldudes koguni tunnustamast tema vahelesegamist.

On selge, et siin ei saa enam olla juttu „koostööst“ selle sõna tavalises mõttes, vaid et tegemist on hoopis millegi muuga, nimelt — Hiina Nankingi valitsuse jõulise alistamisega Jaapanile. Jõudnud veendumusele, et Nanking ei nõustu vabatahtlikult Jaapani majandusliku, ideoloogilise ja territoriaalse ekspansiooniga Hiina arvel, on Tokio hinnanud — ja seda päris õieti — praegust üldist rahvusvahelist seisukorda küllalt soodsaks, et sundida Nankingit alistuma relvastatud jõuga.

Kindral Tanaka ja mitme teise Jaapani juhtiva riigimehe väljendustest teame, et Jaapan tahaks näha Hiinat ühendatuna Jaapaniga üheks määratuks blokkiks, kes Jaapani juhtimisel valitseks Ida-Aasiat täielikult. See blokk oleks eelkõige majanduslik. Vaimselt seda suurt võimuühikut kannaksid Ida-Aasia kollase tõu kultuuri ühised alged, vastandina valgele lääne kultuurile Euroopas ja Ameerikas. Jaapanlased on teadlikud, et sää-

rast blokki ei saa ehitada üles ainult relvade jõuga, vaid selleks on vaja ka hiinlaste head tahet koostööks Jaapaniga. See pärast rõhutavadki nad nii väga, üheaegselt sõjategevusega, „koostöö“ vajadust ja seda, et Jaapan ei soovi vallutada jalatäitki Hiina maad. Senised kogemused on näidanud, et Hiina valitsus, pärast mõnesugust vastupanu, on Jaapani pakkumised vähemalt osaliselt võtnud harilikult vastu, püüdes sellega võita aega uue, tugevama vastupanu organiseerimiseks.

Seekord aga on sündmused ometi võtnud teissuguse pöörde. Jaapan on otsustanud mitte enam leppida poolikute abinõudega, vaid „minna nii kaugele kui saab“. See viimane oleneb aga esiteks Hiina enda vastupanu võimest ja teiseks sellest, kui võrd teda või Jaapanit toetavad teised suurriigid.

Senini arenenud sündmused võimaldavad meile hinnata ja teha järeldusi mõlemate kohta, mis pärast vaatleme lühidalt sõjalist tegevust ennast.

4. Sõjalised sündmused Põhja-Hiinas.

Jaapani esimeseks eesmärgiks oli vallutada ja alistada endale Põhja-Hiina viis provintsi — Šantung, Hopei, Šansi, Tšahar ja Suiyuan, eraldades need Nankingi valitsuse võimupiirkonnast. Oma 80-miljonilise elanikkonnaga, rikkalike kivisõe, raua ja muude metallide tagavaraga on P.-Hiina Jaapanile soodsaks loodusvarade tagavaralaoks ja laialiseks turuks ta saadustele. Strateegiliselt selle piirkonna alistamine tähendaks Mandžukuo julgeolu kindlustamist lõunast Hiina, eriti aga N. Liidu võimalike kallaletungide vastu läbi Välismongoolia, seejuures raskeneks tunduvat N. Vene ja Hiina vaheline ühendus nii majanduslikul kui sõjalisel alal.

Põhja-Hiinas, Peiping, Kalgan-Tientsini piirkonnas ja sealst lõuna poole asus konflikti algul alaliselt Hiina 29. armee, mis koosnes 37., 38. ja 132. regulaar-diviisidest ja 2. toetusdiviisist, kokku 20 000—30 000 meest. 29. armee oli võrdlemisi korralik rahuaegne väekoondis. Alates 1935. a. teda juhtis kindral Sung-Tšeh-Yuan, kes oli ühtlasi marssal Tšiang-Kai-Tšeki esindajaks Põhja-Hiinas.

Jaapani poolel asus Põhja-Hiina tähtsamais keskustes garnisonidena 7600 meest. Terve 1936. a. kestel ja möödunud aasta esimesel poolel suurendas Jaapan seal oma garnisone igasuguste võimalike ja võimalute ettekäanete kattel, levitades neid ühtlasi järjest rohkem lääne poole.

Pärast Lukuotšau kokkupõrget kasvas Jaapani vägede arv P.-Hiinas kiirelt. Kuid ka hiinlased asusid sinna koondama lõunast värskeid väekoondisi. Seejuures marssal Tšiang-Kai-Tšeki kava oli — uusi vägesid mitte pillata laiali garnisonidena, vaid nad viia jaapanlaste vastu koondatuna. Selleks värsked diviisid koondati lõunapoolse Peipingi ja Tientsini, piirkonda, kus nad pidid tõkestama jaapanlaste põhjast arenevat edasitungi. Rõõbiti vägede mobiliseerimisega arensid aga kiirelt sõjapolitilised sündmused. Esimesele kokkupõrkele järgnesid läbirääkimised, mis ei andnud tulemusi. Siis tulid uued kokkupõrked, järgnevalt Jaapani karistuseksdetitsiooni-taolised kallaletungid ühes ägedate lennuretkedega. Nähes, et Nanking ei alistu seekord hõlpsasti, esines Jaapan lõpuks ultimaatiivse nõudmisega Hiina vägede äraviimise kohta Hopei provintsis. Kui see ei sündinud, järgnes kallaletung P.-Hiina tähtsaimale keskusele — Peipingile, mis vallutati lahinguta.

Augustikuu keskpaigas oli poolte üldine asetus P.-Hiinas järgmine:

Hiina: — Paotingi piirkonnas (Peikingist 150 km lõunas) — kümmekond diviisi — 80 000 meest. Samavõrra Tientsinist lõuna pool — umbes 60 000 meest. Nende seljataga oli sügavama varuna Tsinani piirkonda koondumas umbes 14 diviisi — 180 000 mehe ümber. Tähtsat raudtee sõlmpunkti ja Tšahari provintsi pealinna — Kalgani — kaitses umbes 6 diviisi, midagi 60 000—80 000 mehe ümber, keda täiendati järjest sama provintsi meestega.

Kõik ülaltoodud diviisid kuulusid Hiina 13. armee koosseisu. Tema vasaku tiiva taga oli koondumas Suiyuani provintsis nn. 8. hiina kommunistlik armee — 5 diviisi, 50 000 mehe ümber, kes erilise le-

ED. HANSEN'i KAUPLUSED TALLINNAS.

Koloniaalkaubad ja veinid

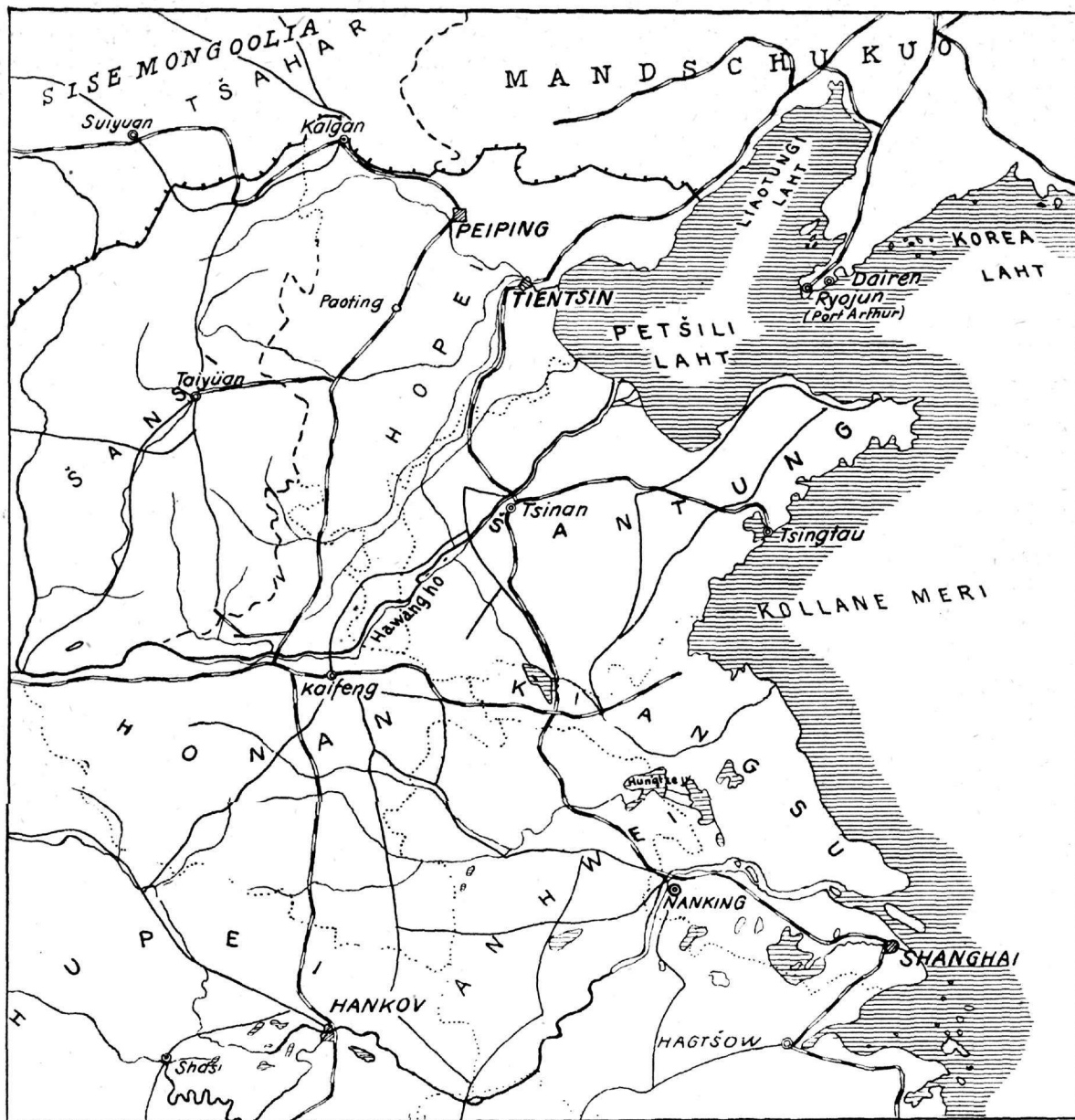
Harju 25. Tel. 444-71.

Maiustused ja puuvili

Viru 11. Telef. 471-27.

Maiustused ja puuvili

Harju 39.

Sõjapiirkonna skeem.

pingu põhjal nõustusid toetama marssal Tšiing-Kai-Tšekki võitluses Jaapani vastu. Selle armee päritolu ulatub veel hiina kommunistliku revolutsiooni päevadeni 1926.—27. aastail. Ta oli formeeritud mitmesugustest äärmistest vabatahtlikest elementidest Hiinas ning saab oma relvastuse eeskätt N. Venest.

Kokku omasid hiinlased seega Hiina enda andmetel augustikuu keskpaigas, ümmarguselt 400—450 000 meest, neist esijärgus 140 000 meest, teised koondumas varudena esijärgu seljataha.

Jaapani poolel olid selleks ajaks koondunud Peiping-Tientsin piirkonda 5., 6., 10. ja 20. diviis, kokku 60—70 000 meest, ja Nankingi piirkonda 11. ja 12. diviis, kokku 30—40 000 meest. Kõik kokku ümmarguselt 100 000 meest, toetatud soomusvägedega ja 250—300-lennukiga. Osa neist vägedest oli toodud laevadega Jaapanist, osa koondati sinna Mandžukuost.

Kuigi Hiina vägede üldmass ületas arvult jaapanlasi vähemalt 4-kordselt, näeme, et rõhuv enamik neist oli alles veel laiali ja koondamisel, mis võimaldas

neid lüüa osakaupa. Lahinguvalmis olevaid vägesid oli Hiinal vaid 1,5 korda rohkem jaapanlastest, arvestamata 29. armeed, kes oli juba saanud kannatada vaenlase poolt. Jaapani vägede tehniline varustus, kasvatus ja väljaõpe jättis seejuures kaugelt maha hiina armee. Hiina vägede liikumist põhja poole ja koondamist neile omastatud piirkondadesse raskendas ja aeglustas tunduvalt Jaapani lennuvägi, kes päeval ja öösel sooritas sügavaid kallaletunge liikuvate kolonnide, raudteejaamade ja rongide pihta.

Jaapani vägede ülemjuhatajaks P.-Hiinas määrati 2. juulil kindral Katsuki. Võtnud enda alla Peiping-Tientsin piirkonna, seisis Jaapani ülemjuhatus ees kaks ülesannet:

a) arendades edasitungi lääne suunas, likvideerida hiina 13. armee vasaku tiiva ja 8. kommunistliku armee vastupanu ning võtta oma alla Sisemongoolia — Suiyuani ja Tšahari provintsid;

b) arendades pealetungi Peipingist ja Tientsinist lõuna poole, nende raudteede üldsuunas, murda Hiina 13. armee peajõudude ja 29. armee vastupanu, mille tulemuseks oleks Šansi, Hopei ja Šantung provintside vallutamine ja sellega ühtlasi terve P.-Hiina oma alla heitmine.

Esimese neist ülesandeist on Jaapan juba sooritanud, kuna teise teostamine on seni arenenud kõigiti edukalt. Sisemongoolia võtmeks idast on Nankau kitsustikud, mida kaitses üks hiina diviis. Ägedais lahinguis augustikuu keskpaigas murdsid jaapanlased selle diviisi vastupanu, millele järgnes hoogus edasitung lääne suunas. Hiina 3. armee vasak tiib suruti lõunasse, kuna 8. kommunistliku armee kaitsevõime osutus üldiselt nõrgaks: jaapanlaste survele armee tõmbus kiirelt tagasi lääne suunas. See mitmekesistest elementidest koosnev armee nägi oma peamist ülesannet mitte niivõrd P.-Hiina provintside kaitsmises, vaid rohkem Mongoolia rahvavabariigi lõunapiiride katmises, kus piirkonnas ta teotseb praegugi. Selle armee olemasolu ei tekita vist enam muret jaapanlastele. Vallutanud Tšahari pealinna Kalgani ja Suiyuani provintsi keskuse Suiyuani linna, jaapanlased jõudsid raudtee lõpupunkti Paotasse, millega oli peajoontes lõpetatud Sisemongoolia alistamine. Varsti pärast seda kuulutati pidulikult välja autonoomne Mongoolia vabariik Jaapani juhtimisel ja avaldati üleskutse kõigi mongoollaste ühinemiseks selle vabariigiga. On selge, et autonoomne Mongoolia on mõeldud vastukaaluna N. Vene juhtimisel moodusta-

tud Mongoolia rahvavabariigile ning et edaspidi sel alal avaneb omapärane poliitiline võistlus mõlema vabariigi vahel mongoollaste ühendamiseks.

Pärast Sisemongoolia vallutamist tekkis teatav vaheaeg sõjalises tegevuses Põhja-Hiinas. Võtnud oma alla ka Šansi provintsi pealinna Taiyuani ja Šantungi provintsis Tsintšao, loobusid jaapanlased P.-Hiinas ajutiselt aktiivsest sõjategevusest, asudes seal organiseerima kodanlikku valitsemist. Üldiselt on Jaapani sõjategevus Põhja-Hiinas senini arenenud suure ja võrdlemisi hõlpsa edu tähe all. Hiina vastupanu seal osutus üldiselt nõrgaks. Tuli ette juhtide äraandmise. Veel üks sellelaadiline vägev 400—500 km hüpe lõuna poole ja Jaapan on jõudnud Huanho jõe, kus hiinlased võivad veel organiseerida tõsist vastupanu vaenlasele. Huanho ülekäikude ja tähtsa Kaifengraudtee sõlmpunkti vallutamiselega oleksid jaapanlased P.-Hiina täielikud peremehed.

5. Šanghai—Nankingi piirkonna vallutamine.

Kuid Jaapani valitsus nägi ära, et P.-Hiina vallutamise ta ei suuda veel sundida marssal Tšiing-Kai-Tšekki alistuma. Eesmärgiga halvata Hiina vastupanu ta südamas, otsustas Jaapani väejuhatus rööbiti P.-Hiina vallutamiseks asuda kallaletungile ka Hiina elulisemate keskuste — Šanghai ja Nankingi — vastu. 12. augustil maabus Šanghais ootamatult 10 000-line madruste dessantsalk. Need väed saadeti maale ettekäändel kaitsta seal Jaapani kodanike huvisid Šanghais. Hiinlased nägid aga selles agressiooni. Ärritatud meeleoludes sai surma üks jaapani ohvitser, mis oligi ettekäändeks sõjategevuseks. Hõlpsu edu Põhja-Hiinas tiivustas ka Šanghaid vallutama kiire ootamatu löögiga, milleks 10 000-mehelise dessandi takistuseta maabumine osutus heaks alguseks. Hiina 87. ja 88. diviisi ägedad vastulöögid surusid aga dessandi suurte kaotustega tagasi. Ainult jaapani 3. eskadri võimas tuletoetus laevadelt päästis ta täielisest hävingust. Algas äge, visa ja vihane võitlus Šanghai pärast, mis kestis 3 kuud. Kolmemiljoniline Šanghai linn Jangtse jõesuus on Hiina kõige suurem sadam. See on Hiina kopsud, millede kaitsmine omas Vabariigile erakordset tähtsust, seda enam, et Šanghai langemine avas tee ka riigi pealinnale Nankingile. Šanghai ja ta ümbrus on väga tihedasti asustatud. Selles asulate rägastikus hiina sõdur

võis astuda võitlusele jaapanlasega mees mehe vastu, sest vastase tehniline ülekaal ei pääsenud seal nii suurelt mõjule. Kuna jaapanlaste ootamatu otselöök Šanghai vallutamiseks ei andnud tulemusi, siis nad asusid kiirelt suurendama seal oma vägesid. Madrustele tulid appi jalaväe osad. Otsekallaletungide asemel asuti linna vallutama sügava haardega loodest, milleks Jangtse jõe lõunakaldal laevastiku mõjuva tule toetusel tulid Liuho, Laotien, Paušau ja Vusungi juures maale dessantosad. Vallutanud jõekalda lähema ümbruse, surusid jaapanlased hiinlaste kaitse järkjärgult lõuna poole, ähvardades Šanghai kaitsjate seljatagust. Kuid ka Hiina väejuhatuse suurendas Šanghai all järjest oma kaitsejõude, saates sinna oma kõige kindlamad ja paremini väljaõpetatud diviisid.

Šanghai kaitsmine Hiina väejuhatuse silmis omas teataval määral sümboolset tähtsust. Seal Hiina noor sõjavägi pidi näitama nii hiina rahvale endale kui ka tervele maailmale, kas ta on suuteline avaldama tõsisemat vastupanu või mitte. Ja peab tunnistama, et Hiina vastupanu Šanghai all jaapanlastele osutus tugevaks, visamaks ja ka aktiivsemaks kui seda võis üldiselt oodata. Kui jaapanlastele võitlusi Šanghai all tegi väga raskeks maastik ja võõras, vaenuline rahvastik, kelle hulgas tuli pidada võitlust, siis hiina sõdurid ja kodanikkude seal terroriseeris kõige rohkem jaapani masendav laevastiku tuli ja võimsad lennuväe pommitusretked lahingurindel ja tagalas. Terror oli seda masendavam, et Hiinal ei olnud neile panna vastu midagi suhteliselt väärilist, kuigi hiina nõrk lennuvägi astus siin-seal südilt vastu jaapanlaste pommitusretkedele ning püüdis omalt pooltki vastata mõnikord samaga. Käsitsivõitluses mees mehe vastu — ja seda tuli ette rohkem — paremad hiina sõdurid ei jäänud aga mitte maha oma vastasest. Mitmesugustel, mitte veel kindlail andmeil koondas Hiina Šanghai alla vähemalt poolemiljonilise armee. Ta juhtimise ja tegevuse kohta puudub veel lähem ülevaade. Jaapani vägede üldarvu Šanghai all võib hinnata vähemalt paarisajale tuhandele mehele. Hiina kaotusi Šanghais hinnatakse 200 000 mehele, jaapanlaste omi 20% sellest. Ajal, millal hiina väejuhatuse oli Šanghai all kulutanud ära kõik oma vabad varud, tegi jaapani väejuhatuse ootamatult uue dessandi linnast lõuna pool. Maabunud takistuseta dessant löikas kiire edasitungiga läbi Šanghai kaitsjate ainsa

ühenduse seljatagusega — raudtee Hantšou peale. Sellega oli Šanghai ähvardavalt haaratud nii põhjast kui lõunast, mis linna kaitsmise tegi lõpuks võimatuks. Hiina väed lahkusid Šanghaist 10. novembril.

Kohe pärast Šanghai langemist hiina valitsuselt avaldatud teated lasksid paista, nagu oleks hiina väejuhatuse sellel rindel valmistanud ette kõige tõsisema ja tugevama vastupanu Šanghaist lääne pool, Taihu järvede piirkonnas, kus maastikutingimused selleks osutuvad kõige soodsamaks. Kõneldi tugevasti kindlustatud kaitsesepositsioonest selles piirkonnas, mis oma vasaku tiivaga pidid toetuma miinitõketele Jangtse jõel.

Sõjaliste sündmuste areng nii Šanghai kui Nankingi vahel ei tõestanud aga neid hiina väejuhatuse lootusi. On väljaspool kahtlust, et Šanghai kaitsmisel purustati Hiina Vabariigi parimad väeosad, mis pärast uue tõsisema vastupanu organiseerimise Jaapani väga kiirelt arenevale edasitungile Nankingi suunas osutus võimatuks. Tegelikult suutsid hiinlased Šanghai ja Nankingi vahel avaldada vaid siin-seal lühiajalist lokaliseeritud vastupanu, mis jaapanlaste poolt likvideeriti raskusteta. Ka jätkasid jaapani vähemad sõjalaevad edukalt operatsioone Jangtse jõel, mis näitab, et oletatavad miinitõkked seal olid hõlpsasti kõrvaldatavad. Jälitades korratult taganevaid hiina vägesid, jõudsid jaapanlased kiiresti niivõrd lähedale Nankingile, et pealinna korrapäraselt organiseeritud kaitsesepositsioonist hiinlaste poolt osutus võimatuks. Vastupanu suudeti avaldada vaid Nankingi kõige lähemas ümbruses ja linna sisemuses, kusjuures hiina väed teostasid laialisi purustamisi linnas. Nanking langes jaapanlaste kätte 13. detsembril. Kui meeles pidada, et Šanghai vallutati Jaapanilt 10. novembril, siis on Jaapani väed ühe kuu jooksul sooritanud pealetungi 300 km sügavusse.

Aegsasti oli pealinnast lahkunud Hiina Vabariigi valitsus, asudes Hankousse, mis kuulutati uueks pealinnaks. Osalt evakueerusid valitsusasutised koguni Tšunkingisse. See samm kõneleb Tšiing-Kai-Tšeki otsusest jätkata vastupanu Jaapanile ka pärast Nankingi langemist. Nagu juulikuuski ta avaldas raadioteel uue läkituse hiina rahvale, kutsudes teda üles võitluse jätkamiseks kallaletungijaga. Saksamaa suursaadiku sobitlused kokkuleppe saavutamiseks Jaapaniga on marssal lükanud tagasi.

Tegelikult Hiina oma määratu maa-ala sügavuses võib ju veel tõsiselt võidelda

Jaapaniga. Küsimus seisab ainult selles, kas ta suudab endale formeerida uue sõjapäe, seda ette valmistada ja varustada. Jaapanilt vallutatud maa-aladel võib areneda temale ohtlik partisaanisõda, milleks on eeldusi, võttes arvesse hiinlaste vaenumeeleolu jaapanlaste suhtes.

6. Jaapani järgnevaid samme Hiinas.

Need on kõigepealt sõjalist laadi. Nagu näha viimastest telegrammidest, tahab Jaapan edaspidi peamist tähelepanu pöörda Lõuna-Hiina vallutamisele, eesotsas Kantoniga, jätkates ühtlasi edasiliikumist Nankingist Hankou peale.

Jaapani poliitiliste sammude suhtes selgub peaminister vürst Konoe ja välisminister Hirota viimastest avaldustest ajakirjandusele, et Jaapan seekord on tõesti otsustanud minna lõpuni. Jaapani algatusel on moodustatud Pekingis uus ajutine Hiina valitsus, võistlejana Tšiing-Kai-Tšekile, keda Tokios edaspidi vaadeldakse kui mõnda provintsiaalset, mässulist võimu. Faktiliselt uus valitsus omab võimu kõigi nende maa-alade üle, mis on vallutatud või vallutatakse Jaapani vägedelt. Jaapan tahab aga minna veelgi kaugemale. Vürst Konoe on tähendanud, et Jaapan kavatseb ütelda üles 9 riigi lepingu, eesmärgiga uute läbirääkimiste teel jõuda niikaugemale, et „Aasiasse puutuvaid küsimusi arutaksid ainult Aasia rahvad.“ Ka tahtvat Jaapan edaspidi sulgeda kõik Hiina sadamad, et takistada „salakaubana“ relvade sissevedu Hiinasse. „Meil on hästi teada,“ tähendanud vürst Konoe, „et Inglismaa saadab tema ülemvõimu alla kuuluva Honkongi kaudu suurel arvul relvi ja sõjavarustust Hiinasse. Tarbekorral jaapani sõjaväed löikavad Hiina ära merest, et takistada relvade vedu.“

Toodud avaldused annavad mõista, et Jaapan taotleb seekord mitte ainult Hiina Vabariigi Valitsuse kukutamist, vaid ka teiste suurriikide — eeskätt N. Vene, Inglismaa ja P.-A. Ühendriikide mõjuvõimu väljalülitamist Hiinas. Neid ähvardusi on Jaapan juba asunud osalt teostamagi. Šanghais piiratakse järjest ka rahvusvahelise kontsessiooniala õigusi. Nende territooriumil on Jaapan korraldanud kogu ni suurema paraadi, et sellega demonstreerida oma jõudu. Ka on andmeid, mis kõnelevad sellest, et Jaapan kavatseb võtta üle Hiina meretollid, mis osalt panditud suurriikidele mitmesuguste laenude kindlustamiseks.

Kuna need Jaapani sammud riivavad tõsiselt teiste suurriikide huvisid, siis on

Inglismaa, Prantsusmaa ja P.-A. Ühendriigid avaldanud selle vastu energilist protesti.

Jaapani õhupommitustega on korduvalt rikutud raudtee Hongkongi ja Hankou vahel, millega on tõsiselt raskendatud relvade ja varustuse sissevedu Hongkongist ja sellega ka inglise toetus Hiinale. Hongkongi lähedusse on ühtlasi maabunud jaapani dessant, nähtava eesmärgiga pidada silmas seda Suur-Briti tähtsat võimukeskust Hiinas.

Et Jaapan nii ruttu on hakanud avaldama oma kaugema tuleviku kavatsusi Hiinas, kuna alles hiljuti kõneldi veel koostööst teiste suurriikidega, see näitab, et ta tunneb end juba tegelikult Kaug-Idas, kui mitte veel peremehena, siis ometi kõige tugevama partnerina.

Hiina Vabariigi vastupanu on juba suurel määral murtud. Ja möödunud poole aasta sündmused on näidanud, et Tokio seekord on osanud valida aja oma kavade teostamiseks Hiinas eriti soodsalt, sest senini pole ükski ülaltoodud suurriikidest teinud katsetki ei Hiina jõuliseks toetamiseks, ega Jaapani takistamiseks ta ettevõttes.

7. Jaapan ja N. Vene Kaug-Idas.

Jaapani-Hiina vahelisest võitlusest ja selle tulemustest peaks olema puudutatud kõigepealt N. Vene, kellel eluliste huvide hulka kahtlemata kuulub jaapanivastasele meelestatud, suveräänse Hiina olemasolu. Pilk kaardile näitab, et eriti käesolev Jaapani relvastatud aktsioon Põhja-Hiina vallutamiseks ja alistamiseks Jaapanile on strateegiliselt ja poliitiliselt väga ohtlik N. Liidule. Kui N. Liit, nagu väidavad jaapanlased, võib läbi Välimongoolia ähvardada sügava haardega edelast Mandžukuod, siis, ümberpöörduvalt, P.-Hiina alistamisega ja jaapanlaste poolt väljakuulutatud Sisemongoolia iseseisvumisega ähvardab Jaapan tõsiselt N. Vene hoolealust — Mongoolia rahvavabariiki ja selle kaudu ka N. Liidu Ida-Siberit ja ta ühendusteid Euroopa-Venemaaga. Jaapani-Hiina vaheline võitlus puudutab seega väga tõsiselt N. Vene elulisi huve Kaug-Idas ning viimasele ei tohiks olla kaugeltki ükskõik, kuidas kujunevad seal võitluse tagajärjed. Tegelikult ongi N. Vene püüdnud — oma võimaluste piirides — toetada Hiinat vähemalt materjalselt. Eriti on N. Vene toetusel P.-Hiinas teotsenud n. n. Punane Hiina armee. Mõni aeg tagasi sõlmis N. Vene Hiinaga mittekallaletungi-lepingu, mille kattel mõlema riigi vahel

võib areneda järjest tihenev koostöö ka sõjaliselt. Kuid raudteeühenduste puududes N. Vene ja Hiina vahel osutub Hiina materjalnegi toetamine sealtpoolt väga raskeks ning jääb paratamatult piiratuks. Selle puuduse osaliseks kõrvaldamiseks on viimasel ajal Hiinas algatatud moodsa maantee ehitamist N. Vene piiri äärde, mis võimaldaks autotranspordi kasutamist. Senini on sõjalised teated Hiinast kõnelnud eeskätt Nõukogude lennukite ja lendurite tegevusest seal. Tekib küsimus, mispärast ei ole N. Vene senini astunud välja Hiina toetamiseks relvastatud jõududega ja kas ta võib seda teha lähemas tulevikus? Kaudse vastuse sellele küsimusele annavad hulgalised piirivahejuhtumid Amuuri jõel, millest iseloomulikem leidis aset 19. juunil s. a., lühikest aega enne relvastatud kokkupõrget Põhja-Hiinas. Sellel päeval N. Vene piirivalve patrull asus kahele väikesele saarele — Bolšoi ja Sonnufa, kus seniajani ei olnud mingeid relvastatud jõude ja ainult Mandžukuo kalamehed kasutasid neid kalapüügi otstarbel. Kuna Mandžukuo protestid N. Vene võimude ees ei andnud tulemusi, siis sai Jaapani suursaadik M. Sigemitsu, Moskvast, ülesandeks protesteerida saarte okupeerimise vastu N. Vene poolt. Järgnesid diplomaatilised läbirääkimised, kus N. Vene nõustus, lõpuks, oma piirivalve viima ära nimetatud saartelt, kuid tingimusel, et ka Mandžukuo ei paigutaks sinna oma valveosi. Vahepeal — 30. juunil — olid N. Vene suurtükipoadid Amuuri jõel avanud ootamatult tule jaapani-mandžukuo väesalga pihta, kes asus jõe lõunakaldal, saarte läheduses. Jaapanlased vastasid suurtüki- ja kuulipildujatulega, mille tagajärjel üks vene paat lasti põhja ja teine vigastati. Läbirääkimistel saavutatud kokkuleppe tulemusena asus N. Vene piirivalve evakueerima Bolšoi ja Sonnufa saari tingimusel, et sinna ei asuks aga mandžukuo väesalgad. See tingimus rikuti aga jämedalt jaapanlaste poolt, kes deklareerisid, et nimetatud saarte omandamine on saanud auküsimuseks jaapani armeele, viisid sinna oma relvastatud jõud, jättes saared seega enda valdusse. Moskva protesteeris, kuid kaugemale sellest ei läinud. Kuna vahejuhtum Amuuri saartel leidis aset otse enne Jaapani-Hiina vahelist konflikti, siis tekib tahtmatult arvamus, kas ei olnud Jaapani viimane samm Amuuril — saarte okupeerimine — teatavaks katsesarveks, mis pidi selgitama, kuivõrd N. Vene on Kaug-Idas valmis aktiivseks tegevuseks Jaapani vastu. Et Moskva see-

kordki ei läinud kaugemale protestidest, näitas Jaapanile, et ta väga ei pruugi karta N. Vene relvastatud väljaastumist ka Hiina toetamiseks. Võttes arvesse möödunud poole aasta kogemusi, võib küll väita, et sõjalist aktsiooni sealtpoolt võib eeldada eeskätt ainult siis, kui tungitakse kallale kas N. Venele endale, või Mongoolia rahvavabariigile. Eriti viimast võimalust on rõhutatud ka „Krasnaja Svesda“ poolt.

Jaapani-N. Liidu vahelised suhted on tegelikult püsinud pinevaina kogu sõjategevuse ajal Hiinas. N. Liidu ja Jaapani vahel on terve hulk reguleerimata küsimusi, millede lahendamisel Jaapan ootab teatavaid järeleandmisi oma naabrilt. Neile lahtistele küsimustele lisandus 17. juulil s. a. allakirjutatud inglise-vene merekokkulepe. Kuna seal on jäetud N. Liidule vabad käed oma Vaikse Ookeani laevastiku ülesehitamiseks, siis loeb Jaapan kokkuleppe sihituks enda vastu. Viimaste aastate kestel on N. Vene ajakirjandus teinud ägedat kihundustööd Jaapani vastu. Kirjutatakse väga palju Jaapani agressiivsusest ja ettevalmistusest suureks sõjaks, ta spionaažist Siberis jne. Kuna senini aga kõik need teravused ei ole ometi viinud relvastatud kokkupõrkeni mõlema suurriigi vahel, siis ei ole põhjust eeldada seda lähemas tulevikuski, kui ei tule olulisi muudatusi üldises rahvusvahelises seisukorras.

8. Jaapan ja P.-A. Ühendriigid Kaug-Idas.

Vastukaaluks Jaapani järjest kasvavale survele Kaug-Idas otsib N. Liit viimasel ajal üha tihenevat koostööd ja sõprust P.-A. Ühendriikidega. N. Vene lendurite küllasõit möödunud aasta suvel, Ühendriikide Aasia eskaadri külaskäik Vladivostokis samal ajal, lõpuks uus kaubaleping 4. aug. m. a., mis peab tunduvalt laiendama mõlemate maade vahelist majanduslikku läbikäimist — need on üksikud välised tähised, mis märgivad mõlema suurriigi püüdeid selles suunas. P.-A. Ühendriigid on nii poliitiliselt kui majanduslikult väga tõsiselt huvitatud sellest, et Jaapani mõju Hiinas ei pääseks domineerima. Pärast Roosevelti oktoobrikuu kõnet, kus mõisteti teravalt hukka „rahvusvaheline vägivald“, võis loota, et P.-A. Ühendriigid on otsustanud teotseda energilisemalt ka Kaug-Idas, mille tulemuseks oli 3. nov. 1937 kokkuastunud Brüsseli konverents. Kuid Roosevelti algatuse halvas Ühendriikide kongress, kes hoiab viisalt kinni selle maa neutraliteedi poliiti-

kast, mille tõttu Roosevelti esindaja Brüsselis Norman Davis ei võinud tuua esile midagi peale üldiste põhimõtete. P.-A. Ühendriikide tagasihoidlikkus Kaug-Idas on seletatav eelkõige asjaoluga, et Jaapan oma võimupositsioonid Vaikse ookeani lääne osa tuhandetel saartel on juba üles ehitanud niivõrd tugevana, et Ühendriigid oma sõjalaevastikuga ei suuda õieti enam mitte midagi tõhusat korda saata nende positsioonide purustamiseks. Tugeva terasrõngana ümbritseb Jaapan praegu Ida-Aasia mandrit ning, tuginedes oma laevastikule, merebaasidele ja kindlustustele, ta on suuteline purustama igahüht, kes teeks katset sellesse rõngasse sisse tungida. P.-A. Ühendriigidki ei ole valmis pealetungisõjaks Jaapaniga, millest paratamatu järeldus — hoiduda teravustest, piirdudes üldiste deklaratsioonidega rahu heaks. Detsembrikuu keskpaigas P.-A. Ühendriikide suhtumine Jaapanile teravnes, kuna viimane laskis põhja ja ta suurtükipaadi „Panay“. Jaapani vabandused ja kahjutasu maksmise lubadused ei lahendanud küsimust, sest Roosevelt nõudis kindlaid garantiisid tuleviku kohta.

9. Jaapan ja Suur-Briti Kaug-Idas.

P.-Am. Ühendriikide tagasihoidlikkus, ühenduses tõsiasjaga, et Suur-Briti käed on juba pikemat aega köidetud Euroopas — Hispaanias ja Vahemeres — on viinud seisukorran, et ka see suurriik ei ole senini astunud tõsisemaid samme Jaapani agressiooni tõkestamiseks Hiinas. Omades laialisi majandulikke huve eriti Lõuna-Hiinas ning olles valvel oma dominiinide julgeoleku eest, Inglismaa vahest rohkem kui ükski teine suurriik on huvitatud sellest, et Kaug-Idas ei rikutaks väga tugevalt seda tasakaalu seisukorda, mis seal enam-vähem oli saavutatud. Jaapani ülevõimu taotlused Hiinas, nagu ta ekspansiooni survegi lõuna poole — Austraalia suunas — peaksid kutsuma seepärast ühel või teisel viisil välja reaktsiooni Inglismaa poolt. Kuid inglise poliitika traditsiooniks on ikka olnud: lasta sündmused areneda oma loomulikku rada ning nende tulemuste realiseerimisel hoolitseda selle eest, et ei kannataks seejuures Suur-Briti elulised huvid.

Inglise-Jaapani suhetes on juba mõnda aega tunda teatavat kõikumist. Hirota oma kõnes iseloomustas neid sõbralikena, märkides ühtlasi, et valitsused on

jõudnud ühisele otsusele „vaba läbirääkimise teel korraldada mõlematesse maadesse puutuvad küsimused“. On teada, et Jaapanis endas on mõjuvaid ringkondi — nende hulka kuulub ka praegune peaminister, vürst Konoe — ja jaapani armee juhte, kes sooviksid uuesti seada jalule endise inglise-jaapani liidu, mille toetusel Jaapan saavutas oma määravama võidu Kaug-Idas — võidu Vene tsaaririigi üle. Koostöö vastu Suur-Britiga on aga tööstus- ja kaubandusringkonnad, osalt koguni mereväe juhtivad ringkonnad, kes teavad, et Jaapani majanduslikule ekspansioonile nii läände kui lõunasse on kõige tugevama vastupanu organiseerijaks Inglismaa. Ottava konverentsi otsudele 1932. a., millega suleti jaapani kaupadele Suur-Briti dominiinide turg, ei unune Tokios nii hõlpsasti. Ka ei rahulda Jaapanit hoopiski Inglise-Ühendriikide traditsiooniline koordineeritud merepoliitika ning osa, mis seal on tahetud jätta Jaapanile. Kõik need põhjused on viinud Jaapani aja jooksul nii kaugele, et ta hakkas eemalduma Suur-Britist, otsides järjest tihedamat koostööd teiste, Inglismaaga rivaliseerivate suurriikidega. Ka käesoleva konflikti arenedes on inglisevastased meeled Jaapanis järjest kasvanud, kuna on selgunud, et Inglismaa toetab siiski Hiinat rahaliselt ja võrdlemisi mõjuvalt ka relvastusega ja muu varustusega, mida veetakse Hiinasse Hongkongi sadama kaudu. Hongkong ei ole mitte ainult Lõuna-Hiina suurim sadam, vaid ka Briti võimsalt kindlustatud laevastiku toetuspunkt Kaug-Idas. Pärast Šanghai rahvusvahelise kontsessiooniala isoleerimist jaapanlaste poolt moodustab Hongkong ainsa kindla koha, millele võivad toetuda Euroopa suurriigid Kaug-Ida Kollases ookeanis. Jaapani ähvardustele teotseada agressiivselt ka Hongkongi vastu on Inglis-

Valikurikkam ostukoht Narvas on

K
M **Vennad Roosipuu**

Narva, Suur tänav 24, telefon 51

Raamatud, kirjutusmaterjal, kantseleitarbed, kontori- ja koolitarbed, tasku- ja habemenoad, käekotid, rahataskud, portfelliid, lõhnaõlid, moe-, pesu- ja pudukaubad

maa vastanud lubadusega saata sinna osa oma suurest Euroopa laevastikust, mis Jaapanit on sundinudki seal teatavale ettevaatusele. Suur-Briti seisukohtasid ja huvisid Hiinas peab Jaapan seega arvestama paratamatult ja ta on sunnitud seda tegema eriti siis, kui tuleb ükskord Hiina püüanduse jaotamine suurriikide vahel.

10. Saksa-Jaapani-Itaalia kolmnurk Kaug-Idas.

Kuna Jaapani kallaletung Hiinale riivab tõsiselt eriti N. Vene, Inglismaa ja P.-A. Ühendriikide elulisi huve, siis on arusaadav, et asudes oma relvastatud ekspansiooni teostamisele, on Jaapan ka endale püüdnud kindlustada teatavat toetust ja seljatuget nende suurriikide poolt, kelle huvid Kaug-Idas ei ole vastuolus Jaapani omadega, kes aga ise on võistlevas seisukorras teisel nimetatud suurriikidega ning on seepärast valmis töötama seal käsikäes Jaapaniga.

Need suurriigid on Saksamaa ja Itaalia. Esimesega Jaapan sõlmis teatavasti detsembris 1936 n. n. „Kominterni-vastase pakti“, millega 1937. aasta sügisel ühines ka Itaalia. Olgu nüüd selle kommunistmivastase võitlusega kuidas tahes, tõsiasi jaks jääb see, et selle võitluse kattel taotletakse nii Kaug-Idas kui Euroopas päris reaalseid maasi eesmärke — hiina ja hispaania maapõuevarasid — rauda, sütt, naftat ja muid mineraale ja metalle ning eriti Hiinas selle maa määratu turu avamist oma tööstussaadustele.

Sääraselt vaadelduna Kaug-Ida konfliktis seisavad vastamisi mitte enam üksikud suurriigid, vaid terved riikide grupid, needsamad grupid, kelledevahelised malekäigud oma huvide läbisurumiseks ühelt ja kaitsmiseks teiselt poolt mõjustavad praegu domineerivalt rahvusvahelist elu kogu maailmas.

Esiplaanil käib relvastatud võitlus Jaapani ja Hiina vahel, kuid selle tagajärjel arenevad ühtlasi poliitilised kombinatsioonid, selleks, et kui ükskord tuleb sõja tulemuste realiseerimine, siis suudetaks kaitsta oma elulisi huve kõige mõjukamalt. Kuigi on raske olla prohet tuleviku suhtes, võib seniste sündmuste põhjal ennustada, et kui praegu arenevas relvastatud võitluses Hiina jääb endiselt üksinda Jaapani vastu, siis ta on küll sunnitud lepima raskete territoriaalsete ja poliitiliste kaotustega oma naabri kasuks. Pärast Nankingi langemist Hiina sõjaline

vastupanu Jaapanile võib ju veel jätkuda. Tuginedes Kaifeng, Hankou, Kanton piirkonnale, mis veel ühendatud raudteega, võib marssal Tšiang-Kai-Tšek organiseerida üsna tõhusat kaitset jaapanlaste agressioonile nii põhjast kui idast, seda enam, et mida kaugemale maa sisemusse, seda raskemaks ja aeglasemaks muutub vaenlase edasitung. Mida Hiina aga tõenäoselt sedapuhku küll enam ei suuda, see on — viisata jaapanlasi välja oma territooriumilt. Võitluse tulemused otustab seega kummagi poole üldine sõjaline potents — ta poliitiline, finantsiline ja majanduslik võimsus, mis kõneleb aga kaaluvalt Jaapani kasuks.

Relvastatud konflikt Jaapani ja Hiina vahel võib hõlpsasti areneda üldiseks maailmasõjaks, kui teostub mõne kolmanda suurriigi — N. Vene, Suur-Briti või P.-A. Ühendriikide — sõjaline väljaastumine Jaapani vastu. Antud geopoliitilistes tingimustes võiks seda kõige hõlpsamalt ja ka mõjuvamalt teha N. Venemaa. Kuid Moskva, võttes arvesse kõiki tegureid, läheks vahest välja sellele sammule ainult ühel tingimusel, nimelt siis, kui Suur-Briti ja P.-A. Ühendriigid osutuvad temaga solidaarseks, olles valmis tagama temale oma toetust nii Kaug-Idas kui Euroopas.

Seda viimast on aga väga raske eeldada.

Meie seisukohalt oleks küll kõigiti soovitatav ja tervitatav, et Kaug-Ida konflikt lokaliseeritaks, umbes samadel alustel nagu see on sündinud Hispaaniaski, ning et Hiina püüanduse jagamisel saavutataks suurriikide vahel jällegi teatav tasakaal, mis kindlustaks ühel või teisel viisil nende vahelise rahuliku koostöö nii Kaug-Idas kui rahvusvahelises elus üldse.

Kaasaegsed sõjalised sündmused Hiinas kui ka mujal maailmas lasevad paista selgesti ühte ajaloolist tõde, mis on huvitav siinkohal märkida.

Kui rahvas ja riik ei suuda ise end organiseerida, et olla seesmiselt tugev ja kindel, kui ta oma kultuurilises ülesehitustöös jääb seisma ning ei suuda käia kaasas üldise arenguga, kui sõduri kutse ja rahva riigikaitseline ettevalmistus ei seisa vääril kõrghusel, siis see rahvas ja riik satub paratamatult teiste tugevamate ülevõimu alla, olgugi ta kui tahes suur oma arvult, rikas maa-aladelt ja loodusvaradelt.

Kahekümne aasta eest pandi alus meie suurtükiväele.

16. jaanuaril täitub kakskümmend aastat ajast, millal pandi alus meie suurtükiväele I Suurtükiväebrigaadi näol, kelle järeletulijana pühitseb seda tähtpäeva nüüdne 1. Suurtükiväegrupp ja temaga koos 1. Diviisi Suurtükiväe juhatus.

Tekkides Eesti rahvusväeosade loomise ajajärgul ja taassündides 1. Suurtükiväe Polguna Vabadussõja alates, langes temale osaks au suurtükiväeosadest esimesena ilmuda lahinguväljale appi oma jalaväele ja olla selleks baasiks, kust võrsusid Vabadussõja päevil teised meie suurtükiväe osad, mis, paisudes noore Vabariigi sõjajõudude peres vägevaks relvaliigiks, kujunesid oma ennastalgava tööga määrava tähtsusega teguriks meie riikliku iseseisvuse kättevõitlemisel.

1. Suurtükiväegrupp, 1. Suurtükiväe Polgu traditsioonide edasikandjana on rahuajal suure andumuse ja tahtega edasi töötanud meie riigikaitsejate ettevalmistamise alal ja kodumaa julgeoleku tagamisel.

Suurpäeva puhul soovib „Sõdur“ 1. Diviisi Suurtükiväe juhatusele ja tema lugupeetavale juhile, samuti 1. Suurtükiväegrupile ja tema lugupeetavale juhile palju õnne ja edu oma vastutusrikaste ülesannete täitmisel.

1. Suurtükiväegrupi 20 aastat.

Kapten R. Rubach.

Vanima suurtükiväe üksusena pühitseb 1. Suurtükiväegrupp 16. jaan. s. a. oma 20. aastapäeva. Põlvnedes 1. Eesti Suurtükiväebrigaadist ulatuvad tema algupäevad meie rahvusväeosade ajastusse, millal algas eesti sõjameeste koondumine kodumaale. Koos teiste sõjameestega tulid ka suurtükiväelased ja astusid teenistusse 1. Eesti Polku, kuna algul teisi üksusi ei olnud. Esimene suurtükiväelane arvati polgu nimekirja 1. mail 1917*) ning iga järgmine päev tõi juurde ikka uusi ja uusi. Suurem sissekanne toimus 9. juunil, millal mitmesugustest vene väeosadest saabus korruga polku 102 suurtükiväelast.

Kui esimesed üksikud tulijad määrati algul roodudesse, siis hiljem tekitas muret nii suure arvu eriala meeste paigutamise küsimus. Sellest saadi üle kaeviku-suurtükide komando formeerimisega, mida alustas 12. juunil al. ltn. M. Palo ja mille ülemaks alates 19. juunist määrati lipnik K. Ernits. Peagi tõusis meeste arv mainitud komandos

paarisajani. Sama jõudsalt täitusid ka teised polgu üksused.

Kuna üks polk ei suutnud kõiki rahvuslikult mõtlemaid eesti sõjamehi oma koosseisu vastu võtta, siis Ülemkomitee tegi kõik võimaliku, et üksuste arvu suurendada. 25. nov. 1917 kirjutas Põhjarinde ülem Ülemkomiteelt esitatud märgukirjale, et lubab alustada Eesti diviisi formeerimist, kuid suurtüki- ja inseneriväe formeerimist käskis teostada Vitebskis. Loomulikult ei võinud see asukoht meie seisukohalt üldse kõne alla tulla ning seetõttu suurtükiväe moodustamise küsimus jäi lahtiseks. 25. det. aga teatas Põhjarinde komissar Posern, et tema ei luba Eesti diviisi juures moodustada suurtüki- ja inseneriväe üksusi.

Mõnel teisel ajal oleks see teade tekitanud paljugi tuska ja meelepaha, nüüd aga võeti ta rahulikult vastu. Koguni ümberpöörduvalt, 26. det. ilmus 1. Eesti Polgu päevakäsk, millega pandi polgu juures alus suurtükiväelaste komandole. Diviisi ülema korraldusel tuli sinna koondada suurtükiväelased kõikidest Eesti polkudest ja taga-

*) Kuupäevad on toodud uue kalendri järele.

varapataljonist. Komando ülemaks määrati paar päeva varem Viiburist ühes 98 suurtükiväelasega kodumaale saabunud ja 1. Eesti Polku teenistusse astunud alam-lipnik J. Sild. Komando asukohaks jäi Haapsalu. 28. dets. sai staabi-kapten G. Jonson Ülemkomiteelt ettekirjutuse Haapsalus, Palivere ja Risti jaamade ümbruses asuvalt Vene 45. Suurtükiväebrigaadilt vastu võtta suurtüki materjalosa. Ülevõtmine toimus ilma suuremate viperusteta, kuna koju ruttavad vene sõdurid andsid healmeelil meie vastmoodustatud suurtükiväelaste komandole üle oma relvad ja hobused. Üldse saadi neilt 24 3-tollilist vene 1902. a. kahurit (76 v). Halvem oli olukord rakmete saamisega, kuna üldine naha puudus ahvatles vene sõdureid omastama sadula hõlme ja rakmete dundid nahkosi.

Algatud tööd ei saanud aga staabi-kapten G. Jonson lõpule viia, kuna temale anti uued ülesanded. Töid jätkasid vahepeal kohale ilmunud lpn. H. Vilipus ja komando ülem al.-lpn. J. Sild.

16. jaanuaril ilmus käsk 1. Eesti Suurtükiväe Brigaadi formeerimiseks. Seda asus teostama Ülemkomitee poolt brigaadi ülemaks määratud kindralstaabi al.-polkovnik A. Larka.

Moodustati 5 patareid, Neist 1. ja 3. asusid Haapsalus, 4. Kilti mõisas (umbes 2 km Haapsalust), 2. Keilas ja 5. patarei Tartus. Laskemoona park asus, osa Kolveres, osa Haapsalus. Jaanuari keskpaiku oli brigaadis: 21 ohvitseri ja ametnikku, 801 sõdurit ja 456 hobust. Tööd tehti suure hoole ja püüdlikkusega, kuid oli ka segajaid ja takistajaid. Viimasteks osutusid enamlased, kes kõikjal püüdsid hävitada rahvuslikku mõtlemist. 30. jaan. 1918 likvideeriti nende poolt Ülemkomitee ning 19. veebr. võeti teotsemisvõimalus diviisi juhatusele. Haapsallu ei ulatunud küll otseselt enamlaste käsi, kuid siin tekkis uus oht sakslaste näol, kes vallutades 21. veebr. Haapsalu, sundisid 1. Eesti Suurtükiväebrigaadi laiali minema.

Kuid 26. veebr. 1918 koguti Eesti diviis uuesti kokku ja uuesti ilmusid suurtükiväelased, et teenida oma rahvuslikus brigaadis. Brigaadi ülemaks määrati staabikapten K. Tiitso. Brigaadi staabi kui ka patareide uueks asukohaks määrati Tallinn. Märtsi keskpaiku oli brigaadis kohal 36 ohvitseri ja ametnikku ja 770 sõdurit, kelledest oli moodustatud kuus patareid. Patareides puudusid nii suurtükid kui ka hobused. Põõrduti saksa sõjaväe juhatuse poole, et antaks tagasi Haapsalus ja mujal ära-

võetud relvad, sest muidu on võimatu korraldada erialalisi õppusi. Kuid selle asemel, et anda tagasi relvi, tuli 20. märtsil korraldus demobilisatsiooniks, mis pidi läbi viidud olema hiljemalt 5. apr. 1918. Käsule tuli, kuigi tahtmatult, alistuda. 1. Eesti Suurtükiväebrigaad saadeti laiali ja tema varanduse võtsid endale saksa sõjavõimud kui sõjasaagi.

Minnes laiali andsid lahkujad lubaduse veel kord kokku tulla, kui selleks peaks olema vajadust. See aeg ei lasknud end kaua oodata. Saksa sõjaväe võidupärg löi sügise tulekul ikka rohkem ja rohkem kolletama ning novembris 1918 ei olnud temast enam peagu midagi järele jäänud. Siis kõlas uuesti, nüüd juba kolmat korda, sõjasarv, kutsudes eesti sõjamehi veel kord koondama oma ridu.

Juba 15. nov. algas Tallinnas endise 1. Eesti Suurtükiväebrigaadi 2. patarei ülem kapten H. Kauler, Eesti Kaitseliidu peastaabi teadmisel, koondama suurtükiväe ohvitseri. Hiljem tehti temale sõjaministri poolt ülesandeks alata 1. Suurtükiväe Polgu formeerimist, mille teostamisele ta asuski 21. novembril 1918. Suurtükiväe Polgu esialgne koosseis oli kolmedivisjoniline, igas divisjonis kaks patareid, patareides oma iseseisev majandus.

Sellise koosseisuga polgu formeerimine jaanuaris 1918 ei oleks valmistanud erilisi raskusi, kuid novembris oli olukord sootuks teine. Saksa okupatsiooniväed maalt lahkudes olid välja vedanud kõik relvad. Mida kaasa võtta ei suutnud, selle rikkusid ära või pildusid merre. Sedasama tegid nad ka muu sõjaväele tarvismineva varustusega. Paremad ei olnud lood hobustega. Juba maailmasõda oli maalt võtnud mis võtta andis; ka okupatsioonivõimud ei jätanud täiendamata oma hobuste tagavara. Nii pidime Vabadussõja algul hobuseid ostma vabatahtliku kokkuleppe alusel, hiljem aga sundusliku mobilisatsiooni teel. Relvi ei olnud aga kuskilt võtta.

Kokkutulnud ohvitserid käisid läbi kõik laod ja aidad. Leitigi midagi, kuid kõike oli niivõrd vähe ja viletsas seisukorras, et sellest ei jätkunud ühegi patarei formeerimiseks, kõnelemata polgust. Seepärast ei heidetud veel meelt, vaid tehti kõik mis vähegi teha andis. Sõjaministri käsul saatis polgu ülem ohvitser Tartu, Narva, Rakvere ja isegi Riiga, et kontakti astuda veel maal viibivate saksa väeosadega, lootuses neilt midagi kokkuleppe teel hankida. Narvas ebaõnnestus see täiesti. Sakslased venitasid oma lõpliku sõnaga seni kuni lõppeks 28. nov. puhkes sõjategevus ja suurtükid

Suurtükiväe ülesanne on abistada ja toetada oma tulega teisi väeliike, eriti jalaväge. Vabadussõjas meie suurtükivägi, ehkki arvuliselt väike ja puuduliku varustusega, töötas ennastsalgavalt ja edukalt.

1. Suurtükiväegrupp, Vabadussõjaaegse 1. Suurtükiväe Polgu järglasena, võib oma 20. hällipäeval rahuldustundega tagasi vaadata tehtud tööle ja saavutistele.

Tervitades gruppi lema 20. aastapäeva puhul soovin, et see vaim ja tõsine isamaa-armastus, mis valitses suurtükiväelaste peres Vabadussõja heroilisel ajastul ja tiivustas meid võidult võidule, jääks ikka ja alati püsima grupi ridades.

H. Kauler,
kindralmajor.

Kindralmajor H. Kauler VR I/2
Suurtükiväe inspektor, 1. Suurtükiväe Polgu
ülem Vabadussõjas.

jäidki saamata. Ka Tartus ei olnud lood paremad. Riias pakkusid sakslased küll müüa nelja 6"/120 pd. vene 1877. a. kahurit, nõudes tükist 8000 ober-ost rubla, kuid samas keeldusid nad andmast kahureile laskemootori ja vaguneid veoks, mis tegi edaspidise kauplemise võimatuks. Märksa paremini käis meie ohvitseride käsi Rakveres, sest seal õnnestus osta sakslasilt 6730 ober-ost rubla eest kaks 77 mm saksa 1916. a. kahurit ühes 168 mürsuga.

Lõplikult lahenes relvade kriis alles siis, kui meie vennasrahvas meile vahetuskaubana saatis 20 — 3,425" vene 1895. a. ja 4 — 3" vene 1900. a. kahurit ühes küllaldase laskemootoriga.

Ning sama energiliselt kui muretseti relvi, hangiti ka muud vajalikku varustust ning 29. nov. võidi asuda Tallinnas 1. patareid formeerimisele. Sellega pandi alus kogu meie uuesti võrsuvale suurtükiväele, sest patareid muutus baasiks, kuhu koondati nii mehed, hobused kui ka varustus ja kust varustati kõige vajalikuga uusi formeeritavaid patareid.

Vahepeal lahtipuhkenud sõjategevus nõudis suurtükiväe kiiret tegevusseastumist. Seda takistas aga varustuse ja relvade puudus. 9. dets., kui õnnestus Rakveres relvade

ost, pandi seal alus ka polgu 3. patareile. Lisaks sakslasilt ostetud kahureile saadeti sinna veel kaks Soomest saadud 3,425" kahurit ning paar päeva hiljem sõitis patareid rindele, et osa võtta lahingutegevusest.

Polgu 2. patareid formeerimist alustati Tallinnas 12. dets. ja viidi niivõrd kiiresti läbi, et juba järgmisel päeval võis patareid sõita rindele. Siis tuli väike vaheaeg, mida kasutati varustuse hankimiseks ja korrastamiseks ning 18. dets. 1918 alustati Tallinnas polgu 5. patareid formeerimist. See ei läinud enam nii libedasti kui eelmistel patareid; tuli takistusi varustuse saamises ning patareid sõitis rindele alles 26. dets. Samal päeval sõitis Tallinnast välja ka 1. patareid koos esimese divisjoni staabiga, kui seda viimast üldse nii nimetada saab, sest staabi koosseisus oli ainult divisjoni ülem kapten H. Brede ja üks sõdur ühes ühe hobusega. Kuna 2. patareid juba varem rindele oli sõitnud, siis võib 26. dets. alates lugeda kogu divisjoni rindel viibivaks.

2. divisjoni ülemaks määratud staabikapten H. Lareid oli ühtlasi ka 3. patareid ülemaks ja viibis rindel juba 11. dets. alates. Divisjoni koosseisu kuuluvat 4. patareid hakati Tallinnas formeerima alles 20. dets. ning rindele võis ta sõita 8. jaan. 1919.

*Kolonel J. Hellat VR I/2
1. Diviisi Suurtükiväe ülem.*

3. divisjoni ülem kapten J. Roska oli ühtlasi ka 5. patarei ülem ning tema divisjoni koosseisu kuuluva 6. patarei formeerimisega alustati Tallinnas 20. dets. 1918 ning viidi lõpule 5. jaan. 1919, millal ka patarei rindele välja sõitis.

Jagunedes divisjonideks omas polk väga painduva juhtimise organisatsiooni, kuid meie vägede taandumisel ta seda ära kasutada ei saanud, sest suurtükiväe vähesuse tõttu patareid olid sunnitud teotsema hajutatult väga laiadel rindel.

Lahtipuhkenud sõjategevus nõudis formeerimise järgus olevalt polgult lahingukõlvulisi patareid, ning neid tuli rindele saata nende valmisoleku järjekorras ilma kaalumata, kas see organisatsiooni seisukohalt õige või mitte. Nii juhtus, et 3. divisjoni kuuluv 5. patarei saadeti Viljandi, kuna sama divisjoni 6. patarei Paide. Loomulik, et siin koordineeritud tegevusest ei võinud juttugi olla, vaid patareid teotsesid täiesti iseseisvalt, olles operatiivselt jalaväepolkude vahetus käsutuses. Seda hõlbustas patareide iseseisev majandus, mis ei seadnud neid sõltuvusse divisjoniga või polguga. Kuigi selline olukord tundub pahena, olid sellel siiski ka omad head küljed. Ta liitis alaliselt koostöötavad jala- ja suurtükiväe üksused ühiseks tervikuks, õpetas tundma

üksteise lahinguvõimeid ja tekitas vastastikust usaldust raskeil hetkil.

Ühise jõupingutuse tulemusena tõkestati peagi vastase sissetung ning sunniti teda taandumisele. Juba 19. jaan. 1919 võisid 1. Suurtükiväe Polgu 1. ja 2. patarei asuda positsioonidele Narva linna lääne servale; neile seltsis järgmisel päeval ka 3. patarei, kuna teised polgu patareid olid tegevuses meie lõunarindel. 10. veebr. 1919 saabus Viru rindele polgu ülem ühes oma staabiga ning kolm päeva hiljem määras 1. Diviisi ülem teda 1. Diviisi Suurtükiväe ülemaks ühes oma otsekooste ametikohuste täitmisega.

Vahepeal oli Tallinnas hakatud formeerida 2. Suurtükiväe Polku, ning osa tema patareid saadeti Viru rindele. Et hõlbustada polgu juhtimist, selleks oleks kahtlemata kaasa aidanud olukord, kus kõik polgu patareid oleksid teotsenud vähemalt ühe diviisi piirkonnas. Et vältida tülikat patareide ümberpaigutamist ühe diviisi piirkonnast teise, selleks Ülemjuhataja võttis ette patareide ümbernimetuse. Kuna 1. Suurtükiväe Polgu patareid 1., 2. ja 3. juba asusid Viru rindele, siis nimetati samas asuvad 2. Suurtükiväe Polgu patareid 4. ja 5. 1. Suurtükiväe Polgu patareideks, kuna uus 6. patarei alles oli formeerimisel Tallinnas.

Viru rinne omas 1919. a. kevadel väga stabiilse ilme, ning seetõttu oli 1. Suurtükiväe Polgu olukord võrdlemisi soodus. Patareide lahingupositsioonid olid varustatud kõige vajalisega, ehitatud numbritele kaevikud, mürsukeldrid ning märtsi keskpaiku oli läbi viidud isegi moondamine, muidugi niivõrd kuivõrd oli selleks vajadust ja selliselt, millised olid tolle aja vaated ja nõuded moondamisele. Osa patareid omas lahingupositsioonil elektrivalgustuse, mis ei jätnud oma soodustavat mõju avaldamata õistele laskmistele.

Vaatamata kõigile hüvedele pidi polk 17. märtsil oma koosseisust lahkunuks lugema oma 5. patarei, milline koos 1. Ratsa Polguga lahkus rindel ning arvati 2. Suurtükiväe Polgu koosseisu. Kaks päeva hiljem viidi 3. Raske Välja Suurtükiväe Divisjoni koosseisu Tallinnas formeerimisel olev polgu 6. patarei. Seega kahanes patareide arv polgus neljale ning hiljem 12. apr. lahkus Viru rindel koos 5. Jalaväe Polguga lõunarindele ka 4. patarei, jäädes Sõjavägede Ülemjuhataja korralduse põhjal edasi polgu koosseisu.

Aprilli lõpul alustati Tallinnas teist korda polgu 5. patarei formeerimist ning jätkati seda hiljem Valgas ja Esemäel (Taivola

jaama lähedal), kuni viimaks 23. mail 1919 oli patarei täiesti lahinguvalmis.

Nii teotsesid maikuu lõpul polgu patareidest kolm Viru rindel ja kaks lõunarindel. Viru rindel tekkis mai keskpaiku lahingutegevuses seisak, mida põhjustas Loodearmee retk Petrogradile. Seda aega kasutas polk enda korraldamiseks. Täiendati varustust, parandati lahingute kestel tarvituskõlbmatuks muutunud suurtüki- ja voo- rirakmeid, ehitati tagavaraposisioone ning peeti igapäev õppusi. Lõunarindel seevastu peeti ägedaid lahinguid, millest osa võtsid ka 1. Suurtükiväe Polgu patareid. 4. patarei oli kaastegev Pihkva vallutamisel, kuna aga 5. patarei tegi kaasa sõjakäigu Võru alt Jakobstadi. Kui puhkesid võitlused ladesvääri- ga, siis koos 1. Jalaväe Polgu II pataljoniga väljus 19. juunil Narvast Valga suunas ka 1. Suurtükiväe Polgu 1. patarei. Tegevuseta ei möödunud temagi päevad ladesvääri sõjas, ning tagasi Viru rindele tuli ta alles 14. juulil, kui võit ladesvääri üle oli täiesti kindlustatud.

Vahepeal, 12. juunil, hakati Valga lähedal Jaun-Tilgali talus formeerima 1. Suurtükiväe Polgu 6. patareid, et seda siis kohe tema lahinguvalmis saamisel ära kasutada ladesvääri vastu. Patarei lõpetaski oma formeerimise tööd 23. juunil, kuid ta jäeti esialgu varru.

Nii oli juuni lõpupäevil lõunarindel korraga neli 1. Suurtükiväe Polgu patareid.

Juuli keskel oli selge, et Viru rindel võib oodata õige pea tugevaid lahinguid, sest Loodearmee sõjakäik näis äparduvat. Asuti korraldama end kaitsele. Polgu ülem, kes oli ühtlasi ka 1. Diviisi Suurtükiväe ülem, võttis ette mõningaid patareide ümberpaigutusi ning et olla lähemal uuele kaitsejoonele, asus koos oma operatiivstaabiga 4. aug. Komarovka külla. Polgu patareidest asusid 1., 2. ja 3. polgu ülema käsutuses Viru rindel, samuti ka 1. juunist polgu koosseisu arvatud 1. liikuv park, mille asukohaks oli Soldino jaam.

Lahingud ei lasknud end kaua oodata, vaid puhkesid rinde vasakul tiival juba 18. juulil, kuna rinde keskosas suurtükivägi oma tule avas 3. augustil. Äärmiselt pingutavaks muutusid lahingud augusti keskpaiku, kuid kaotasid siis oma pinge ja kestsid vahelduva tugevusega kuni oktoobri alguni. 11. okt. andis Viru rinde suurtükivägi tugeva tulelöögi, millega saatis Loodearmeed uuele Petrogradi retkele. Hetkeks vaibus lahingutegevus. Kuid polgu 1. patarei ei saanud siiski puhata, vaid võttis osa Krasnaja-Gorka operatsioonist, toetades Ingeri kui ka meie 4. Jalaväe Polgu tegevust Gostilitšõ suunas.

Kolonelleitnant E. Toffer.

1. Suurtükiväegrupi ülem.

Vahepeal peab märkima, et 7. aug. 1919 andis Sõjavägede Ülemjuhataja patareidele üldise numeratsiooni ja nimetuse „Väljapatarei nr. “. Kuna numeratsioon algas 1. Suurtükiväe Polgust, siis olulisi muudatusi see ei toonud. Märksa suuremaid muudatusi tõi aga Suurtükiväe Valitsuse Ülema päevakäsk 7. okt. 1919, kus mainiti järgmist: „Kui patarei taktikaliste ülesannete täitmiseks ühe diviisi rajoonist teise rajooni üle viiakse, siis see patarei polgu nimekirjast maha kustutatakse ja uude polku üles võetakse.“ Selle päevakäsu põhjal arvati polgu koosseisust lahkunuks lõunarindel viibivad Väljapatareid nr. 4, 5 ja 6 ning koosseisu kuuluvaks, juba 28. juulil Viru rindele tulnud väljapatarei nr. 16. Ka hilisemad koosseisu muudatused toimusid peamiselt eelmainitud päevakäsu alusel.

Loodearmee sügisene Petrogradi retk ebaõnnestus samuti nagu kevadinegi. Meil tuli aegsasti hakata ettevalmistusi tegema uuteks lahinguteks, mis näisid paratamatud olevat Loodearmee taandumise tõttu. Juba 16. nov. mürisesid jälle meie suurtükid, ning nende mürin ei lakanud enne, kui saabus vaherahu. Suurimad ja vihase- mad kaitselahingud Vabadussõjas viidi läbi

just Viru rindel nov. ja dets. 1919 ning suur-
tükiväe osa selles ei olnud kaugelki täht-
suseta.

Suurtükitulede võimsuse tõstmiseks toodi
lõunarindelt osa patareisid üle Viru rindele.
Esimesena saabus 19. nov. 1. Suurtükiväe
Polgu tegevuspiirkonda Väljapatarei nr. 17
ja väikese vaheaja järele (1. dets.) ka Välja-
patarei nr. 15. Mõlemad nad arvati polgu
koosseisu. Arvates 12. dets. täienes polgu
koosseis veel kahe patareiga. Üks neist —
Balti patarei, oli senini teotsenud Loodear-
mee koosseisus, teine — Ingeri patarei, oli
alles Narvas moodustamisel ning 20. dets.
astus lahinguvõimelisena rivisse. Seega oli
polgu patareide arv aasta lõpuks tõusnud
kaheksale, mida põhjustas väga aktiivne la-
hingutegevus Viru rindel, eriti Narva-eelses
kaitselõigus.

Sõjakoledusi kaasaelanud ja väga palju
kannatanud Narva linn ei unustanud oma
kaitsjaid ja linna vabastajaid enamlusikke
ning 19. jaan. 1920 andis Narva linnavalitsus
1. Suurtükiväe Polgule üle tänuaadressi, kus
järgmist oli öeldud:

Vaprad Suurtükklased!

**Narva linn tänab Teid südamlikult mõjuva
kõuetuse eest, mida Teie Narva tagasivõitmisel
oma suurtükikidega sünnitasite ja mis selle korda-
mineku tähtsamaks teguriks oli.**

**Võtke vastu linna tervitus vabastuse aasta-
päeval.**

Narva, 19. I. 1920. a.

**Linnapea R. Astrem.
Linnanõunikud J. Kokk, J. Udrich.
Sekretär F. Verberg.**

Pärast vaerahu suurenes polgu koosseis
veelgi mõne patarei võrra. See oli tingitud
Loodearmee kiirest lagunemisest, kes ei ol-
nud suuteline säilitama oma patareide võit-
lusvõimet. Kuna aga rahu lõpliku maksma-
hakkamiseni oli üldsuse huvides, et iga vä-
hegi lahingukõlvuline relv oleks rakendatud
vastavalt tema võimeile, siis olime sunnitud
neilt relvad üle võtma ning andma meeste
kätte, kes olid suutelised neid otstarbekalt
kasutama. Loodearmee oma lagunemisega
oli niikaugel, et nende hobumaterjal oli
peagu viimseni kärnas ja sügelistes ning
suurem osa koguni ära lõppenud. Seepärast
hobuste puudusel moodustati ülevõetud rel-
vadest positsiooni patareid. 1. Suurtükiväe
Polgu koosseisu kuulusid positsiooni pata-
reid nr. 20, 21 ja 22.

2. veebr. kirjutati Tartus alla rahulepin-
gule, millega lõpetati sõda. Asuti teostama
demobilisatsiooni. Kõik vanemad mehed
ruttasid koju oma igapäevase töö juurde
ning sõjavägi kahanes arvuliselt. Võeti ette

ümberkorraldusi, vastavalt muutunud olu-
korrale, mis ei jätnud puutumata ka 1. Suur-
tükiväe Polku.

Rahuaaja tööle üle minnes tuli mõndagi
juurde õppida. Polgu ületh, kes vihasema-
tegi lahingute kestel oli patareide võitlusvõi-
met suutnud üha tõsta, pani kindla aluse ja
suuna ka rahuaaja tööks.

Rööbiti, järjest areneva ja kindlamat
suunda võtva väljaõppe küsimusega tuli la-
hendada terve rida majanduslikke küsimusi.

Kõiki neid rahuaaja muresid tegi kaasa ja
võttis neist tegelikult osa 1. Suurtükiväe
Polgu looja ja juht polk. H. Kauler, kes oma
tegevusega Vabadussõjas kirjutas polgu aja-
loo ilusamad leheküljed. 1921. a. jättis ta
ajutiselt polgu, algul kpt. J. Taadler'i, siis
al.-kpt. P. Borkman'i ja kpt. E. Toffer'i juh-
tida ning siirdus Kõrgemasse Sõjakooli.
1923. a. sügisel tuli ta tagasi rügementi, kuid
lahkus juba 1924. a. kevadel jäädavalt, olles
määratud uuele kõrgemale ametikohale.

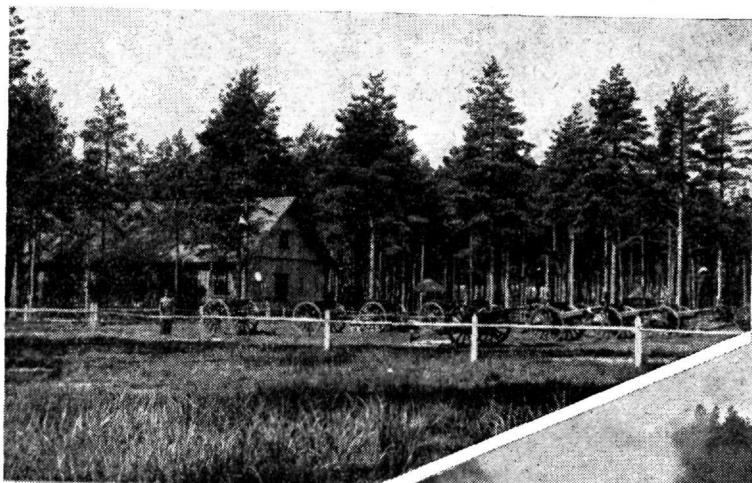
1924. a. kevadest saadik kuni tänaseni
juhhib 1. Suurtükiväegrupi tegevust kol.-ltn.
E. Toffer.

Kuigi vaba aega on suurtükiväes vägagi
piiratud, ohverdatakse seda heal meelel sõ-
jalise iseloomuga mängudele ja võistlustele.
Viimastel aastatel võib tähele panna, et eri-
list harrastust leiab ratsasport, millest osa
võtavad nii ohvitserid, üleajateenijad kui ka
reamehed.

Väga omapäraseks ja kauniks traditsioo-
niks on grupis kujunenud patarei aastapäe-
vade pühitsemine, mille peatuuma moodus-
tab aktus, kus antakse ülevaade möödunud
tegevusest, rõhutades eriti alla võitlusajastut
aastail 1918—1920. Niisama kindlalt on tä-
histamist leidnud ka grupi aastapäevad, mi-
da on peetud rea aastate kestel kord tagasi-
hoidlikumalt, kord pidulikumalt. Käesole-
va 20. aastapäeva tähistamiseks on eespool-
toodud read püüdnud ligikaudselt märkida
seda rada, mida nende aastate kestel on
sammunud 1. Suurtükiväe Polk — 1. Suur-
tükiväegrupp oma organisatsioonilisel are-
nemisel.

Täiesti märkimata on see tegevus ja need
teod, mida 1. Suurtükiväe Polk — 1. Suur-
tükiväegrupp on oma organisatsiooni kaudu
ellu viinud ja jäädvustanud meie kodu kaits-
mise ja kindlustamise töös. Need on märki-
misväärsed leheküljed mitte üksi grupi aja-
loo, vaid meie riikliku iseseisvuse tärkamise
ja kasvamise ajaloo lehekülgedel. Need on
teod, mis väärivad eeskujuna järeletegemist
ning kohustavad ja tiivustavad 1. Suurtüki-
väegrupi tema edaspisilisel eluteel.

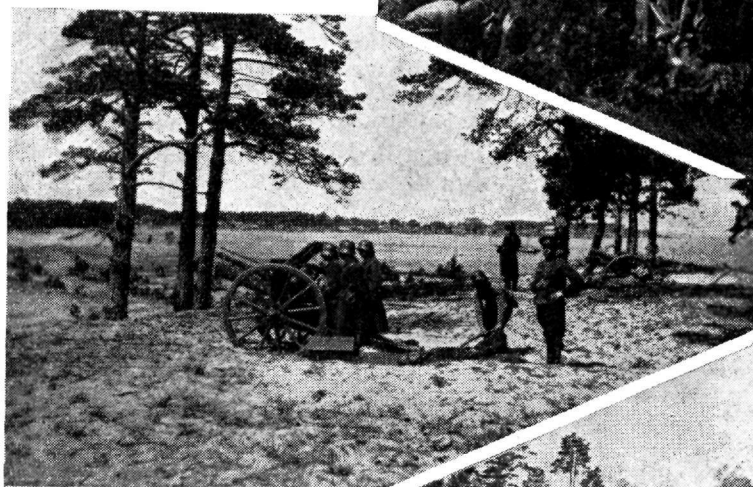
1. Suurtükiväegrupp laagris.

Ülal: 1. Suurtükiväegrupi park Jägala laagris.

Ülal: patarei tulistamas polügoonil — Ihita juures.

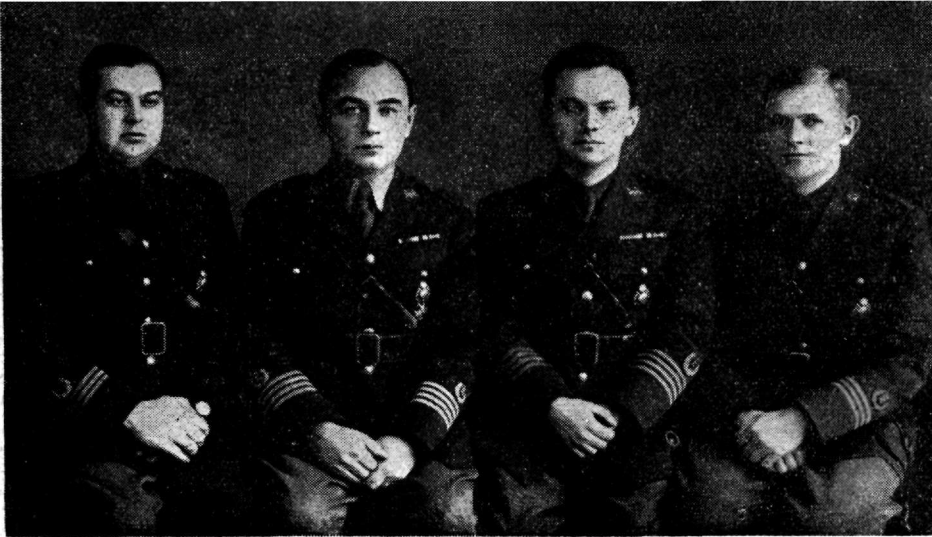

Ülal: patarei positsioonil Haapsu rajoonis.

Paremal: suurtükide puhastamine pargis pärast laskmist.

Ülal sõõris: Kurtna laagris; Rootsi ohvitser külalisena jälgimas laskmisi.

1. Suurtükiväegrupi Ohvitseridekogu juhatus 1937. a.

Jooni 1. Suurtükiväegrupi Ohvitseridekogu tegevusest.

Kapten A. ILVES.

1. Suurtükiväegrupi Ohvitseridekogu on asutatud 6. veebruaril 1928. a., seega üks nooremaid väeosade kogudest. Võrsunud on ta 1. Suurtükiväe Polgu Ohvitseridekogust, milline alustas oma tegevust juba 1. märtsil 1920. a. ohvitseride toitlusala korraldamisega, avades oma kasiino Narvas Suures tänavas, polgu staabi ruumes, praeguses Eesti Panga Narva osakonna majas. Hiljem nimetatakse ohvitseridekogu ümber 1. Diviisi Suurtükiväe Ohvitseridekoguks.

Kuna Diviisi Suurtükiväe Ohvitseridekogu juhtimine osutus väga tülikaks, oldi sunnitud mõtlema oma grupi ohvitseridekogu loomisele ja tulemuseks oligi 6. veebruaril 1928. a. 1. Diviisi Suurtükiväe ülema loal — 1. Suurtükiväegrupi Ohvitseridekogu moodustamine.

1. Suurtükiväegrupi Ohvitseridekogu, olles võrdlemisi väikesearvuline, on kõigiti elujõuline.

Ohvitseridekogu juures teotseb 1927. aastast alates kogu laenu-hoiukassa, kus kogu liikmetel on võimaldatud soodsatel tingimustel laenu saamine. Arvesse võttes kapitalide kasvu (ca Kr. 7000), laenu-hoiukassa suudab täiel määral täita oma ülesannet.

Olles saavutanud majanduslikult kindla olukorra, ohvitseridekogu on ikka võimalusi leidnud oma koguliikmete nii vaimliste-kultuuriliste kui ka majanduslike küsimuste lahendamiseks.

Tuleks siinjuures kõigepealt ära märkida kogu meelelahutusküsimusi, mis siult küll seotud eespoolnimetatud küsimustega, kuid mille peale ohvitseridekogu tulevikus tahab suuremat rõhku panna, s. o. ekskursionide korraldamisele ja esmajoones ko-

dumaaga ja vabadussõjaaegsete lahingupaikadega tutvumisele.

Möödunud 1937. a. 15., 16. ja 17. mail korraldati kogule koos grupi reservohvitseride sektsiooniga ja nende perekondadele ühine huvireis Viljandi linna ja Kärstna-Löve rajooni, eesmärgiga tutvuda just Kärstna lahinguväljaga, mis osutus huvireisist osavõtjatele küllaldaselt huvipakkuvaks, kuna Kärstna lahingu kaasa teinud kol. G. Leets oli ohvitseridekogu kutsel lahkelt vaevaks võtnud koha peale sõita ja esineda siin tõhusa ja huvitava ettekandega Kärstna lahingu kohta 6. jaanuaril 1919. a.

Igal kevadel peab ohvitseridekogu koos grupi üleajateenijate koguga garnisoni spordiväljal oma traditsioonilisi ratsavõistlusi, mis on kujunenud seltskonnale oodatavaks suursündmuseks.

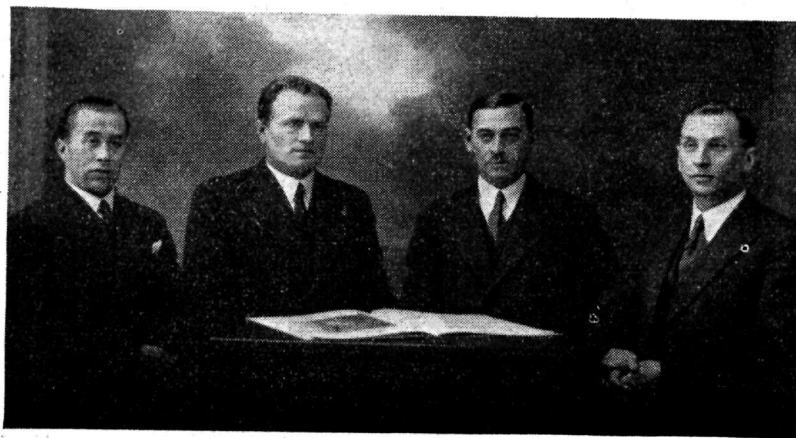

1. Suurtükiväegrupi O. L. Ü. juhatus 1937. a.

Tuleb veel tähendada, et ohvitseridekogul on välja kujunenud aastate jooksul väga palju traditsioone, mis üksmeelset täitmist leiavad, elustades omavahelisi vaimseid sidemeid ja üha rohkem kinnitades korporatiivset ühtekuuluvust.

ärapeetud seksiooni asutamise koosolekul. Seksiooni liikmed on tihedas kontaktis oma tegeväes teenivate ametvendadega ja võtavad elavalt osa kõigist kogu poolt korraldatavatest loengutest ja õppustest.

Traditsiooniliseks on seksioonil välja

1. Suurtükiväegrupi Ohvitseridekogu reservohvitseride seksiooni juhatus 1937. a.

1935. a. märtsikuus asutati ohvitseride laskespordi ühing (O. L. Ü.), mis tunduvalt on lasketasapinna tõstmisele ohvitseride seas kaasa aidanud.

Kogu viimaste, tähtsamate ürituste hulka tuleb lugeda ühing „1. Suurtükiväe Polk“ põhikirja väljatöötamist ja ühingu asutamist, mis lähemal ajal saab teoks.

Asutatava ühingu lähemaks ülesandeks oleks sügisel Narva rindel Vabadussõja ajal aset leidnud „Dubrovka lahingu“ asupaiga tähistamine — mälestussamba püstitamine.

1. Suurtükiväegrupi Ohvitseridekogu juures teotseb samuti ka reservohvitseride seksioon, mis moodustati 21. mail 1933. a.

kujunenud oma iga-aastase aastapeo korraldamine jaanuarikuus. See pidu on väärikaks abinõuks omavahelise läbikäimise elustamiseks, kohaliku seltskonnaga sidemete loomiseks ja nende süvendamiseks.

Iga-aastasele seksiooni korralisele aastapeokoosolekule järgneb samuti traditsiooniline omavaheline koosviibimine koos grupi ohvitseridekoguga, mis on omakorda jällegi samm edasi omavahelises läbikäimises.

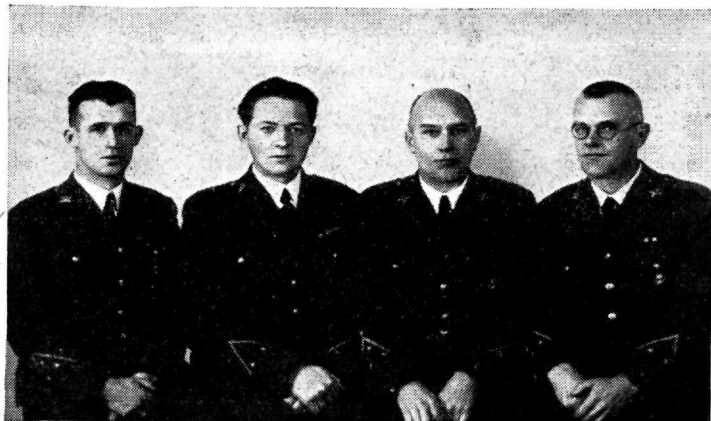
Moraalseks jõuallikaks ja jõuandjaks seksiooni tegevuse edaspidisel arendamisel on kindlasti seksiooni liikmete vankumatu tahe ja püüe olla kasulik meie kodumaale ja rahvale.

Grupile aastapäevadeks annetatud kinke.

Jooni 1. Suurtükiväegrupi Ülejateenijatekogu tegevusest.

V. Kuusik.

1. Suurtükiväegrupi Ülejateenijatekogu juhatus 1937. a.

1. Suurtükiväegrupi Ülejateenijatekogu põlvneb end. 1. Diviisi Suurtükiväe Ülejateenijatekogust.

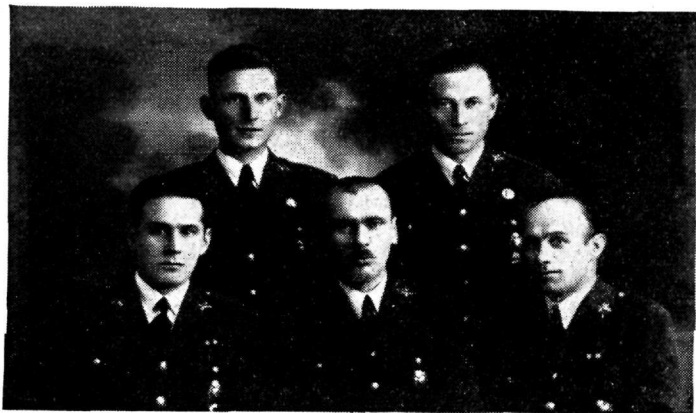
Esimeseks mureks oli kogule ruumide soetamine. Kogu liikmete ühisel koostööl üüriti esimesed ruumid Suurel tän. nr. 28, millised pidulikult avati 3. oktoobril 1925. a. Oma ruumides avanes kogul võimalus taotleda oma tegevust mitmekülgsest, vastavalt kogu eesmärkidele.

Kogu üldkoosolekul 12. veebr. 1926. a. võetakse vastu kogu ko-

dukord ja pannakse alus raamatukogule ning 25. okt. 1926. a. asutatakse kogu laenu-hoiukassa.

Majanduslikkudel kaalutlustel vahetab kogu hiljem mitmel korral üüriruumi, kuid üldiselt möödub kogu tegevus tõusu tähe all: ruumidesse soetatakse vajalik mööbel (1929. a.), raamatukogu raamatute arvu suurendatakse iga aastaga, korraldatakse loenguid, kursusi (eesti keel jne.) ja ostetakse piljard.

1931. aastal, millal määrati kogu garnisoni väeosade ülejateenijatekogudele ühised ruu-

1. Suurtükiväegrupi Ü. L. Ü. juhatus 1937. a.

1. Suurtükiväegrupi Ülejateenijatekogu meeskoor. — Juhataja veltv. R. Vaht.

mid, oldi sunnitud osa varandust realiseerima ja ka kogu tegevusse tekkis seisak, mis oli tingitud olukorra uudsusest. Nüüd, aastate möödudes, on tegevus kogus muutunud peagu endiseks, ehkki veel selleni pole jõutud, mis oli teotsemisel oma ruumes.

Kogu viimaste aastate tegevusest oleks mainida kogu liikmete laulukoori tegevust, mis asutatud 1930. aastal ja edukalt esinenud üleriigilisel laulupeol 1933. a. ning väeosa ja kogu tähtpäevade ja pidude puhul. Koorijuhiks on asutamisest saadik veltv. R.

Vaht. Oma organite kaudu on kogu jõudumööda õhutanud ja soodustanud liikmete haridusliku tasapinna tõstmist, korraldades kultuur-hariduslikke loenguid, kursusi (eesti keel, autojuhtimine jne.) ning koos ohvitseridekoguga — ratsa- ja laskevõistlusi.

Liikmete meelelahutuseks on korraldatud omavahelisi koosviibimisi ja pidusid ladus koostöös kogu naisringiga, mille liikmeskonnaks kogu liikmete abikaasad.

Kogu laenu-hoiukassa tegevus on aastate jooksul arenenud stabiilseks, täites täiel määral oma ülesannet.

1. Suurtükiväe Polgu patarei nr. 1 lahing Kohtla küla juures 16. 01. 1919.

Isiklikke mälestusi.

San.-kolonelleitnant O. PALU.

Patarei nr. 1 sõitis rindele detsembrikuus 1918. a. ja tema esimestest lahingutest, mis minule kui tolleaegsele patarei ülemale — on hästi meelde jäänud, oli lahing 16. jaanuaril 1919. a. Kohtla külas, kus patareil tuli olla mitte üksi punaste soomusrongi suurtüki tule all, vaid ka vaenlase püssi- ja kuulipildujatekuulide all; võib ütelda, et selles lahingus patarei meeskond ristiti vaenlase tulega, sest eelmised lahingud ei olnud nii intensiivsed ja patareil ei tulnud otsekohe olla vaenlase püssi- ja kuulipildujatule all.

Lahingu käik oli järgmine: 16. jaanuaril 1919. a. patarei nr. 1 asus Püssi rajoonis, kus kell 0800 sain 1. Jalaväepolgu staabist käsu liikuda edasi läbi Erra mõisa, Liiva küla, Kohtla mõisa kuni Kohtla küalani ning pida da sidet 1. Jalaväepolgu 14. rooduga, mille ülemaks oli lipnik Grant. Jõudes Kohtla mõisa, tegin korralduse patarei vanemohvitseri kt., kelleks oli sel ajal, nagu mäletan, n. leitnant Nieländer, liikuda patareiga edasi Kohtla küla suunas kuni korralduseni. Ise sõitsin ratsamaakuulajatega ette, et õigel ajal patareile positsiooni valida Kohtla külas. Patareisse jäi peale n. leitnant Nieländer'i ka lipnik Ibrus. Teel Kohtla külla sain 14. roodu ülemalt lipnik Grant'ilt teate, nagu olevat oodata Kohtla küla juures lahingut punastega. Selle peale saatsin ühe ratsamaakuulaja patareile vastu korraldusega — jääda peatuma Kohtla mõisa ja küla vahel asuva rehe ümbrusesse, olles valmis igaks

juhuks asuma positsioonile paremat kätt maanteed ja oodata edaspidiseid korraldusi. Jõudes Kohtla külla sain I pataljoni ülemalt kpt. Pulk'ilt andmeid, et punaste soomusrong ühes jalaväeosadega asuvat Sompajaamas ning olevat tarvilik, et patarei võtaks sihid selles suunas. Valisin positsiooni Toominga talu juurde ja saatsin ratsamaakuulaja patarei juurde korraldusega sõita kiiremas korras Kohtla külla positsioonile, jättes rehe ümbrusse patarei voori ühes köögiga ja osa laskemoonaga, kuna 10-nel küüdimehel laskemoonaga liikuda suurtükkidega kaasa. Siinjuures pean tähendama, et patareis jalgsi liikumist ei olnud. Suurtüki numbrid sõitsid eelikute peal, kuna teised suurtükväelased sõitsid küüdimeestega. Küüdimehi oli kaasas üle 20 ree ning peale selle patarei voor. Enne kui patarei kohale jõudis, palus 14. roodu ülem lasta meeste vaimustamiseks kas või ühest suurtükist mõned paugud Sompasihis, et julgustada meie jalaväeosi ja näidata, et patarei ühes abijõududega on jõudnud kohale. Alguses protesteerisin selle vastu, tähendades, et see on vaid laskemoona raiskamine, kuid üldolukorda arvesse võttes nõustusin sellega ja tegin korralduse 4-dal suurtükil lasta kaardi järele Sompasihis 2 palku, kuna teised 3 suurtükki asusid Toominga talu juurde positsioonile. Pärast patarei positsioonile asumist sõitsin patarei vaadluspunkti, mis asus tuuleveskis, paremat kätt Toominga talust, umbes pool km Sompas poole — kõrgustik

44-dal, ja tegin korralduse telefonistile side loomiseks patarei ja vaatluspunkti vahel. Meil oli traati umbes 2,5 km, mis punased Rummu mõisa olid maha jätnud, ja kaks telefoniaparaati, mis võeti kaasa Tallinnast (Tallinnast telefonitraati kaasa ei saanud). Vaatluspunktist tulepositsioonile tagasi jõudes, ilmus äkki Kööbaristi talu juures nähtavale punaste soomusrong, olles juba varem maha lasknud oma dessandi ja umbes Kämmalkopli juures hakkas pommitama meie patareid, kuid õnneks kukkusid mürsud üle patarei ja igale poole kõrvale, haavates ka küüdimehi. Nähes soomusrongi ja nende dessanti jooksid patarei kaitseks antud 9. roodu mehed minema, kuid 14. rood oli kindlalt omal kohal. Peale selle oli ka osa jalaväge taganemas, ka patarei küüdimehed keerasid hobused ümber ja panid kihutama. Et patarei laskemoonata ei jääks, panin lipnik Ibrus'e ja mõned maakuulajad koos patarei veltveebliga küüdimehi kinni pidama. Ise olin patareis ja tegin korralduse 2 suurtükiga tulistada soomusrongi, kuna ülejäänud kahe suurtükiga lasta vaenlase dessandi suunas, ühtlasi katsuda raudteed soomusrongi tagant ära lõhkuda. Meil olid vanad 1895. a. suurtükid ja nad lasksid umbes viie kilomeetri kaugusele. Kõige halvem oli asjaolu, et iga lasu järele suurtükid hüppasid liiga palju tagasi, selle peale vaatamata, et olid vastavad kraavid aluste jaoks kaevatud. Tallinnas nendest laskeharjutusi ei saanud ajapuudusel teha, vaid ainult üldseletused nende käsitamiseks. Ka mina ei ol-

nud varem näinud, kuidas need suurtükid lasevad. Esimene kord lasti nendest Rummu mõisa juures ja umbes 20 pauku. Õnneks oli, et patareis teenis 17 üliõpilast-vabatahtlikku ja kolm kooliõpilast, kes kiiresti ära õppisid suurtükkide käsitamise ja truil oma ülesandeid täitsid ning eeskujulikult end ülal pidasid punaste dessandi ja soomusrongi tule all. Meie suurtükkide esimesed lasud langesid punaste soomusrongi ümbrusse, kuid peale suurtükinumbrite ümberpaigutamist lasud langesid punaste soomusrongile õige lähedale ja pealtnägijate seletuse järele olevat üksikud ka soomusrongi platvormile langenud, mille tagajärjel soomusrong kohe Sompä sihis hakkas põgenema, jättes dessandi maha, kes selle järele ka Sompä metsa jooksis. Laskmine võis kesta 15—20 minutit. Kui punased olid kadunud, järgnes meie jalaväge edasitung. Edaspidisel kontrollimisel selgus, et meie lastud granaadid olid langenud 1—1,5 m raudtee lähedale, kuna šrapnellid lõhkesid võrdlemisi rahuldavalt vaenlase dessandi juures. See lahing jäi minule eriti meelde selle tõttu, et oli faktiliselt esimene lahing, kus tuli olla otsekohe vaenlase kuulipilduja ja soomusrongi tule all. Peale selle oli huvitav see, et patarei ees ei olnud meie jalaväelasi; 14. rood asus rohkem vasakut kätt patareist ja patarei kaitse jooksis ära. Peale selle laskime mõned paugud Sompä jaama suunas; järgmisel hommikul liikusime edasi Narva poole.

Kaardi tähtsusest sõjas.

Kolonelleitnant E. AHMAN.

Sissejuhatus. Ilma kaardita on juhtimine võimatu. Hea kaart on pool võitu¹⁾. Friedrich II ja Napoleon on kaks suurt väejuhti, kes kaardile omistasid suurt tähelepanu juba siis, kui kaart oli alles lapsekingadest välja astumas. Napoleoni saatis kõikjal kaart. Ta hoolitses uute kaardistamise eest. Oma Egiptuse sõjakäigule võttis ta teiste teadlaste hulgas kaasa matemaatikuid-astronome ja geodeete. Napoleonilt asutatud Egiptuse Teaduste Akadeemia matemaatika osakonda kuulusid: Bonaparte, Fourier, Costaz, Nouet, Quenot, Le Père, Girard, Le Roy, Andréossy, Say, Malus, Monge²⁾. Nimeta-

tud teadlaste hulgas on nimesid, kel väljapaistvad teened geodeesia ja kartograafia arengus. Peale ülaltoodud kahe suure väejuhi Saksa kartograafid omistavad sõja kartograafiaga lähedaid suhteid kindralfeldmarssalitele H. v. Moltkele, krahv A. von Schlieffenile ja praegusele Saksa sõjaministrile kindralfeldmarssal Werner von Blombergile.

- 1) Max Eckert „Die Kartenwissenschaft“ Berlin-Leipzig 1925., II osa, lehekülj 753.
- 2) Francois Charles-Roux „Bonaparte Gouverneur d'Egypte“, Paris, Librairie Plon 1936, lk. 157.

Napoleoni sõdade mõjul kogu Euroopa riigid tundsid tarvidust täpsama kaardi järgi. Suure prantsuse revolutsiooniga käis kaasas kartograafiline revolutsioon. Dr. Ing. R. V. Kost oma teoses kaardi evolutsiooni üle, märgib kartograafilise revolutsiooni algaastana a. 1800, millal major J. G. Lehmanni kõrgusvahede kujutamise meetodi (kriipsud) ja teiste uuedustude kaudu kaart muutus lihtsamaks kuid sisukamaks⁴). Vene tsaar Paul I asutab 1797. a. „Isikliku Tema Majesteedi Kaartide Depoo“ ja 1796. a. kuni 1801. a. töötatakse Venemaa üldkaardi nn. „Sajalehelise Kaardi“ (Stolistovaja Karta) valmistamisel⁵). Meil kartograafias huvitatud ringides on hästi tuntud „Krahv Mellini Kaart“. See on omaaja kohta kartograafiline suurteos. Veel tänapäev võib nautida selle kaardi graafilist ilu ja erapooletust ning leidlikkust kohanimede kaardile kandmisel. See kaart sündis 1782. ja 1800. aastate vahel ja oleks ausale ning usinale autorile võinud tuua häbitava surma, nagu seda pajatab Weimaris 1803. a. ilmunud geograafilise ajakirja⁶) artikkel „Höchstinteressante Anekdote, die Geographie von Lief- und Esthland betreffend“ (Ülihuvitav anekdoot Liivi- ja Eestimaa geograafiast). „Anekdoodi“ sisu toome allpool.

1782. a. Suurvürst ja troonipärija Paul revideerides Liivimaa väeosi, leidis, et dislokatsiooni kaart on vilets. Paul tegi diviisi kortermeistrile (stabülile) krahv Mellinile ülesandeks koostada ajakohane kaart. Mellin asus usinasti tööle. Esimesed kaardilehed valmistasid Paulile tõsist rõõmu. Kuna Venemaal tol ajal oli raske saada häid kaarditrükke, siis Mellin laskis oma kaardi trükkida välismaal. Kuna selliselt trükitud kaardid võisid sattuda ka Venemaa vaenlaste kätte (on leitud Mellini kaardi eksemplare vangilangenud prantsuse tollaegseilt ohvitserelt), siis Paul 1793. a. andis käsu Mellini vangistada sõjakohtu alla andmiseks. Suure eeskostmise tõttu pääses Mellin karistusest. Kõigele vaatamata viis Mellin temale armsaks saanud töö lõpule. Suur prantsuse revolutsioon, mis terve elu viis välja avaratele radadele, mõjutas ka kartograafilist arengut kõige positiivsemalt. Pärast Napoleoni sõdasid algasid Euroopas laiaulatuselised kraadimõõtmise ja triangulatsiooni tööd. Arendati mõtet kaardi-projektsiooni alal. Asuti astronoomilisi ja raskustungi mõõtmisi laiemalt kasutama maa vormi ja suuruse määratlemises. Ühe sõnaga, XX sajandi alguseks oli kartograa-

fial kasutada küllaldaselt põhjendatud andmed maa vormi ja suuruse suhtes (Besseli, Clarke, Hayfordi, ellipsoidid). Mõõteinstrumentid olid arenenud sellisele tasemele, et tänapäev on vähe uut juurde toonud. Kaarditrükkimise kunst ja kaardipaber olid samuti kõrgel tasemel. Puudus õhufotogrammeetria, mis algas oma arengut maailmasõja mõjutusel, kuid mis ei etenda ka tänapäev mõõteasjanduses suurt osa.

Kokku võttes, tehniliselt ei olnud pidurdavaid momente sõjavägesid varustada ajakohase ja küllaldaselt arvul sõjatopograafilise kaardiga. Kui sõjakaardiasjandus maailmasõja algul ei olnud mõnes sõdivas sõjaväes küllaldaselt kõrgusel, siis oli selle põhjuseks administratiiv-majanduslik olukord. Allpool vaatleme üksikasjalisemalt sõjakaardi seisundit maailmasõja sõdivates sõjavägedes.

Venemaa. Vene Topograafia Korpuse 50 a. juubeli (1822—1872) ajaloolisest ülevaatest⁷) näeme, et suure territooriumiga Venemaa kaardimaterjali poolest kuni XIX sajandi alguseni oli üldiselt vaene. Katseid, sel alal midagi teha, on olnud. Juba tsaar Joann Julm, olles nakatatud Läänes alanud kartograafilisest uuestisünnist, laskis koostada esimese venekeelse geomeetria ja jooniseid maastikust. Geomeetria kui raamatut iseloomustatakse saatesõnas sügavtargana, mis võimaldab mõõta juurdepääsematu idalasiid („... Kniga imenujemaja geometrii, ili zemlemeerie radiksom i tsirkule... glubokomudraja, dajuštšaja lehkij sposob izmeratj mesta samõja nedostupnõja“...). Esimeseks üldkaardiks Venemaa kohta loetakse XVI sajandil koostatud „Suurt Joonist“ (Bolšoi Čertjož), mis ise ja mille ära-

³) Dr. Hans H. F. Meyer „Die Bedeutung der Karte für Staat und Wirtschaft“. Artikkel on ilmunud ajakirjas „Mitteilungen des Reichsamts für Landesaufnahme“ nr. 6 — 1937. a.

⁴) Dr. Ing. R. V. Kost „Die Entwicklung der Geländedarstellung in Karten“, Berlin 1937.

⁵) „Istoričeskij Očerok Dejatelnosti Korpusa Vojennõh Topografov 1822—1872“, S-Peterburg 1872. a. lk. 27—32.

⁶) Allgemeine Geographische Ephemeriden. Verfasst von einer Gesellschaft Gelehrten und herausgegeben von E. J. Bertuch und C. G. Reichard. Weimar, November 1803.

⁷) Istoričeskij Očerok dejatelnosti Korpusa Vojennõh Topografov 1822—1872, S. Peterburg 1872.

kirjad on läinud kaotsi. Kartograafiaga tegeles ka Theodor Borissovits Godunov. Sellele osutab A. Puškin täiesti ajalooliselt põhjendatult oma draamas „Boris Godunov“. Esimesi kaartte Siberi alade kohta koostas atlase näol 1667. a. Simeon Remezov. Atlas on säilinud ja koosneb 24 lehest à 10×14 verssokki. Mõõdu mõiste tolalajal ei olnud selgesti välja kujunenud. Peeter Suure korraldusel asuti täpsamate geograafiliste andmete kogumisele riigi territooriumi kohta, eriti huvitasid Peetrit uuesti vallutatud alad, nagu seda on ka praegune Eesti territoorium. Palgati teadlasi, nagu kuulsad prantslased astronoomid vennaksed Delisle, kes valmistasid ette venelasi geodeetilisteks töödeks ja sooritasid astronoomilisi kohamääramisi riigi territooriumil⁸⁾. 1763. a. kinnitati Erikindralstaabi koosseisud (40 ohvitseri) kaartide valmistamiseks. Tulemusi vähe. Paul I valitsemise ajal alustati ja 1805. a. kindralkortermeister insener-kindral krahv Suhteleni poolt viidi lõpule Vene suur nn. „Sajaleheline Kaart“, milles teatavad lehed kujutavad Soome kagu osa, tolleaegset Eestimaad, Liivimaad jne. Paul I asutas 1797. a. Kaartide Depoo, millest hiljem eriti Keiserliku Peastaabi ülema vürst P. M. Volkonskij (1776—1852) juhtimisel 1822. a. moodustati Sõjaväe Topograafide Korpuse, eesmärgiga: ... „edukalt sooritada riigi plaanistamist rahuajal ja maastiku uurimist tagalas sõja puhul...“ 1822. a. Sõjaväe Topograafia Korpusele pandud alus üldjoontes püsis kuni endise Venemaa kokkuvarisemiseni. Punase joonena käib läbi S.T.K. ajaloo alaline krediitide nappus. Raha puudus oli põhjuseks, et Venemaa ka kaardiasjanduses üldiselt pidi sammuma tagaridades, ehkki tal oli häid ja energilisi töömehi nii geodeetilisteks kui topograafilisteks töödeks. Edu pidurdasid enesestmõistetavalt ka territooriumi suured mõõdud. Eesti praegused alad on üldiselt kui erand kõrge kultuuriga kartograafilise minevikuga. Peatusin Vene kartograafia ajalool pikemalt seepärast, et see ajalugu on kaudselt ka Eesti tänapäeva kartograafia ajalugu, sest Vabadussõda võideti Vene plaanistamisele põhjendavate kaartidega, esimesi topograafe saime Vene koolist ja praegu Vene topograafide töö kartograafilise materjalina laseb end veel hästi kasutada.

Vene sõjaväe maailmasõjas varustas kaartidega Sõjaväe Peastaabi Topograafia Osakond, mille ülem oli

ühtlasi Sõjaväe Topograafide Korpuse ülem. Osakond jagunes kartograafiliseks asutiseks, geodeesia osakonnaks ja kantseleiks. Kartograafiline asutis (osakond) jagunes kaartide trükkimise jaoskonnaks, optiliste instrumentide jaoskonnaks ja kaartide laoks. Geodeesia osakond teostas geodeetilisi ja topograafilisi välistöid, jagunes organisatsiooniliselt plaanistus- ja osakondadeks (sjomki). Eesti praegune ala kuulus Loode piiriäärseesse plaanistuskonda (Sjomka severozapadnogo pograničnogo prostranstva), asukohaga Riias. Plaanistuskond koosnes koos ülemusega keskmiselt 50 topograafist ja jagunes jaoskondadeks, viimased saatsid välja töötäitjaid — topograafe, kelle käsutusse anti kümme-kond sõdurit vajalike mõõtetöödega seotud ülesannete täitmiseks. Rahuajal ainult Peterburi Sõjaväeringkonnas oli Kaardiväe Korpuse käsutuses alaliselt 2 topograafi, teised väekorpused topograafe ei evinud. Kuid Kaukasuse, Turkestani, Omski, Irkutski ja Amuuriäärse sõjaringkonna staapides olid topograafia osakonnad, mille koosseisud komplekteerimise ja tehnilise kontrolli mõttes allusid Sõjaväe Topograafide Korpuse ülemale, kuid ülesandeid said nimetatud sõjaväeringkondade staabi ülematelt. Üks plaanistuskond suutis Vene riigi lääne osas plaanistada mõõdus 1/42 000 aastas (välistööd umbes viis kuud) keskmiselt 3—3500 km² ehk seega ühe keskmises suuruses pindalaga kubermangu 9 kuni 10 aasta kestel.

Sõja puhkedes Sõjaväe Peastaabi Sõjapograafia Osakond, resp. Sõjaväe Topograafide Korpuse, oma struktuurilt muutus vähe. Rinnete, armeede ja osalt korpuste staapide juurde lähetati üksikuid topograafe, kelle ülesandeks oli kaartide väljajamine väeosadele ja skeemide koostamine juhatusel, vahel ka skeemide paljundamine. Sõja tagalas jätkusid topograafilised tööd endistel alustel. Sellest näeme, et sõjapograafide kasutamises suurte väekoondiste staapide ülemad ei olnud kuigi leidlikud. Oli siiski erandeid. Näiteks Eri ülesannetega Armeed (Osobaja Armija) Staap korraldas topo-

⁸⁾ Akadeemik O. W. Struwe „Ob uslugah, okazannõh Petrom Weliikim matematičeskoi geograafii Rossij“. Ettekanne Teaduste Akadeemias 31. 05. 1872. Prof. Struwe ettekande järgi oli valmistatud juba X sajandi esimesel poolel Bütsantsi Imperaatori Konstantiini käsul kaart maa-dele, mis asusid Läänemere ja Volgajõe vahel. See võrdlemisi täielik kaart 13. sajandil olevat läinud suures osas kaotsi.

Kolonelleitnant

Georg Vaher VR II/3

50-aastane.

4. jaanuaril 1938. a. sai Kaitseleidiu Viru Maleva pealik kolonelleitnant Georg Vaher 50-aastaseks.

Juubilar on pärit Saadjärve vallast Tartumaalt, sündinud 04. 01. 1888. Lõpetanud Tartu kooliõpetajate seminari ja töötanud õpetajana rahvakoolis kuni maailmasõja puhkemiseni, millal mobiliseeriti endise Vene sõjaväkke, kus 1916. a. Vladimiri Sõjakoolis omandas ohvitseri kutse. Võttis osa Eesti rahvuslike väeosade loomisest, teenides 3-das ja hiljem 4-das Jalaväepolgus. Vabadussõja tegi kaasa 4. Jalaväepolgu koosseisus.

Kaitseleidiu teenistusse viidi üle 11. 03. 1923, kusjuures määrati Viru Maleva pealikuks. Lõpetas alalisväe ohvitseride kursuse 1924. aastal.

Kõrgendatud kolonelleitnandiks 24. 02. 1931. Omab II liigi 3. järgu Vabaduse Risti, Kotkaristi III ja V klassi teenetemärgi, Kaitseleidiu Valgeristi III kl. märgi, Soome Kaitseleidiu Ansioristi ja endise Vene Stanislaoose ordu 3. järgu aumärgi mõõkade ja lindiga. Peale selle on juubilaril Vabadussõjas ülesnäidatud vahvuse eest annetatud tasuta maa normaaltalu suuruses.

Kolonelleitnant G. Vaher VR II/3.

Kolonelleitnant Vaher on tuntud kui kohusetruu ja tubli ohvitser, kellel eriti Kaitseleidiu teenistuse alal on suuri kogemusi.

Soovime juubilarile tema 50-da hällipäeva puhul kõike head ja loodame, et ta veel kaua jätkab kodukaitse tööd senise püsivuse ja eduga.

graafidest koosneva salga abil kasutada olevate suuremõduliste (1/21 000 ja 1/42 000) kaartide rekognostseerimist armee tegevuse piirkonnas ja oma vägede ning vaenlase asukohtade kaardile kandmist. Lühikese aja jooksul see topograafide salk kattis triangulatsiooniga ja rekognostseeris armee rinde riba pikkuses 19,0 km ja sügavuses 8,5 km, kokku 161,5 km². Kandes sellele täpsalt rekognostseeritud kaardile patareide ja vaatluspunktide asukohti, tuli lahkuminekuid suurtükiväelastelt määratud ja topograafidelt täpsalt väljaarvestatud patareide asukohtade suhtes kuni 1 km. Topograafide töö kandis edaspidi selle armee rindel head vilja nii tule täpsustamises kaardi järgi laskmisel kui ohvitserkonna huvi tõstmises topograafilise kaardi täpsuse vastu⁹⁾.

Kaardilehtede kulu maailmasõjas tähtsaks võrratult. Vene-Türgi sõjas (1877—78) anti sõjaväele välja 220 000 kaardilehte, Vene-Jaapani sõjas (1904—05) 2 000 000 kaardilehte, maailmasõjas 130 000 000 lehte ja Vene kodusõjas RKKA sai 61 000 000 kaardilehte¹⁰⁾. Maailmasõjas oli kaartidest sageli puudus, kuna Vene kodusõjas oli topograafiliste kaartide alal täielik kriis, sest kodusõja laiad manööverdavad rinded otse „õgisid“ kaarte. Kuna enamlased 1918. a. alates Sõjaväe Peastaabi Topograafia Osakonna desorganiseerisid ja sakslastelt vallutamise hirmus evakueerisid kartograafilise asutise tähtsamad osad ja

⁹⁾ Ajakiri „Geodesist“ nr. 7 — 1930 G. Petrov „Bojevaja Služba voennogo topograafa“.

¹⁰⁾ Ibidem.

palju originaale Omskisse, samuti tek-
kis äärmine nälg kaardipaberis, siis Vene-
maal enamlaste teenistusse jäänud topo-
graafide töö kandis erakorraliselt leidlik-
kuse ja pinge ilmet. Organiseeriti
kus vähegi olud võimaldasid uusi plaanis-
tamisi ja kaartide paljundamist nii origi-
naalide kui koopte alusel. Hädakorral
trükiti kaarte pakkimis-paberile.

Maailmasõjas Sv. Peastaabi Topograa-
fia Osakond oma kartograafia asutistele
abiks sekvestreeris eratrükikodasid ja pal-
kas eratöötajate. Kuna sõjaväe topograa-
fide koosseis rahuajal oli väike (umbes
500 eriharidusega ja umbes sada väeosadest
juurdelähetatud ohvitseri) ja Sõjaväe To-
pograafia kool oma normaalkursuse kaudu
(2–3 aastat) ei suutnud anda vajalikku
täiendust, siis maailmasõja lõpul tuli asu-
da ka topograafia ohvitseride ettevalmis-
tamisele lühendatud õppeajaga kursustel.

Üheks suureks ja armeele kasulikuks
töök maailmasõjas osutus juba 1912. a.
alustatud kartograafiline töö, nimelt kahe-
verstalise (1/84 000) kaardi väljaandmine
Venemaa lääne piirkonna (Pulkovo meri-
diaanist lääne poole) kohta. See kahevär-
viline kaart (mustad kontuurid ja nimed,
pruuniga kõrgusjooned) muutus peagi ar-
mee lemmikuks oma loetavuse ja käitse-
mise hõlpsuse tõttu. N. Venemaa käesole-
val ajal pöörab erakordset tähelepanu kaar-
diasjandusele. Ajakiri „Geodesist“ ja sõ-
jaajakirjad püüavad juba nüüd leitud
topograafi ülesannete kompleksi tuleviku
sõjas, et ei korduks maailmasõjas, eriti
aga manöövri iseloomuga Vene kodusõjas
ilmsiks tulnud puudusi topograafide sõ-
jalises kasutamises. Selles mõttes leiame
ka RKKA staapide väliteenistuse ajutises
juhendis rea kategoorilisi juhiseid kaardi
kasutamise kohta¹¹⁾.

Kokku võttes võiks ütelda, et Venemaa
maailmasõjas oli oma sõjateatri katnud
juba sajandi kestel võrreldes hea kaardiga.
Kuid topograafilise kaardi kasutamises ar-
mee laiemad ringid ei tundnud suurt huvi
ja ei olnud selles kuigi kõrgel. Sõda muu-
tus peagi positsioonisõjaks. Sellest oli tingi-
tud võrreldes väike kaardi kulu ja seega
ei tundunud teravat kriisi topograafilise
kaardi alal.

Saksamaa. Kuidas oli Saksamaa 1914. a.
sõjatopograafilises mõtteasjanduses ja kar-
tograafias ette valmistatud? Sellele küsi-
musele üldjooneline vastuse annab minist-
teriaalnõunik von Langendorff oma
artiklis „Saksa sõjatopograafia
ja sõjakartograafia“, mis on ilmu-

nud maamõõteasjanduse ajakirja 15. ok-
toobri 1937. a. numbris¹²⁾.

Sõjaväe ja ühtlasi kõrvalülesandena
tsiviilasutiste jaoks olid 1914. a. Preis-
simaal, Baieris ja Württem-
bergis erilised sõjatopograafilised asuti-
sed. Preis-Preisi kuulus see asutus Suure
Kindralstaabi koosseisu ja teistes
osariikides Sõjaministeriumi. Saksa sõ-
javäes enne maailmasõda oli kõige rohkem
käsitsetav nõndanimetatud „Kindralstaabi-
kaart“ määrdus 1/100 000. Operatiivstratee-
gilisteks otstarveteks olid veel kasutada
kaardid määrdus 1/300 000 ja 1/800 000.
Suuremäärdulist kaarti 1/25 000 leidus sõja-
väes vähe. Mõned ribad kindlustatud koh-
tadest ja piirkondadest olid kaetud selle
suuremäärdulise kaardiga. Kaart 1/25 000
oli vaid abi- ja täienduskaardiks Kindral-
staabi-kaardile 1/100 000. Sõjatopograafi-
listel määrdumistel kasutati ohvitseri trian-
gulaatoritena, topograafidena, kartograafi-
dena ja töötajad fotogrammeetria alal.
Enne maailmasõda Preis-Preisi Maamõõ-
duvalitsuse juures oli „Suurtükiväe
plaanimaterjali osakond“, ülesandega tri-
angulatsioonitööd ja suuremäärdulist kaar-
dimaterjali ära kasutada sõjaväe jaoks,
kuid see osakond likvideeriti sõja algades.
Positsioonisõjas tõusis tarvidus suuremää-
duliste kaartide järgi. Nende valmistami-
ne anti vastavate armeede staapide kor-
raldusse. See töö ei olnud koordineeritud
ja seepärast väärtuslikku kartograafilist ma-
terjali järele ei jätnud. Kaardiga 1/100 000
oli kaetud ka Venemaa lääne osa. Belgia
ja Prantsusmaa kohta oli saksa väejuha-
tusel vajalik kaardimaterjal nimetatud
maade topograafiliste kaartide järeletrüki
näol. Ka vene Kindralstaap oli lasknud
trükkida saksa kaarte määrdus 1/100 000,
samuti oli inglise sõjavägi varustatud to-
pograafiliste kaartidega Belgia alade kohta
ja evis Prantsusmaa kohta kaardi määrdus
1/80 000. Nimetatud kaarditüüpe võeti sõ-
jasaagiks. Pärastsõjaaegseid kaardiasjandu-
se ala arvustajaid (inglane Hinks), sak-
sa kolonelleitnant Boelcke) on leidnud,
et Lääne rindel saksa sõjavägi sõjakarto-
graafiliselt oli puudulikult ette valmista-
tud ja ka sõja kestel ei suutnud sellel alal
jõuda vajaliku tasemeni, kuna samal ajal

¹¹⁾ Generaljnõi Stab „Vremennoje Nastavle-
nie po polevoi sluzbe voiskovõh stabov“
1935. a. §§ 107–116 ja teisi.

¹²⁾ Zeitschrift für Vermessungs-
wesen 15. Oktober 1937. Artikkel:
„Das deutsche Kriegsvermessungs- und
Kartenwesen“ von Ministerialrat von
Langendorff.

Kaptenleitnant

Herbert Schönefeldt

50-aastane.

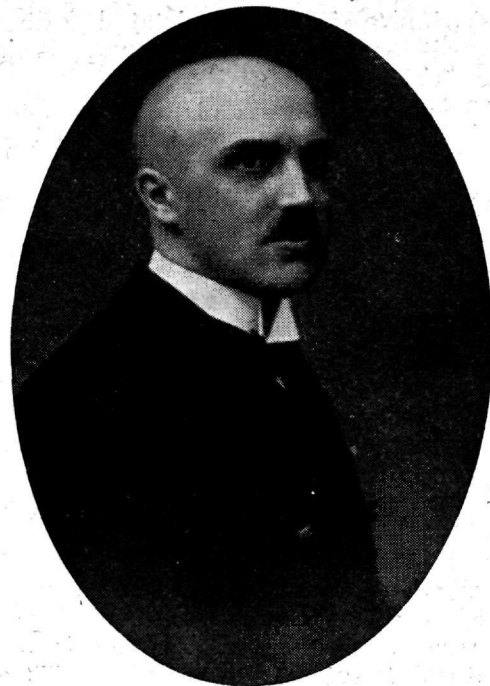
6. jaanuaril 1938. a. sai laevaehituse insener kaptenleitnant Herbert Schönefeldt 50-aastaseks.

Juubilar on sündinud 6. jaanuaril 1888. a. Miiitavis Lätimaal. Lõpetas Miiitavis reaalkooli ja Kroonlinnas Nikolai I mereväe inseneridekooli. Endise Vene mereväes teenis 1906. kuni 1918. aastani.

Eesti sõjaväkke astus 25. märtsil 1919. a., kusjuures määrati miiniristlejale „Vambolale“ insener-mehaanikuks. Hiljem on teeninud sama ala ametikohtadel miiniristlejal „Lennukil“ ja Merejõudude Baasis.

Kõrgendatud kaptenleitnandiks 24. 02. 25. Vabadussõjas ülesnäidatud vahvuse eest on juubilarile annetatud tasuta maa normaal-talu suuruses.

Omab Prantsuse „Musta Tähe“ ordu, endise Montenegro „Teenete ordu“ ja endise Vene Stanislaoose ordu 2. ja 3. järgu, Vladimiri ordu 4. järgu ja Anna ordu 3. ja 4. järgu aumärke.

Kaptenleitnant H. Schönefeldt.

Omavalerialal on kaptenleitnant Schönefeldt tuntud kui tuse ja suurte kogemustega tööjõud.

Soovime juubilarile tema tähtsa hällipäeva puhul kõike head nii olevikus kui ka tulevikus.

prantsuse ja inglise; eriti aga esimese, väejuhatused sõjakartograafilisi küsimusi lahendasid väga otstarbekalt ja üksikasjalikult. Sõjakartograafilisteks töödeks Saksas enne maailmasõda ja selle kestel olid veel erilised kindluste mõõtekomanod, mille ülesanneteks oli suuremõõdulised kindluse ümbruse plaanistamis, fotogrammeetrilised (nii maa kui õhu) tööd ja panorama-pildistused. Kuna saksa kindlused sõjast vahetult osa ei saanud võtta (erand Ida-Preisimaa), siis kindluste sõjamõõte- ja kaardiasjanduse tööd osutusid liigseteks.

Maailmasõjas tõusis nõudmine kaardi järgi äärmiselt suureks. Kindralstaap püüdis ära kasutada saksa osariikide tsiviilmaamõõte asutisi. Kuna Saksamaal puudus ühine triangulatsioon (iga osariik teot- ses sel alal iseseisvalt), ühised meetodid kartograafilises töös ja kuna tsiviilametnikel puudus arusaamine kaardi sõjalistest ülesannetest, siis ei suutnud tsiviilmõõte- asjandus, sõja 4-aastasele kestusele vaatamata, kuigi palju abistada sõjakartograa- fiat. Kõige halvem oli see, et sõja alguses

saksa sõjakartograafia vanemad ohvitserid mobilisatsiooni kava kohaselt, nagu prantsuse sõjaväeski, pidid asuma väekoondis- tesse juhtimiskohtadele. See oli viga, mis end hiljem raskesti kätte tasus. Hiljem püüti seda viga parandada, et mitte ainult topograafid ei asunud oma kohale, vaid ka sellega, et tsiviil-mõõteametkonnad tõm- mati kaasa sõjakartograafilisteks töödeks. Suurtükivägi ja jalaväe rasked relvad esi- tasid tungivaid nõudmisi kaardi mõõdus 1/25 000 järele ja seda enam mida rohkem sõda võttis positsiooni sõja iseloomu. Et pa- tareide ja jalaväe raskete relvade asukohti täpsalt määrati, tuli sooritada triangulat- siooni töid rinde läheduses. Tekkisid mõõtekomanod suurtükiväes ja fotopil- di ja a m a d (Bildstellen) lennuühikutes selleks, et kergendada sõjakartograafiliste asutiste töökoormat. Maailmasõja kestel saksa sõjakaardi asutistel koos kaasatõm- matud tsiviilmõõteasutiste ja armee mit- mekesiste eri mõõtekomanododega läks kor- da sõja lõpuks 1917/1918:

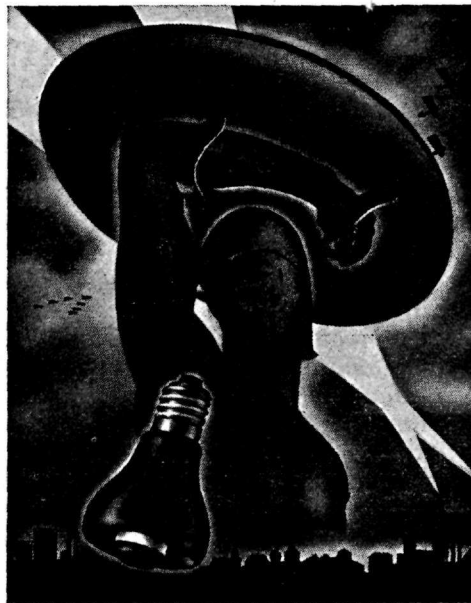
- a) rinnete ja ettevalmistatud kaitsepositsioonide ulatuses luua vajalik triangulatsioon;
- b) maapealsete plaanistuste ja fotopiltide alustel rinnete piirkonnad varustada kaardiga 1/25 000;
- c) valmistada patareidele vajalikke suuremõdulisi tuleplaan;
- d) anda välja kaevikukaarte mõõdus 1/5000 ja 1/10 000;
- e) valmistada rinnete piirkonnas vajalikke reljeefplaan;
- f) valmistada tarviline arv ülevaateid transformeeritud õhufotode alusel rinnete tähtsamate piirkondade peale;
- g) valmistada panoraame;
- h) välja anda mitmesuguseid erikaarte.

Üldse trükiti maailmasõja kestel sõjakaardiasjanduse korraldusel üle poole miljardi (500 000 000) mitmesuguse kaardilehe. Sõja lõpuks oli vägede ülemjuhatusel käsutada 29 sõjaväe mõõteosakonda kokku 1200 ohvitseri ja ametnikuga ning 8000 allohvitseri ja sõduriga. Peale selle suurtükiväe mõõtekomandod ja lennukiväe fotopildijaamad. Üheksa rongi-trükikoda oli korraldatud selleks, et neid kiirelt visata rinnete tulipunktidesse. Suures Peakorteris asus Sõjamõõteasjanduse ülem. Temale allusid vahetult kolm Mõõteasjanduse üldjuhti, viimastele armee staapide mõõteasjanduse vanemjuhid, kellele allusid mitmekesised mõõteosakondade ülemad. Korpustes ja diviisides organiseeriti kaardiasutised (Kartenstellen).

Saksa sõjaväe ülemjuhatus mõistis kohe sõja puhkedes, et topograafiline kaart on muutunud „võitlusvahendiks“ (Kampfmittel), et suurtükk ja teodoliit on kaasvõitlejad. Pärast maailmasõda Saksamaa, sõja kaotajana, pidi likvideerima oma endised sõjaväe juhtimise organid. Ka sõjatopograafilised asutised algasid oma varjatud eksistentsi tsiviilasutiste koosseisudes. Praegu Saksa sõjatopograafia elab üle tõusu aegu.

„Sõjamõõteasjandus peab laiemalt arenema ja paremini hoolitsetud saama“, lõpetab von Langendorff oma huvitava ja asjaliku ülevaate Saksa sõjakartograafia kohta. (Järgneb.)

PHILIPS ÕHUKAITSE LAMPID

Annavad n. n. pimedat valgust tähtsatele strateegilistele punktidele nagu: kasarmutele, ladudele, haiglatele, raudteedele jne. jne.

Lähemalt:

EESTI PHILIPS A/s
Tallinn, Lai 1, tel. 443-30

METSATOOSTUS

G.J.HRJAPIN

NARVA,

VIRU TÄN. 19-4.

Tel.: Kontor Nr. 1-20.

PUUHOOV NR. 4.

Taktika alalt.

SISSEJUHATUSEKS.

Möödunud aastal „Sõdur“ avaldas oma taktikaliste küsimuste sarjas kriisimomentidele rajatud ülesandeid kõvendatud pataljoni raamistikus. Käesoleval aastal toimetustahab taktika alal jätkata endistel aastatel tehtud tööd, võttes sel aastal avaldamisele ja uurimisele lahingutegevused eritingimustes, nagu öösel, metsas, asulais, kitsustikes jne. Sealjuures toimetust on võtnud endale eesmärgiks piirduda mitte ainult ja üksinda vastavate olukordade ja lahenduste toomisega, vaid püüab seda teha võimalikult laiemalt, selgitades sel alal maksvaid põhimõtteid ka teiste riikide sõjakirjanduse, eeskätt ametlikkude vaadete valgusel.

Selle ülesande edukamaks teostamiseks toimetust on hankinud endale kaastöölisteks rea ohvitseri Tallinna garnisonist, nagu Sõjavägede Staabist, Sõjaväe Õppeasutistest,

samuti teistest garnisonidest, kellel on peale rahuajal ammutatud teoreetiliste ja praktiliste teadmiste ka tegelikke sõjakogemusi.

Taktikaliste küsimuste avaldamise tehniline külg oleks järgmine:

Algul tuuakse põhjanevaid üldpõhimõtteid modernsemate välismaa eeskirjade valgusel vastava lahingutegevuse kohta eritingimustes. Selle järele avaldatakse olukord ja ülesanne ühes tegevuse põhimõtte selgitusega vastava konkreetse lahingutegevuse kohta. Pärast olukorra avaldamist, kuid mitte enne kahte nädalat, esitatakse lahendus. See, vähemalt kahe nädalane ajavahemik on võetud selleks, et lugejaskond võiks saata ülesande kohta oma lahendused, milledest toimetust parima lahenduse avaldab „Sõduris“, arvates selle vastava reahonorari alla.

Käesoleva numbriga „Sõdur“ võtab juba vaatluse alla öise lahingutegevuse küsimuse, tuues lähemates numbrites ka vastavad ülesanded lahendamiseks.

Sõjategevus öösi.

Prantsuse, Saksa ja N. Vene öise tegevuse põhimõtteid.

Major A. Luts.

I.

Viimasel ajal on ilmunud N. Venes, Saksamaal ja Prantsusmaal uued eeskirjad lahingutegevuseks, mis oma sisult umbes vastavad meie Lahingueeskirjale. Nii ilmus 1937. a. müügile N. Vene „Vremennõi polevoi ustav RKKK 1936“ (Pu-36), Saksamaal ilmus möödunud aastal avalikule müügile „Truppenführung“ (T.F.) I osa, kinnitatud 17. oktoobril 1933. a. ja Prantsusmaal ilmus 1937. aastal „Instruction sur l'emploi tactique des grandes unités“. Need eeskirjad pakuvad mõndagi huvitavat sõjategevuse nendest põhimõtetest, mis on omaks võetud eespooltähendatud riikide sõjavägedes. Käesolevaga tahan peatuda vaid öise sõjategevuse juures.

Tuntud saksa kindral Boltze väidab, et „öö on nõrkade ja ka julgete sõber“.¹⁾ Lähemal vaatlusel selgub, et see tõesti nii on. Tulirelvade järjekindel areng ning selle tulemusena tulemõju suurenemine, samuti lennuväe ja soomusväe arenev tegevus, sunnib tulevikus väeüksusi rohkem kui varem oma tegevuses ööd kasutama

mitte ainult lahingu ettevalmistavateks tegevusteks, nagu see sündis peamiselt seni, vaid eeskätt just mitmesuguste operatsioonide teostamiseks. Seejuures on pikema analüüsita päris selge, et öised tegevused erinevad päevastest sedavõrd, et päevaste tegevusviiside kasutamine öistel tegevustel viib kahtlemata ebaedule. Seepärast öiseks tegevuseks peab õppima, end harjutama ja ette valmistama. Kui kindral Boltze, kes juba maailmasõjas on sel alal kogunud suurepäraseid tähelepanekuid öisest tegevusest, väidab, et „öö on ka julgete sõber“, siis tuleb seda küll nii mõista, et väeosa, nii selle juhtide kui ka meeskonna moraal peab olema kõrge, ja et madala moraaliga üksusega ettevõetavad öised lahingutegevused on juba ette määratud ebaedule. Kuid moraaliloomisel on peale muu väga suure tähtsusega luua usk oma võimetesse ning oskuste üleolekusse ja oma ettevõtte kordaminekusse. Mis puutub moraaliloomisse nende teguritega, siis peame tunnustama, et väljaõppel on siin täita vägagi tähtis ülesanne. Meie, kuuludes üldiselt võttes arviliselt „nõrgemate“ hulka, peame öistele tegevustele pühendama erilist tähelepanu ja püüdma ennast kõigiti selleks ette valmistada. Selleks peame ka

¹⁾ Greiner und Uebe „Gefechte besonderer Art“ 1937, lk. 39.

tundma õppima öise tegevuse neid põhimõtteid, mille alusel teotsevad teiste riikide sõjaväed.

II.

Prantsuse lahingueeskiri käsitleb öist tegevust peatükis „Operations de nuit“, kus tuuakse ette järgmisi üldisi põhimõtteid.

Öösi on takistatud lennuväe tegevus, aga veel rohkem lahingumasinate tegevus. Vaatluse puudumisel maapealsete relvade tuli võtab tardunud kuju, mis vähendab tule tõhusust. Öö soodustab ootamatust. Öö on eelistatav juhilt ära kasutada oma vägede liikumiste varjamiseks. Öised rännakud on vägedele väga väsitavad. Rännakukiirus jala ja hobustel väheneb tunduvalt; motoriseeritud osades väheneb rännakukiirus liikumisel kustutatud tuledega kuni ühele kolmandikule normaalsest kiirusest. Lähenedes lõpuosas vaenlase läheduses kasutatakse ööpimedus sageli ära väeosade kohaleasetamiseks kallaletungiks. Öisi liikumisi kasutatakse maa-ala, eriti seljandike, ületamiseks, mis on vaenlase tule ja vaatluse all, jalaväe ja lahingumasinate kohaleasetamiseks rünnaku lähtelusele, suurtükiväe ja vaatluspunktide ettenihutamiseks, veekogude ootamatuks ületamiseks ja kontakti katkestamiseks. Eeskiri juhib tähelepanu sellele, et need vajalised liikumised, mis teostatakse peamiselt väljaspool teid, sünnivad väga aeglaselt ning seepärast vajavad hästiteostatud päevast luuret ja peensusteni ulatuvat ettevalmistust.

Saksa lahingueeskiri käsitleb öist tegevust eeskirja eripeatükis „Gefechte unter besonderen Verhältnissen“. Selles osas tuuakse ette peamiselt järgmisi üldisi põhimõtteid.

Võitlused, mis kestavad kuni pimeduse tulekuni, või ootamata kokkupõrked öösi, lõpevad harilikult passiivse tulevahetusega ja ettevalmistusega järgmise päeva lahingutegevuseks. Öist lahingut võib läbi viia edukalt ainult siis, kui seda teostatakse plaanikindlalt.

Pimeduses on juhtimine raskendatud ja kõikide juhtide otsene mõju alluvatele vähendatud. Orienteerumine, luure, julgestus, sidepidamine, liikumine ja eelkõige lahing, teostuvad öösi kaugelt raskemates tingimustes ning takistused ja juhuslikkused esinevad öösi rohkemal määral kui päeval. Eriti suured raskused esinevad pealetungi läbiviimisel. Öise lahingutegevuse eduka läbiviimise eeltingimuseks on väeosa enesekindlus.

Kindlameelne juht ei kõhkle ööd pealetungiks kasutamast, kui on võimalik saavutatud edu ära kasutada, tähtsaid lähtepositsioone kätte saada, või pealetungivat vaenlast peatada. Pealetungi otsuse juures omab tähtsust vastase lahinguväärtuse hinnang. Erandlikult võib ka öine pealetung paremini relvastatud vastase vastu anda tagajärgi, mis päeval on harilikult kättesaamatu.

N. Vene lahingueeskirjas leiame öise tegevuse kohta eripeatüki nimetuse all „Notšnõe deistvija“. On märkimisväärne, et N. Vene lahingueeskirjas ei ole öisi tegevusi kirjeldatud kui sõjategevust eritingimustes, nagu meie lahingueeskirjas ja prantsuse ning saksa vastavates eeskirjades. Selle nähte põhjused selguvad N. Vene eeskirja lugejale öist tegevust käsitleva peatüki esimesest §-ist, kust loeme: „Sõjavägede öised tegevused on normaalsed kaasaja tingimustes.“ Seega venelased osutavad oma lahingueeskirjas öisele tegevusele suuremat tähelepanu kui teised riigid oma lahingueeskirjades, kus öine tegevus on käsitletud nagu mitte hariliku ja alati esineva, vaid eritingimustes ettetuleva lahingutegevuse. Arvestades praeguse aja öise tegevuse tähtsust, peab ütleva, et venelased on küsimuse loogiliselt lahendanud, sest öine tegevus kaasaja ja tuleviku sõjategevusel ei ole enam mitte eritingimustes teostatav sõjategevus, vaid igal ööbal eettetulev, alatiesinev ja normaalne sõjategevus.

Edasi N. Vene lahingueeskiri märgib, et sõjavägede ja varustamist ning evakuaatsiooni teostavate asutuste ümberpaigutused öösel võimaldavad salajas hoida väejuhatuse kavatsusi ja vähendada tunduval määral kaotusi, eriti lennuväe tegevuse läbi. Öine pimedus annab suurel määral võimalusi saavutada ootamatust. Julged öised tegevused desorganiseerivad vastast. Seepärast väed peavad olema kasvatatud ja õpetatud öistele lahingutegevustele ja öistele rännakutele. Öö raskendab vägede juhtimist lahingus, vaatlust, tankide ja lennuväe kasutamist ning vähendab tule mõju. Öine pimedus suurendab vägede närvilisust, eriti nendes osades, missugustele on kallale tungitud. Öistel lahingutegevustel on tingimata nõutav ülesannete lihtsus ja eriti läbimõeldud vägede lahingutegevuse juhtimine ning toetuse kindlustamine.

III.

Kui võrrelda eespool toodud prantsuse, saksa ja vene üldisi põhimõtteid öiseks tegevuseks, siis selgub, et venelased panevad öisele tegevusele suuremat rõhku kui prantslased ja sakslased ning tõstavad esile öiste pealetungide tähtsust. Venelased nõuavad, et iga võimaluse juures peab ööd kasutatama vastasele läheneamiseks või rünnaku lähtekohale asumiseks, päeval alustatud pealetungi lõpuleviimiseks vaenlase kaitsepositsiooni öise rünnakuga, vastase kaitsepositsiooni üksikute punktide rünnakuks, vasturünnakuks, et vastaselt tagasi võtta vallutatud rajooni või punkti, lühikeste ja julgete retkede sooritamiseks eesmärgiga tekitada vastasele kaotusi ja välja kurnata tema füüsilisi ja moraalseid jõude, retkede teostamiseks, vangide võtmiseks, lahingu katkestamiseks ja taandumiseks, kui see on vajalik.

Väljaspool lahingut vägede ja varustamist ning evakuatsiooni teostavate asutiste ümberpaigutamised peavad toimuma peamiselt öösi.

Kõik kolm eeskirja toonitavad öise manöövri ja tegevuse juhtimise raskust.

Seejuures vene lahingueeskiri märgib, et öise manöövri ja tegevuse juhtimise raskused piiravad öösi teotsevate vägede suurst. Sama mõtet väljendab üldiselt ka saksa lahingueeskiri, määrates, et öistel pealetungidel tuleb üldiselt vähendada pealetungi ulatust ja piirata eesmärki. Prantsuse lahingueeskiri märgib, et öist kallaletungi on võimalik kõigis üksikasjades küll ette valmistada, kuid mitte juhtida.

Öise pealetungi momendi valiku suhtes eeskirjad väljendavad mitmesuguseid seisukohti. Vene lahingueeskiri märgib, et öine sisse murre vastase vastupanupositsiooni (mitte kaugemale pataljoni kaitse asetuse sügavusest) teostatakse sellise ajaarvestusega, et koidikul võiks kohe jätkata edasitungimist vastase kaitse sügavusse ja arendada edu. Saksa lahingueeskiri nõuab, et öise pealetungi täppis algus peab hoitama võimalikult kauemini saladuses. Öö esimestel tundidel teostatav pealetung ei lase vaenlast puhata, võimaldab võita aega vallutatud seisukohtade korraldamiseks või enne koidikut sealt tagasitõmbumiseks. Pealetung, mis ette võetud viimastel öötundidel, võimaldab öise pealetungi arendamise kavatsust kauemini

varjata ja öösi algatatud lahingut koidikul katkestamata jätkata.

Prantsuse lahingueeskiri väidab, et öine pealetung, mis läbi viiakse öö esimesel poolel, võimaldab öö teist poolt ära kasutada võidetud maa-ala korraldamiseks; kuna pealetung öö teisel poolel võimaldab vältida vaenlase öisi vastulööke, mis on alati ohtlikud.

Lahinguülesandega teotsevate jõudude suuruse kohta toob ainult vene lahingueeskiri enam-vähem konkreetseid andmeid, märkides, et öine rünnak teostatakse pataljonidega, mõnikord laskurirügemendiga, kuna rünnak laskurdiviisiga on harukordne. Saksa ja prantsuse eeskirjad märgivad vaid üldsõnaliselt, et öine pealetung teostub piiratud jõududega.

Pealetungi ruumilise ulatuse kohta märgib samuti vaid vene lahingueeskiri, et ööpimeduses teostub sisse murre vastase vastupanupositsiooni ainult kuni pataljoni kaitse sügavuseni, kuna saksa ja prantsuse eeskirjad vaid märgivad, et öise pealetungi ulatus on piiratud.

Öise pealetungi ettevalmistamise ja teostamise kohta annavad eeskirjad võrdlemisi täpsaid juhiseid. Prantsuse lahingueeskiri toob ette järgmist: Öine kallaletung nõuab juhtidelt ja vägedelt maastiku ja pealetungisuuna täpsat tundmist; kallaletungi märk peab olema maastikul selgesti eraldatav. Suurtükivägi ja jalaväe rasked relvad toetavad ja katavad operatsiooni samadel põhimõtetel kui päevase pealetungi juures, kuid tulesüsteem peab olema täpsam ja üksikasjalikumalt kindlaks määratud, tuld reguleeritakse aja ja lihtsate signaalide järel. Tulistamisel suurendatakse julgestuspiire.

Pealetungil esimene jalaväe eselon ei tulista, vaid murrab sisse vastase asetuse. Üldiselt öösi teostuvad väikesed kallaletungid vähete jõududega ja kitsas ribas ning lähedalasuvatele märkidele. Öisi kallaletunge võib ette võtta ka laiemal rindel, kui vaenlase tulesüsteem on väikese sügavusega või kui tegevus toimub tihe-murdmaastikul. Niisugustel juhtudel on sobiv organiseerida kallaletunge üksteisest eraldatult, jättes suundadele küllaldaselt vahe ruumi, et vaenlase vastulöögid ühes suunas teotsevale osale ei mõjutaks naabersuunas teotseva osa tegevust. Pingutusi ühtlustatakse kallaletungi märkide valikuga ja kallaletungide ühtlustamisega ajaliselt. Öises lahingus ei manööverdata. On kasulik kallaletungiva osa taga hoida varu vastase juhuslikkude vastulöökidest pareeri-

miseks; samale varule võib anda ülesande julgustada kallaletungivat osa tagant.

Edasi annab eeskiri juhiseid kontakti võtmise ja kontakti alalhoidmise kohta vastasega. Kui jalavägi vastasega kontakti võtmiseks peab edasi minema, siis tuleb täpsalt ära määrata see joon, milleni jalaväe esiosad öösel peavad jõudma ja mida nad milgi tingimisel ületada ei tohi; see maa-ala tuleb suurtükiväetulest vabaks jätta.

Eeskiri juhib tähelepanu sellele, et iga öise tegevuse juures silmas peetakse atmosfäärilisi tingimusi ja kuuvalgustust.

Ootamatuse tähtsust on eeskirjas eriliselt alla kriipsutatud ja märgitud, et ootamatuse saavutamiseks on vajalik moondata mitte ainult kõiki liikumisi vastase vaatluse ja kuulmise eest, vaid on vajalik võtta ka abinõud tarvitusele, et väed õo jooksul saavutatud joontel moondaks oma seisukohad enne päevavalguse saabumist.

Saksa lahingueeskiri märgib muu seas, et öise kallaletungi tulemusrikka läbiviimise eeltingimuseks on tegevusplaani lihtsus, hoolas ettevalmistus, ootamatus ja lihtsamate tegevusviiside kasutamine. Need öise kallaletungi eeltingimused on maksvad ka vähemate jõududega ettevõetavate öiste kallaletungide juures. Öised kallaletungid teostatakse peamiselt esijoonel olevate ning vastasega kontaktis olevate osade poolt. Kui aga uued osad peavad teostama öist kallaletungi, siis tuleb neile kallatungitava maa-ala, suuna ja märgi kohta anda täp- pis selgitus. Seejuures maastiku luure on tingimata tarvilik. Uute osadega öist kal- laletungi ette võttes tuleb neile aegsasti anda käsud. Lähenemisteed ja võimaluse korral kallaletungi lähtealus tuleb varem kindlaks teha, määrata asimuudid ja tee- juhid valmis hoida. Liikumisel videvikus ja koidikul ei tohi unustada moondamist vaenlase vaatluse eest.

Vähemate ettevõtete juures on parem liikuda ühes rännakolonnis. Kui kallale- tung toimub mitmes suunas, siis jäetakse suundade vahele suuremad vaheruimid, et erisuundades kallaletungivad osad üksteist ei segaks, ja antakse neile võimalikult üks- teisest mitte sõltuvad kallaletungi ülesan- ded. Liikumisel võib teha lühikesi peatusi korra jaluleseadmiseks.

Seni kui ei asuta veel kallaletungi läh- tealuselt kallaletungile, hargnetakse vähe- mateks formatsioonideks ja lahingukorda võimalikult hilja. Kallaletungi lõpufaasil kasutatakse normaalselt tihedaid laskuri- ahelikke. Toetused ja varud järgnevad kit- sates ja sügavates formatsioonides ja nii

lähedal kui võimalik. Hobused, veokid ja rakendid jäetakse tahapoole.

Jalaväe raskeid relvi kasutatakse kal- laletungiva jalaväe esiosade toetamiseks ja tiivakaitseks. Ülejäänud rasked relvad järgnevad toetusosade ja varude juures.

Kui kallaletungi toetatakse tulega selja- tagustelt positsioonidelt, siis peab hoolit- setama, et see tuli ei segaks kallaletungi- vat jalaväge.

Üksikute suurtükkide esijoonele kaasa- võtmine võib olla otstarbekohane.

Kõik liikumised kuni vaenlasega kokku- pörkeni peavad sündima vaikselt. Valgus- tust näidata ei tohi. Oma vägede äratund- miseks vajalikkude tundemärkide kasuta- mine on normaalselt vajalik. Üldiselt tuleb nõuda, et relvi ei laetaks. See maksab eriti esiosadele järele liikuvate osade kohta. Püssid tuleb tägistada.

Kui tungitakse peale ettevalmistustule- ta, siis peab pealetungija otsima edu oota- matuses ja ründama vastast terarelvaga ja hurrahüüetel. Rasked jalaväe relvad ja suurtükivägi peab olema valmis eraldama tulega kallaletungi rajooni. Kui aga kal- lalale tungitakse mitmes kohas, siis rasked jalaväe relvad ja suurtükivägi hoiavad maashoidva tule all pealetungisuundade vanepealsed maa-ala. Tule alla võetavad märgid määratakse kindlaks varem. Suur- tükkivägi võtab peale selle veel tule alla teadaolevad vastase patareid ja miini- pildujad.

Kui öine kallaletung teostatakse ette- valmistustulega, siis tavalisti piirdub see lühikese ja tugeva tulelööbiga, millele ajas ja ruumis reguleeritud saatetulesid võib juurde liita. Muus osas teostub kallaletung samadel põhimõtetel, nagu kallaletungil ettevalmistustuleta.

Igal juhul peavad kõik tulede etteval- mistused teostuma päeval.

Sissemurdel võib olla otstarbekohane rünnakuvälja valgustada.

Toodust nähtub, et sakslased võrreldes prantslastega öist kallaletungi oma lahin- gueeskirjades käsitlevad võrdlemisi põhja- likult.

Vene lahingueeskiri seab öise kallale- tungi ettevalmistuse ja läbiviimise alal üles nõudmisi, milledest paljud erinevad nii prantslaste kui sakslaste eeskirjade nõuetest. Venelased nõuavad, et enne öist rünnakut peab juht teostama päeval maas- tikuluuret, mille eesmärgiks on:

— kindlaks määrata lähtekohad harg- nemiseks, rünnakuks ja ära märkida iga kompani lähenemisteed tähistega, et luurele üksustest kaasa võetud

teejuhid võiksid eksimata viia öösi oma üksusi nendele kindlaks määratud lähtealustele;

- määrata iga üksuse täpis asukoht rünnaku lähtealusel;
- kindlaks teha ja kõrvaldada kõik teel leiduvad takistused (gaasitatud maaalad jne.).

Öise lahingu raskus lasub jalaväel, suurtükivägi peab olema valmis jalaväge aitama ja avama tule kohe pärast vaenlase poolt tule avamist.

Andmed suurtükitele avamiseks tuleb ette valmistada päeval. Eriti tähtsad on suurtükiväe tuled, millele eesmärgiks on rünnakurajooni eraldamine ja avastatud vastase patareide neutraliseerimine.

Kui vastasel on positsiooni ette ehitatud traattõkkeid, siis võib neisse läbikäikude tegemise anda ülesandeks tankidele, kusjuures tangid liiguksid vahenditult jalaväe ees. Kavatssetavate läbikäikude asukohad ja suunad traattõketes määratakse kindlaks päeval luurel. Eeskiri märgib sellejuures, et tankide kasutamisel läbikäikude tegemiseks tuleb arvestada, et nende kasutamine vähendab teataval määral öise rünnaku ootamatust ja et tankide kasutamine öisel rünnakul piirdub ainult läbikäikude tegemisega. Öise rünnaku ettevalmistused ja rünnaku teostamise aeg tuleb hoida saladuses.

Rünnak teostub tulistamiseta kuni kokkupuutumiseni vastasega. Kohates vastase luurajaid ja piilureid, tuleb need kinni võtta või hävitada tule avamiseta. Rünnak teostub üksuste hargnenud lahingukorras, koondatud vahedel ja distantsidel.

Rünnakule liigutakse ruttu ja vaikselt kuni vastase vastupanupositsioonini, kus rünnatakse. Tiibu julgustatakse analoogiliselt sakslastele raskekuulipildujatulega. Niipea kui vastane avab tule, peavad suurtükivägi ja raskekuulipildujad varem ettevalmistatud kava kohaselt avama tule. Pärast tuleavamist vaenlase poolt võib valgustada rünnaku maa-ala helgiheitjatega ja suurtüki valgustusmürskudega. Suurtükitele väljakutse ja ülekanne öises lahingus teostub peamiselt signaalraketide abil.

Vastase vastupanupositsiooni rünnakul ei ole lubatud teostada keerukaid manöövreid, väed tungivad peale otse oma ette.

Öiseks rünnakuks koostatakse plaan, mis harilikult sisaldab:

- rünnaku rajoonis teostatava luure ülesandeid, mis peab vaenlase petmiseks teostuma laial rindel;
- rünnaku suuna ja rünnakupunktide

valiku ning lõppeesmärgid, määrates neid maastikul leiduvate esemetega;

- ülesande täitmiseks määratavad jõud;
- ülesandeid teotsevatele ja toetavatele osadele;
- tegevusviisid ja jõudude kasutamine edu arendamisel;
- korraldusi rünnatava positsiooni ette vastaselt antava flankeeriva tule mahasurumiseks,
- korraldusi side loomiseks ja signaalide ning tunnussõnade kindlaksmääramine.

Enne rünnaku lähtekohale asumist tuleb kõigile rünnakust osavõtjatele täpsalt selgitada liikumise suund, vallutatav märk ja rünnaku eesmärk, liikumise kord kuni rünnaku lähtealuseni ja rünnaku teostamise kord, tuleavamise kord, tunnussõna ja leppesignaalid.

Võttes kokku kõigi kolme riigi lahingueeskirjades toodud öise kallaletungi läbiviimise põhimõtteid, tuleb tähendada, et põhjalikumalt peatuvad selle juures sakslased ja venelased.

Kõik on ühes arvamuses selles, et öine kallaletung peab olema lihtis ja keerukate manöövriteta. Samuti ollakse ühel arvamisel selles, et öist lahingut tuleb päeval täpsalt ette valmistada. Suurtähelepanu pööratakse ootamatuse saavutamisele, milleks nõutakse kallaletungi alguse saladuses hoidmist, alalist moondamist, vaikust rünnakule asumisel ja rünnaku teostamist tuld avamata. Peale muu väärivad tähelepanu venelaste vaated tankide kasutamise kohta öisel tegevusel traattõketesse sissekäikude tegemisel. Siin tuleb küll enamikult juhtudel arvestada seda, et tankide asumine rünnaku lähtealusele ja lähenemine traattõketele on vastase valve- ja julgestusorganitele kuulda. Kui aga tanke eespoolnimetatud ülesande teostamiseks õnnestub kohale toimetada vastasele tähelepanematult, siis peab arvestama, et ootamatus on saavutatav.

IV.

Kaitse lahingu kohta märgib prantsuse lahingueeskiri, et kaitse öises lahingus esinevate raskuste vältimiseks on vajalik, et üksused saaksid tundemärkide järgi eraldada oma meeskondi vaenlasest. Peale selle öiste raskuste vastu võideldakse kaitse veel hästi organiseeritud valveteenistuse ja valgustuse abinõude kasutamisega. Organiseeritud tulesüsteemiga püütakse kaitse ajada nurja vastase öised pealetungi katsed. Korraldused kaitseks öösi sisaldavad teatavaid erinevusi võrreldes

päevaseks kaitseks antavate korraldustega. Nii näiteks kahe toetuspunkti vahelise maa-ala kaitse, mida päeval kaitstakse ainult flankeerivate tuledega, võib öösi nõuda oma kaitseks teatavate üksuste kohalepaigutamist.

Asjaolu, et kaitsele asuvad üksused tunnevad vaenlasest paremini maastikku, võimaldab neil edukalt teostada vasturünnakuid vastase kallaletungi kordadel.

Eeskiri puudutab ka öise valve korraldamist, märkides, et öösi suurendatakse valveid, eriti neis suundades, mis on ohtlikud. Valvepostid paigutatakse sageli ööseks ümber teistele kohtadele, selleks, et vaenlasel, kes on harilikult tuttav valvepostide päevase asetusega, ei oleks kohe võimalik valveposte öösi likvideerida; ümberpaigutamist tingib tihti ka see asjaolu, et öösi valveteenistuses omab kuulmine sageli suurema tähtsuse kui nägemine ning vastavalt sellele tuleb asetada ka valveposte.

Saksa lahingueeskiri analoogiliselt prantsuse eeskirjale väidab, et kaitstal on öise lahingutegevuse juures suureks soodustuseks asjaolu, et ta tunneb paremini maastikku kui pealetungija.

Eeskiri paneb rõhku ka ootamatuse momendi loomisele kaitsele, märkides, et kaitstal, kes ootab vastase öist pealetungi, tuleb kõvendada oma esiosi ja muuta nende asetust, eriti siis, kui on arvata, et vaenlasele on kaitse osade asetus teada. Ootamatuse vastu kaitse kaitseb end tugevate lahingueelpostidega, luuresade elava tegevusega ja eeloleva maa-ala reeglipärasu valgustamisega. Öiste tulede kohta märgib eeskiri, et tõkettuli peab avatama järsult ja tule distsipliini puutuvad korraldused peavad võimaldama õigel ajal tuld lõpetada, et vältida asjata laskemoona kulu.

Vene lahingueeskiri märgib öise kaitsesela hingu kohta, et vaenlase öine pealetung lüüakse tagasi varemini väljatöötatud plaani kohaselt, milles on määratud:

- ööseks ettenihutatud julgestusosade asetuspaigad;
- kuulipildujate öised asukohad ja nende tule organiseerimine kunstliku valgustuse juures ja ilma valgustusega;
- löögigruppide öised asukohad;
- maastiku öise valgustuse korraldamine prožektoritega ja raketidega;
- öine gaasikaitse korraldamine;
- öine suurtükiväe plaan;
- traattõkete ja teiste tõkete rajoonid.

Julgestuse alal eeskiri nõuab, et ette saadetaks jalaväe luure ja julgestus. Viimane seisab koos sala- ja vaatluspostidest (ühes vahiteenistuse koertega).

Luure peab olema vaenlasega katkestamatus kontaktis. Luure ja julgestusosade tagasitulekut tuleb korraldada nii, et see ei takistaks positsioonil asuvate kuulipildujate tuld.

Suurtükivägi valmistab ette kõik laskeandmed päeval. Pealetungiva vaenlase pihata avatakse tuli signaalide järele (värvilised raketid), mis on kindlaks määratud diviisiülematelt ja mis lastakse üles rajoonist, kuhu vastane on peale tungimas. Kunstlikku valgustust antakse valgustusraketidega, valgustusmürskudega ja prožektoritega. Prožektoritega valgustamine algab nende signaalide järele, mis on määratud suurtükiväe tule väljakutseks.

Kui vastasel õnnestub vastupanupositsiooni sisse murda, siis peavad löögigrupid vastase kohe vasturünnakuga välja lööma.

V.

Käesoleva artikli algul on toonitatud öise sõjategevuse tähtsust ja selle teostamise tundmaõppimise vajadust teiste riikide juures. Meie sellekohased sõjategevuse põhimõtted on väljendatud Lahingueeskirjades pealkirja all „Lahing eritingimustes“ ja „Jalaväe eeskirja“ II osas pealkirja all „Jalaväe lahing eritingimustes“. Neis eeskirjades toodud põhimõtteid rakendades on meil juba olemas oma kogemused. Oma kogemused on muidugi väga tähtsad, kuid küsimuse uurimisel ei saa ega või jätta tähele panemata neid kogemusi ja põhimõtteid, mis on kasutamisel teiste riikide sõjavägedes, pealegi kui need põhimõtted on väljendust leidnud äsja ilmunud eeskirjades.

Eespooltoodust selgus mõnigi öise teotsemise põhimõte ja tegevuse viis, mis väärrib tähelepanu ja kasutamist praktikas ning mis võiks kaalumisele tulla meie vastava eeskirja täiendamisel, kusjuures kõigepealt võiks siin kaalumisele tulla meie öise lahingutegevuse lahutamine eritingimustes esinevate lahingute hulgast ja anda sellele väärrikam koht meie eeskirjades ja ühes sellega ka väärrikam koht väljaõppes. Sest öine lahingutegevus ei esine enam mõnel erijuhul ja eritingimustes, vaid need erijuhud ja eritingimused on igal ööbal ettetulevad — seega alalised.

Eespool selgus samuti, et öise lahingutegevusega tuleb juhul ja sõduril tuleviku sõjas tegelda kindlasti rohkem kui möödunud sõdades. Kui see on nii, siis tuleb pöörata rohkem tähelepanu öise lahingutegevuse uurimisele ja sellest tingitult juba rahuaja väljaõppes vajalisel määral esile tõsta öist lahingutegevust.

Kapten Anton Simmo †

In memoriam.

Möödunud aasta 18. oktoobril varises Tartus pika, raske haiguse järel maanalasse erukapten Anton Simmo.

Kadunu oli sündinud 8.06.1891 Pärnumaal Tori vallas, Alghariduse sai kohalikus valla- ja Tori kihelkonnakoolis. Hiljem lõpetas Hugo Treffneri eragümnaasiumi ning astus Tartu ülikooli, kust maailmasõja ajal mobiliseeriti endise Vene sõjaväkke. Ohvitseri kutse omandas Odesa sõjakoolis.

Eesti Vabadussõjast võttis osa 6. Jalaväepolgu koosseisus kohtu asjaajajana ja adjutandina. Rahu ajal teenis 3. Diviisi Staabis inspektori jaoskonna ülema ja 2. Diviisi Staabis 2. jaoskonna ülema ametkohal kuni erruminekuniervislikkudel põhjustel 1.04.1927.

Kõrgendati nooremleitnandiks augustis 1917, leitnandiks — veebruaris 1920, alamkapteniks — juunis samal aastal ja nimetati ümber kapteniks veebruaris 1924. Vabadussõjas ülesnäidatud teenete eest annetati talle I liigi 3. järgu Vabaduse Rist.

Sõjaväeteenistusest lahkudes kadunu asus jätkama õpingut Tartu ülikooli õigusteaduskonnas, mille lõpetas 1930. Selle järel teenis Tartu-Võru Rahukogu juures kohtuameti kandidaadina ja hiljem Tartu-Valga Kinnistusjaoskonnas sekretäri abina.

Seltskondliku tegevuse alal kapten Simmo võttis osa Kaitseliidu tööst ja kuulus ühtlasi 2. Diviisi Staabi reservohvitseride sektsiooni ning üliõpilaste seltsi „Raimla“ perre.

Kapten A. Simmo.

Kaasvõitlejad mälestavad lahkunut kui õiglast, sõbralikku ja usaldusväärset inimest. Teda jäid leinama abikaasa ja Treffneri gümnaasiumi viimases klassis õppiv poeg.

Puhka rahu, väsinud rändaja. Olgu vaba kodumaa muld sulle kerge!

Mõtteid staabiteenistuse kohta.

Kolonelleitnant A. Normak.

„Sõduri“ möödunud aasta viimases numbris on toodud major R. Tomback'i artikkel „Käsuandmise tehnika ja käskude edasitoimetamine väekoondise staabist“. Staabiteenistuse kohta senini sõnavõtjaid on esinenud kahjuks võrdlemisi harva ja seepärast on kõigiti tervitatav, et meil leidub ohvitseri, kes püüavad anda edasi isiklikke kogemusi, töekspidamisi, muljeid ja eriti seda, mis on nähtud-kuuldud välismaal ja mida võiks soovitada ka meie staapidele ja staabiteenistuse ohvitseridele.

Lugupeetav major R. Tomback (edaspidi R. T.) oma mõtete ja väidete kinnitamiseks analüüsib lühidalt staabitööd brigaadi staabis, kuid kahjuks ta ei ütle, millises olukor-

ras võitleb see brigaad. On sootuks eriasi, kas brigaad asub kaitsel, alustab vastase organiseeritud positsiooni läbimurdmist, on taandumisel või jälitamisel jne. Nimetan kõrvuti äärmuseni erinevaid lahingutingimusi ja seda seepärast, et kriipsutada alla vajadust luua ettekujutusi ka äärmuseni erinevatest töötingimustest staapides ja erinevatest tehnikalistest võtetest staabitöös.

R. T. väljendab mõtet, et brigaadiülema otsus järgmise päeva lahingutegevuseks peaks olema tehtud sellisel momendil, et hilisem sündmuste käik rindel ei sunniks muutma osaliselt või täielikult juba võetud otsust ja selle otsuse alusel antud käske. See

põhimõte on väga õige, sest käsu muutmisele järgneb tavaliselt segadus (Ordre+contre-ordre=desordre!).

Kuid brigaadiülem võttes suvel otsuse järgmise päeva hommikuseks lahingutegevuseks, arvestades olukorra andmeid, mis brigaadi staabis olid saadud kuni kella 1800-ni (ja millised käsitlevad olukorda brigaadi rindel umbes kuni kella 1700-ni), võib siiski sattuda seisukorda, kus ta on sunnitud muutma oma otsust. Suvel päike loojub kella 1830 (septembris) ja 2145 (juunis) vahel. Jalaväe, soomusväe ja suurtükiväe koostöö seisukohalt suvel valgustus on küllaldane veel 30—45 min. pärast päikese loojumist. Seega, kui brigaadiülem võtab otsuse hommikuseks tegevuseks, arvestades olukorda nagu see oli kujunenud rindel kell 1700, siis võib paljudel juhtudel selline otsus osutada enneaegseks, sest kuni 5 tunni jooksul aktiivne vastane, eriti kui ta omab võimsa lennukiväe ja rohkearvuliselt väljaspool teid liiklevaid soomusmasinaid, võib olukorras rindel esile kutsuda põhjalikke muutusi.

R. T. leiab, et „brigaadi tegevuse raamides 2—3 tundi ei või tuua enam selliseid muutusi lahingu üldpilti, mis sunniksid brigaadi ülemat kord tehtud otsust ümber hindama“. Sellega ei saa nõustuda, eriti kui arvestada, nagu eespool mainitud, vastase soomusmasinatest koosnevate üksuste, väeosade või koguni väekoondiste olemasolu. Need üksused ja koondised võivad brigaadi rindele ilmuda ootamatult ja kiiresti ja nende osade olemasolu ning võimsad löögid 2—3 tunni jooksul enne pimeduse tulekut võivad brigaadi tegevusribas tuua olukorda siiski väga olulisi muutusi. Siit järeldus: väekoondiste ja väeosade staabid võimsate ja kiirelt tegevusse astuvate vastase tehniliste võitlusvahendite olemasolu tõttu peavad olema suutelised töötama praegusel ajal palju kiiremini kui minevikus. Seepärast ka praegu staabiteenistuse ja erirevaliikide eriteadlaste koostöö tulemusena väekoondise ülema käsud, kuigi olles valmistatud raskemates töötingimustes, peavad täitjatele kätte jõudma kiiremini kui varem aegadel.

R. T. käsitades ajaarvestust toob näitliku ajaarvestuse ja töökäigu juhuks, kui brigaadiülema otsuse võtmise momendist kuni sellest otsusest tingitud lahingutegevuse alguseni on aega 10 tundi. Selle juures ta algab otsuse tegemiseks, käskude valmistamiseks jne vajalise aja arvestamisest ja lõpetab kinnitusega, et pataljoniülemale jääb

olukorra hindamiseks, käskude valmistamiseks ja kompaniülemale käskude kättetoimetamiseks aega ca 1 tund. Kui palju jääb aega üle enne tegevusse astumist esijärgu kompaniülematele ja rüümaülematele, seda R. T. artiklist ei selgu, sest pole teada, millisel nimelt suvekuul teostub tegevus ja kui pikka ööd võib arvestada.

Selline aja arvestamise meetod on täiesti ekslik ja R. T., kes oma artiklit algab alluvate juhtide rahulolematuse põhjuste ettetoomisega ja kinnitusega, et õppustel ja manöövritel kõrgemate juhtide käsud oleval mitmel puhul jõudnud alluvatele kätte hilinemisega, lõpuks enda poolt soovitud ajaarvestamises jätab täitja (käesolevalt pataljoniülema) temale vajaliku aja kättemõtmisel viimasele kohale.

Käskude ja korralduste valmistamiseks ülejääva aja ja olukorrast tingitud otstarbekohase viisi valik käsuandmise tehnikas on olnud sellisest ajaarvestusest, kus kõigepealt arvestatakse aega, mida vajavad täitjad osad ja üksused ja alles selle järele kaalutakse, milliseid käsuandmise tehnilisi võtteid on kohane kasutada praeguse momendi olukorras. Selle tõendamiseks toon allpool mõned välisriikides maksivad seisukohad:

1. Punaarmee staabiteenistuse eeskirja (Vremennoje Nastavlenie po polevoi sluzbe voiskovõh štabov, — 21. 10. 35.) § 72 ütleb muu hulgas: „Korralduste väljatöötamise ja edasiandmise viise tuleb määrata eeskätt olenevalt ajast, mis vägedele jääb üle käskude täitmiseks“. Sama eeskirja § 214 on veel selgesõnalisem: „Staabiülem, esitades juhile andmeid olukorrast, mis tingivad otsuse võtmist või esitades kõrgema juhi käsu on kohustatud ette kandma juhile, kuipalju aega jääb vägedele ülesande täitmise ettevalmistamiseks ja ülesande täitmiseks ning olenevalt sellest, kui palju aega on veel juhi ja staabi käsutuses nii otsuse võtmiseks kui ka vägedele käskude andmiseks“. Tsiteerin veel selle eeskirja § 231, milline ütleb: „Staabi töö korralduste andmisel peab olema organiseeritud selliselt, et kõik korraldused jõuaksid täitjateni võimalikult lühema aja kestel. Staabid ei tohi vägedelt ära võtta käsuandmise tööks ühtegi liigset minutit. Seepärast staabiülem organiseerides korralduste andmise tööd, peab igakord kindlaks tegema, kuipalju aega jääb üle vägedele käsu täitmisele asumise alguseni ja väljudes sellest määrama selline käskude ja korralduste üleandmise viis ja järjekord, mis kindlustaks vägedele vajaliku aja ettevalmistusteks ja käsu õigeaegseks täitmiseks“.

2. Prantsuse väekoondiste lahingueeskirja (Instruction sur l'emploi tactique des grandes unités, — 12. 08. 36.) § 18 ütleb juhi otsuse kohta „otsus peab olema tehtud sobival ajal, arvestades aega, mis on vajalik käskude edasiandmiseks ja täitmiseks“.

3. Saksa lahingueeskirja (Truppenführung, I Teil, — 17. 10. 33.) § 68 ütleb: „Mida tõsisem on olukord, seda lühemad peavad olema käsud“ ja § 73 toonitab, et „käsundaja peab püüdma end asetada käsusaaaja olukorda“. Kindral-leitnant von Cochenhauseni käsiraamatu (Taktisches Handbuch für den Truppenführer und seine Gehilfen, 12. Auflage, — veebr. 1936.) II peatükis leidub käsundamise kohta lk. 23 nõue: „Käsk tuleb välja anda niivõrd vara, et alluvad juhtimisastmed omaksid küllaldaselt aega oma käskude väljaandmiseks“.

Eespool toodud vene, prantsuse ja saksa vaated väga selgesti väljendavad põhimõtet, et kõigepealt tuleb kaaluda, kui palju vajavad aega käskude andmiseks ja väekoondise ülemale käsu täitmise ettevalmistamiseks alluvad väeosad ja alles pärast seda väekoondise ülem ja tema staabiülem valivad kohaseid viise otsuse võtmiseks, käskude valmistamiseks, nende kättetoimetamiseks jne. Ja kui meie staabiteenistuse ohvitserid käivad selle sirgjoonelise põhimõtte järele ja kui need vastuvaidlemata täidavad staabiülemale, kui staabi töö eest ainuüksi vastutava ametiisiku juhtnõore (jättes igasugused „oma sõnad“ ütlemata!), siis ei saa ka väeosades kerkida mingisugust antagonismi staabiteenistuse ametiisikute vastu.

R. T. arvab, et otsuse võtmisel „brigaadi ülem kas saadab staaabiülemale minema ja asub iseseisvalt otsuse tegemisele või teeb seda koos staaabiülemaga“ (minu harvendused — A. N.). Siit võib järeldada, nagu kujuneks see otsus teataval juhudel brigaadiülemale ja staabiülemale kollektiivotsusena. See on vastuolus meie ja paljude välisriikide ametlikkude vaadetega. Meie Lahingueeskirja § 91 ütleb, et „otsustamine on juhi ainuõigus“ L. E. § 89 väidab, et „Juhi püsiv tahe, iseloomu kindlus, kutselised võimed ja vastutusrõõm on peamised moraalsed toed, mis kannavad lahingutegevust.“

Isegi punaarmee, kus varemalt ka lahingutegevusse puutuvaid otsuseid võeti kollektiivselt (juht, poliitiline komissar, staabiülem) on nüüd mindud üle korrale, kus lahingutegevust korraldavaid otsuseid võtab ainuüksi juht. Punaväes staabiteenistuse eeskirja § 225 kohaselt staabiülem on õigustatud tegema juhile ettepaneku ära

kuulata staabiülemale veenetele vastav olukorra hinnang ja sellest järgnev otsuse kava. Kuid otsuse võtmise ainuõigus ikkagi jääb vaid juhile.

Kõneldes brigaadiülemale otsuse sisust R. T. toob veidi omapärase loetelu. Kindralmajor N. Reek oma raamatus „Juhi otsus ja selle kujunemine“ (II väljaanne, lk 74—82) annab väga selge ettekujutuse juhi otsuse osadest ja otsuse üksikute osade sisust. R. T-ile ei tohiks olla teadmatud meie staabiteenistuse kõrgema autoriteedi ja töömeetodite suundade määraja väited. Kuid siiski on R. T. artiklis manöövri idee loetud võrdseks ülesande täitmise viisiga. Kindralmajor N. Reek ütleb aga selgesõnaliselt, et „Manöövri-ideed ei tohi segada täitmisviisidega; viimased on manöövri-idee tulemused, mitte aga idee ise“. Teiseks R. T. nagu eraldaks juhi otsuse viimase punkti (vajalised luureandmed) otsusest, väites küll, et juht luureandmeid siiski sageli vajab. Koguni vastuvõtmatu on R. T. arvamine, et brigaadiülem „teeb kas vahetult luureüksuste ülemale või staabiülemale kaudu, erikorraldused luure organiseerimiseks...“. Meie Luureteenistuse eeskirja § 7 p. b ütleb selgesõnaliselt, et juhilt saadud ülesannete kohaselt luuret korraldab staaabiülem. Ja milleks peaks siis juht end isiklikult koormama sellise alaga, mis eeskirja kohaselt on pandud staaabiülemale peale. R. T. kirjutab: „ülesanded luureosadele (eskadronile ja lennuüksustele) redigeerib põhimõtteliselt luureohvitser ja soovitav on neid anda erikorralduse näol...“ (minu harvendused — A. N.). Milleks veel selline põhimõtteliselt soovitatud kord, kui meie Luureteenistuse-eeskirja kohaselt väekoondistes luuret juba korraldatakse luure erikäskudega (§ 12) ja kui selle erikäsu peab koostama luurejaoskonna ülem (§§ 13 ja 73). Kui R. T. leiab, et osa meil maksma pandud põhimõtteid on tema arvates vastuvõtmatud, siis peaks ta oma erinevaid väiteid laiemalt põhjendama.

R. T. kirjutises leidub ebatäpsusi ja osaliselt ekslikke väiteid, kuna pole arvestatud koosseisuliste ametiisikute olemasolu. Näiteks on brigaadi juhatuse suurtükiväe ülem olemas alaliselt (L. E. § 25).

R. T. ei poolda, et operatiivkäskude laialisaatjaks oleks väekoondiste sideülem või üks sideüksuse ohvitseridest ja leiab, et sideala ohvitseride selline kasutamine on koguni kahjulik.

Meil on tõesti saanud kombeks, et operatiivkäskude lõppu, jaotustabeli alla märgitakse käskude laialisaatjana sideülema allkiri.

Kui lähemalt kaaluda, kuivõrd selline kord on otstarbekohane, siis peab märkima, et väekoondiste sideülematel on võrdlemisi palju tööd väekoondiste sidevõrgu plaanikindla arendamise ja otstarbekohase töötamise kontrollimise, sidevarustuse täiendamise ja uuendamise ning lõpuks oma ühiku administratiivse juhtimise aladel. Seepärast ei saa neid ülemaid alaliselt siduda diviisiülema või brigaadiülema KP asukohaga; sideülema äraolekul võib aga tekkida käskude laialisaatmises viivitusi ja eksitusi. Ja meie Side-eeskirja II osa § 69, kus on loetletud sideülemate kohused lahingutegevusel (vt. eeskirja allpealkiri!), ei näe sugugi ette, et sideülem ükskõik millisel juhtimisastmel peaks veel isiklikult hoolitsema operatiivkäskude laialisaatmise eest. Sideülema tööerakendamine operatiivkäskude laialisaatjana peab kord kaduma. Siin peavad kõikide juhtimisinstantside staabiülemad ja sideülemad jõudma arusaamisele, et see komme on mitteamal, vaid koguni eeskirjast välistatud.

Meie S. E. II — § 74 kohaselt sidesõlmedesse koondatud mitmesuguste sidevahendite ja meeskondade tööerakendajaks on vastava sidesõlme ülem. Igas olukorras ja alati väekoondise ülema KP juures on olemas selle väekoondise sidesõlm (S. E. II — § 104 ja 107). Loomulikult sidesõlme ülemaks saab olla vaid sideüksusesse kuuluv ohvitser-eriteadlane. Sidesõlme ülemaks normaalselt on üks ohvitser sellest sideüksusest, milline teenib vastava väekoondise sidevõrku. Meie S. E. II — § 74 ütleb aga veel, et „suurematesse sidesõlmedesse määratakse ka eriline ohvitser, kes korraldab kõigi teadete edasiandmist tähtsuse järjekorras“. S. E. see paragrahv kõneleb vaid teadete edasiandmisest, kuid eeskirja § 104 ütleb selgesti, et sidesõlme kaudu saadetakse edasi ka korraldusi.

Kui nüüd suuremate sidesõlmede koosseisu teadete ja käskude tähtsuse järjekorras edasiandmist korraldama määratakse eriohvitser, siis ta allub loomulikult sidesõlme ülemale ning operatiivdokumentide otstarbekohase kättetoimetamise eest vastutab ikkagi sidesõlme ülem, vaatamata sellele, kas tema käsutus on määratud veel eriohvitser või mitte. Ja see eriohvitser tuleb võtta sideüksuse koosseisust, sest väekoondise staabi ohvitseride pii-

ratud koosseis ei võimalda võtta seda eriohvitseri staabist. Väekoondisse kuuluvate väeosade ohvitseride kaadrit samuti pole võimalik nõrgestada ohvitseride läkitamisega sidesõlmedesse, sest sõja ajal kaotuste tõttu paratamatult ohvitseride arv väeosades peagu alati on alla koosseisu.

R. T. aga ei poolda meie sõjaväes kindlaksmääratud käskude ja teadete sidesõlmede kaudu laialisaatmise korda. Ta soovib väekoondiste staapide koosseisu võtta eriohvitseri, kes kannaks ekspediitori nimetust ja temale allutada väekoondise staabis alaliselt ja ajutiselt viibivad virgatsid.

Mõnes välisriigis (Prantsuse eeskujul nähtavasti ka Poolas) väekoondiste staapides tõesti on olemas eriosakond (jaoskond) kõikide dokumentide (ka operatiivsete) registreerimiseks ja laialisaatmiseks. Prantsusmaal selle osakonna (jaoskonna) nimi on „Bureau du courrier“. Prantsuse diviisi staabis „bureau du courrier“ ülema ülesandeid täidab üks administratiiv-ohvitser (meie sv.-ametnik) nende 1. jaoskonnast. Sellele registratuurile alluvad alalised ja ajutised (väeosadest järjekorras välja saadetud) virgatsid ja kirjavahetust kohale toimetavad mehaanilised sõidukid ühes vastaava meeskonnaga.

Meil kõik teatava ülema KP väljasaadetud virgatsid kuuluvad sidesõlme koosseisu ja alluvad sidesõlme ülemale. Kui nüüd muuta side-eeskiri ja allutada virgatsid ohvitserile-ekspediitorile ja jätta sidesõlmede koosseisu vaid elektrilised, optilised ja kõlalised sidevahendid, siis väekoondiste KP juurde tekib kaks juhti, kes peavad tegelema käskude ja teadete edasitoimetamisega. Väekoondise staabi ülemal või viimase volitusel vastaval jaoskonna ülemal tuleks siis ka alati anda juhtnõore operatiivdokumentide jaotustabeli ja kättetoimetamise tähtsuse järjekorra kohta kahele ametiisikule. Vaevalt seda saab lugeda otstarbekohaseks ja vaevalt võib loota, et sidevahendite killustamine ja kahele isikule allutamine annaks senisest paremaid tagajärgi. Seepärast ka meie väekoondiste staapide koosseisudes ei leidu ohvitseri-ekspediitorit ühes virgatsitega eraldi sideüksuste meeskondadest. Seda tuleb lugeda väga otstarbekohaseks ja õigeks, nagu ka asjaolu, et meie sideosad juba rahuajal on määratud staabiülemate alluvusse. Sideala ohvitserid, töötades juba rahuajal staapide juures, peavad seega omama sõja korraks küllaldaselt kogemusi staabitöös ning nad suudavad kahtlemata rakendada oma meeskondi tööle palju otstarbekohasemalt kui ekspediitor administratiiv-ohvitser.

R. T. oma artiklis nimetab kord ka diviisiülema direktiiviga diviisi staabist brigaadi staapi saadetud sideohvitseri, kuid ta ei kõnele viimasest lähemalt.

Lahingutegevusel staapidest ja väeosadest väljasaadetavate sideohvitseride kohta meie määrustikud kõnelevad võrdlemisi vähe. R. T. artiklis kirjeldatud töökaigu puhul võiks mööda minnes märkida, et diviisi staabist saadetud sideohvitser on isik, kes brigaadi staabi vastava jaoskonna ülemale ja brigaadi staabiülemale peab lähemalt selgitama diviisiülema manöövri-idee ja soovid eesoleva operatsiooni suhtes; ta peab kergendama nende ametiisikutele haarata olukorda kiirelt ja sellisena, nagu seda hindab diviisiülem ja tõlgendada ülesannet sisuliselt nii, nagu seda otsustas diviisiülem. Diviisi staapi tagasijõudmisel sideohvitser esineb staabiülemale ettekandega, milles peab ära seletama, kuidas brigaadiülem sai aru ülesandest ja milliseid korraldusi ta tegi diviisiülema direktiivi täitmiseks.

Üldse tuleb staabiteenistuse vaatekohast eraldada kahte liiki sideohvitseri, üks on ohvitser-virgats, kellega saadetakse kohale täiesti salajasi dokumente või suulisi korraldusi, teine aga on ohvitser, kes peab kergendama alluvalle või kõrgemale juhile või staabile haarata teda väljasaatnud ülema mõttekäiku, manöövri-ideed, kavatsusi, soovide jne. ning peab ühtlasi aitama kaasa kahe juhi või staabi tihedale koostööle.

Eespool toodud mõtete ja väidete puhul võib loomulikult kerkida erinevaid arvamusi. Staabiteenistuse kohta käivaid määrusi ja eeskirjalisi nõudeid meil esineb mitmes erieeskirjas. Paljude küsimuste kohta aga eeskirjalisi reegleid veel üldse pole olemas. Sellega ongi seletatav ka käesolevate ridade autori vaadete erinevus mõnes küsimuses lugupeetava major R. Tombacki arvamustest.

Teiseks peab märkima, et rahuaegsetes staapides paljudel ametikohtadel teenivad staabiteenistuse ohvitserid sageli mitme aastajooksul üldse ei puutu kokku sellise staabitööga, millist peavad täitma välioludes väekoondiste staabid.

Loodetavasti suudavad nii R. T. artikkel kui ka käesolev kirjutis kõita hetkeks ka nende juhtivate ametiisikute tähelepanu, kellest oleneb Staabiteenistuse eeskirja kava tegelikule koostamisele ja väljaandmisele asumine. Vaid eeskiri suudab kõrvaldada kõik lahkarvamused ja ühtlasi ta peab kätte juhutama staabiteenistuse ala kõikide ohvitseride drillimise korra ja noorte KS dipl. ohvitseride väljaõppe praktilise külje teostamise viisid. Põhjustab ju praktiliste kogemuste puudumine ja õige drilli mittedaamine ikka improviseerimist ja väärtõlgitsemisi. Välioludes aga pole mõeldav mingisugune improvisatsioon, eriti aga seal, kus mitmel isikul tuleb töötada kiiresti ja seejuures täpsalt häälestatud kokkukõlas.

Bussooli kasutamisest vaatluspunktis.

Leitnant E. Vimson.

Laskmistel ja taktikalistel õppustel sageli ei kasutata küllaldaselt bussooli. Näib, et bussooli tähtsust vaatluspunktis sageli kas alahinnatakse või puuduvad kogemused ja tahe bussooli igakülgeks kasutamiseks. Bussooli kasutatakse peamiselt tulepositsioonil suurtüki või patarei suunamiseks ja mõningate mõõtetööde sooritamiseks, kuna vaatluspunktis bussool on sageli üles seadimata või puudub üldse. Seetõttu on saanud tavaliseks nähe, et kõiki tuleavamiseks ja tulejuhtimiseks vajalikke andmeid hangitakse vaid kaardilt.

Hindan kõrgelt topograafilise kaardi tähtsust, kuid arvan, et kaardi olemasolu vaatluspunktis ei keela ega sega sugugi bussooli kasutamist.

Just ümberpöörduvalt, bussool täiendab kaarti ja soodustab selle edukat kasutamist. Kaardi puudumisel, halva, vananenud kaardi olemasolul või tingituna olukorrast, tulejuhtimisel võime teostada ka kaardita, hankides mitmesuguseid tarvisminevaid andmeid bussooli abil.

Seejärel on ebaõige bussooli mittetarvitamine vaatluspunktis rahuaja õppustel ja laskmistel, kuna see muudab tulejuhtide oskused ühekülgeks ja sõltuvaiks kaardist.

Käesolevas kirjeldan ainult mõningaid üksikuid vähem levinud bussooli kasutamise võimalusi ja viise, mida edukalt võib kasutada manööversõja olukorras.

Kirjeldatud viisidel leitud andmed ei pretendeeri absoluutsele täpsusele, kuid on küllalt täpsad välilaskmiste teostamiseks.

1. Vaatluspunkti asukohta kaardile kandmine.

Vaatluspunkt võib asuda kohas, kus tema asukoht on raskesti määratav kaardi ja maastiku võrdlemisega vaatluspunktist. Liikumist vaatluspunktis või selle ümbruses aga ei võimalda olukord. Markantseid esemeid vaatluspunkti läheduses ei ole. Küll aga on vaatluspunktist nähtavad mõned kaugemad esemed, mis on ka kaardil. Sel juhul võib toimida järgmiselt.

Vaatluspunktis orienteerida bussool deklinatsioonseadega ja mõõta kahe võimalikult üksteisest eemalolevate kaugete, kaardil olevate, esemete asimuudid. Järgnevalt tõmmata kaardil läbi samade punktide põhja-lõuna suunas sirgjooned (rööbiti koordinaatide võrgu x teljega) ja ehitada neil sirgjoontel vaatluspunkti poole nurgad, mis võrduvad maastikul mõõdetud asimuutidele (või $64-00 - 57-20 = 6-80$). Kaardile ehitatud nurkade külgsuunade lõikepunkt ongi vaatluspunkti asukoht.

Näide (Joon. 1).

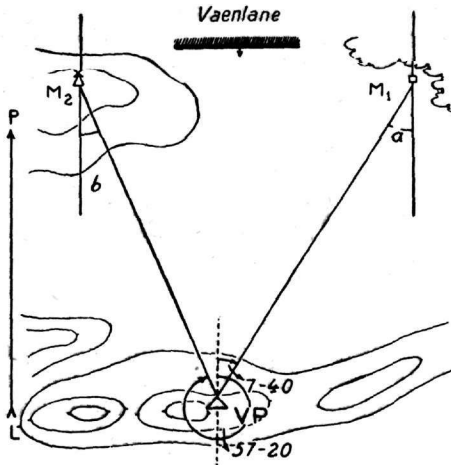
VP mõõdetud asimuut M_1 peale = $7-40$.

VP mõõdetud asimuut M_2 peale = $57-20$.

M_1 juures ehitada $\angle a = 7-40$.

M_2 juures ehitada $\angle b = 64-00 - 57-20 = 6-80$.

Joone lõikepunkt on VP asukoht kaardil.

Joon. 1

2. Kauguse määramine bussooliga mõõdulatita.

Esemele, mille kauguse tahame määrata ja mille joonmõõde me teame, mõõdetakse bussooliga nurk, mille all ta meile paistab. Jagades eseme joonmõõdu nurga tuhandikude arvule, mille all see ese oli näha, saame kauguse kilomeetrites.

$$D = \frac{m}{n}; \text{ (Sv. E. V. Lisa I. D. p. 4).}$$

Tüübilisemate esemete joonmõõded.

Nimetus	Mõõt meetrites
Inimene põlvili	1,2
Inimene püsti	1,7
Tanketi kõrgus	2,0
Ratsaniku kõrgus	2,3
Raudteevaguni kõrgus	3,5
Raudteevahimaja (putka) kõrgus	4,0
Telefoniposti kõrgus maal	6,0
Telefoniposti kõrgus linnas	7,0
Kahehobuseveoki pikkus ühes hobustega	7,0
Laskemoonakasti pikkus 3 paari hobustega	13,0
Kerge kahuri pikkus 3 paari hobustega	15,0
Telefonipostide kaugused üksteisest linnas	50,0 ¹⁾
Telefonipostide kaugused üksteisest maal	60,0 ¹⁾

3. Märki kaardile kandmine ja märkide lehviku valmistamine kasutades bussooli.

Bussooli abil mõõdetakse maastikul märki asimuut või nurk kaardile kantud eseme ja märki vahel ja määratakse kaugus märkele. Saadud andmetel kantakse märk kaardile.

Märkidelevhiku valmistamiseks kasutatakse samuti bussooli nurkade või asimuutide mõõtmiseks ja kauguste määramiseks.

Bussooli kasutamine nurkade mõõtmiseks on otstarbekam, täpsam ja kiirem (suurte nurkade puhul) kui sama toimingu sooritamine binokliga.

Neid toiminguid ei kirjelda siinkohal, sest nad on lihtsad ja kõikidel teada.

4. Märkide kättejuhatamine kasutades bussooli.

Kui märkide rajoonis maastikul ei ole markantseid esemeid, mis tagaksid lootust märki leidmiseks vaadatuna teisest vaatluspunktist, siis võib kasutada paljudest märkide kättejuhatamise viisidest ka järgmist viisi.

Märki kättejuhataja määrab bussooliga kindlaks mõne kohaliku eseme või algpunkti asimuudi ja teatab selle märki vastuvõtjale. Märki vastuvõtja orienteerib bussooli oma vaatluspunktis, asetades bussooli visiiirjoone rööbiti märki kättejuhataja bussooliga. Märki ilmumisel märki kättejuhataja mõõdab nurga märki ja võetud vaatlussuuna vahel ning määrab kauguse märkele. Saadud andmed transformeeritakse alluva vaatluspunkti suhtes ja teatatakse suund ja

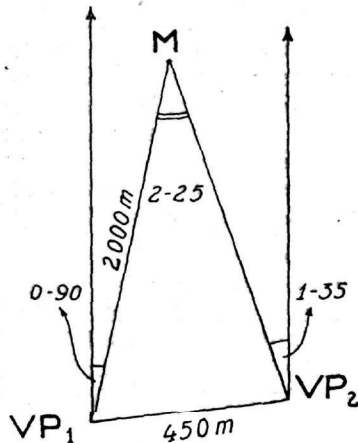
¹⁾ Postide kaugused on umbkaudsed, sest kaugused on sõltuvad traatide arvust.

kaugus alluva vaatlusuuna suhtes ühes märgi iseloomustavate tunnustega.

Suunaseade transformeerimiseks võib kasutada lihtsat arvutamist, kui nurk vaatlusuuna ja vaatluspunkte ühendava joone vahel on umbes 10-00 kuni 20-00 piires ja vaatluspunktide kaugus teineteisest ei ole suurem kui 0,3 vaatluskaugusest. Arvutamist selgitab järgnev näide.

Näide (Joon. 2).

VP_1 on märgi andja, VP_2 — vastuvõtja. Kaugus VP_1 kuni VP_2 on 450 m. Märk ilmus VP_1 vaatlusuunast paremal 0-90. Kaugus VP_1 märgini on hinnatud 2000 m. Märki parallaks on käesoleval juhtumil $\frac{450}{2} = 2-25$ ja nurk märgi ja VP_2 vaatlusuuna vahel on $+0-90 + (-2-25) = -1-35$ s. o. vasakul.

Joon. 2.

Aja olemasolul on soovitatav juba varem välja arvutada parallakse mitmesugustele kaugustele ja koondada need vastavasse tabelisse (Joon. 3).

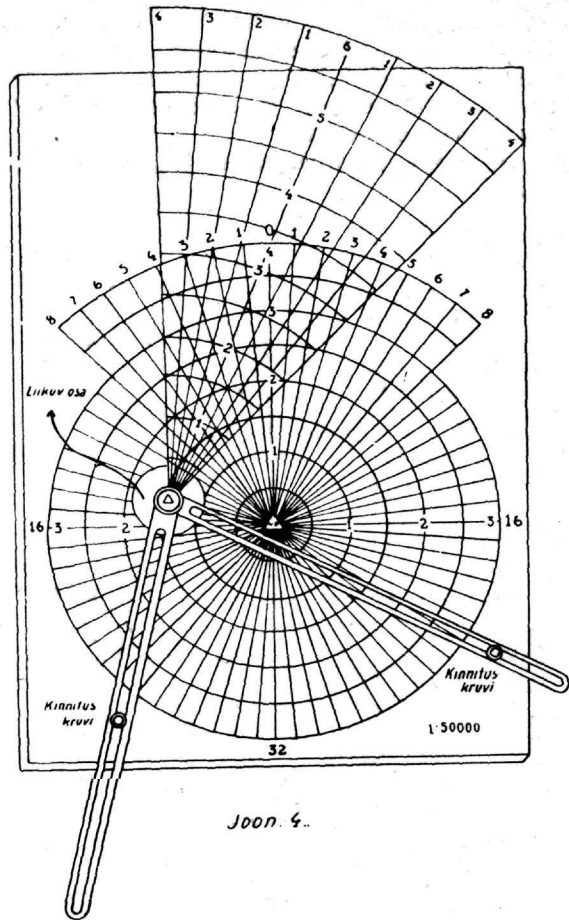
shk		m
22-0	2-07	2200
21-0	2-14	2100
20-0	2-25	2000
19-0	2-37	1900
18-0	2-50	1800
		450 m

Joon. 3.

Kasutan juhust, et lühidalt tutvustada lugejaid ühe abinõuga¹⁾ mis väga otstarbekas on kasutada märkide kättejihatamiseks kui ka laskeandmete hankimiseks.

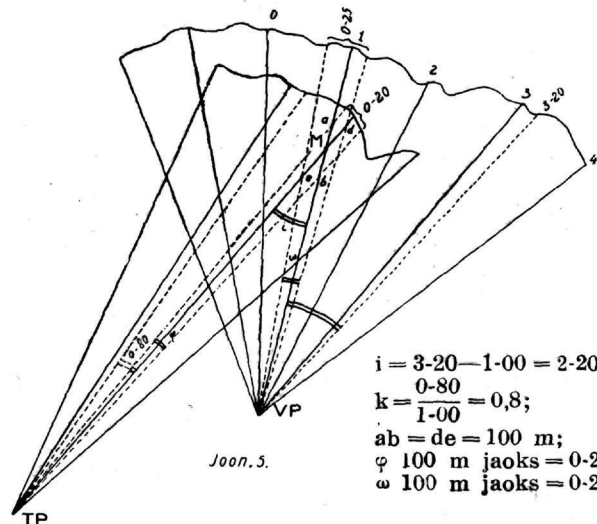
¹⁾ R. Bljumen. Transformator dlja tseleukazani- ja. Artilleriiskii Žurnal 9. 1937 järel.

Nagu joon. 4 näha, saab käesolevaga kiiresti transformeerida andmeid alluva vaatluspunkti või tulepositsiooni tarvis.

Joon. 4.

Samuti saame käesolevalt leida nurk i , koef. k , φ ja ω nagu joon. 5. näha. Ruumi säästmiseks loobun abinõu käsitlemisest ja andmete hankimise kirjeldamisest, lootes et joonised seda selgitavad.

Joon. 5.

$$i = 3-20 - 1-00 = 2-20;$$

$$k = \frac{0-80}{1-00} = 0,8;$$

$$ab = de = 100 \text{ m};$$

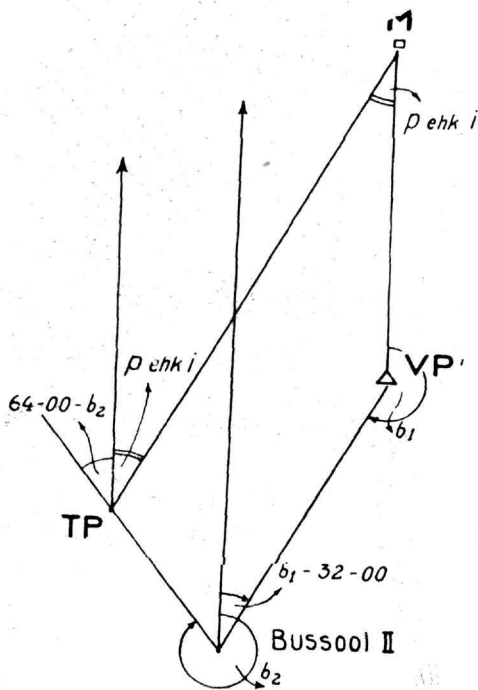
$$\varphi \text{ 100 m jaoks} = 0-20;$$

$$\omega \text{ 100 m jaoks} = 0-26;$$

5. Suunamine vastastikuse viseerimisega kahe bussooliga.

Vaatluspunktis on näha algpunkt või märk, kuid ei ole näha tulepositsiooni. Kusagil tulepositsiooni läheduses aga on koht, kust on näha nii vaatluspunkt kui ka tulepositsioon. Sel juhul suunatakse kahe bussooliga vastastikuse viseerimisega, kasutamata magnetnõela.

Suunamist toimetatakse järgmiselt (Joon nr. 6).

Joon 6.

VP bussool viseeritakse seadega 0-00 punkti M ja märgitakse bussoolile II lugedes seade b_1 . Bussool II viseerib seadega $b_1 \pm 32-00$ VP bussoolile asetades end seega rööbiti VP bussooli suunale. Järgnevalt märgitakse bussooliga II suurtüki nurgamõõtjale lugedes seade b_2 . Suurtükk sihitakse seadega 64-00 — b_2 bussoolile II, asetades ta seega rööbiti VP bussooli suunaga.

Et suurtükki suunata punkti M, arvutatakse parallaks (p) ja muudetakse suund selle võrra VP poole.

Näide (joon. 6).

VP mõõdetud nurk b_1 bussoolile II = 38-00.

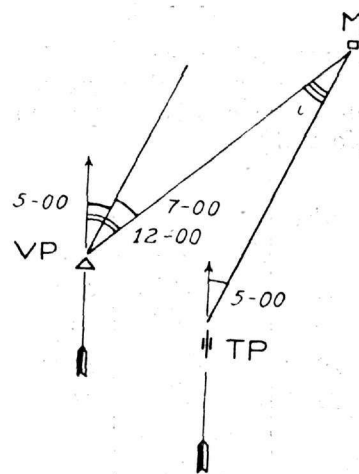
Bussool II viseeris seadega $b_1 - 32-00 = 38-00 - 32-00 = 6-00$ VP bussoolile. Seejärel bussool II märkis suurtükile saades $b_2 = 57-00$. Suurtükk sihtis bussoolile II seadega 64-00 — 57-00 = 7-00 ja tegi parallaksi 5-00 võrra paranduse VP poole, s. o. paremale. Suurtüki nurgamõõtja seade, millega suurtükk oli suunatud märki, oli $7-00 + 5-00 = 12-00$, sihtides bussoolile II.

6. Vaatlusnurga määramine bussooliga.

Vaatluspunktis võib määrata bussooliga vaatlusnurga suurus kaarti kasutamata. Seks asetatakse bussool rööbiti laskesuunale ja sellest suunast mõõdetakse nurk märgile. Mõõdetud nurk on vaatlusnurk ehk i , nagu teda oleme harjunud nimetama. Bussooli võib asetada rööbiti laskesuunale laskesuuna asimuudi seadega või seadega 0. Soovitatav on esimene, sest bussool sel juhul jääb 0 joonega orienteeritaks võrkpõhja, olles alaliselt kasutamisevalmis ka teissugusteks mõõtmisetöödeks.

Vaatlusnurga suurust võib määrata ka bussooliga, missugune on vaatluspunktis ainult deklinatsioonseadega orienteeritud. Sel juhul mõõdetakse märgi asimuut. Mõõdetud asimuudist lahutades laskesuuna asimuut saadakse otsitava vaatlusnurga suurus. On märgi asimuut laskesuuna asimuudist väiksem, lahutatakse laskesuuna asimuudist märgi asimuut. On üks asimuudist suurem kui 32-00 ja teine väiksem kui 32-00, lisatakse väiksemale asimuudile 64-00.

Siit nähtub, et vaatlusnurga suuruse määramine on laskesuunale rööbiti asetatud bussooliga lihtsam, kui viimati kirjeldatud viisil. Tegelikult, ka esimesel juhul ei olegi vaja bussooli visiirjoont asetada rööbiti laskesuunale, vaid on tarvis ainult teada las-

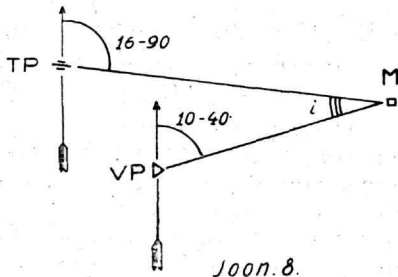
Joon 7.

kesuuna asimuut ja mõõta märgi asimuut, sest vaatlusnurk on nurk nende kahe asimuudi vahel, mille suurus leitakse lihtsa arvutusega.

Kirjeldatule selgituseks toon järgnevalt mõningaid näiteid.

Näide (Joon. 7).

- a) Laskesuuna asimuut on 5-00. Bussool on orienteeritud 0 joonega rööbiti laskesuunale. Mõõtes bussooliga nurka märgile saime 7-00. $i = 7-00$.
- b) Bussool on orienteeritud 0 joonega põhja. Mõõtes asimuuti märgile saime 12-00. $i = 12-00 - 5-00 = 7-00$.

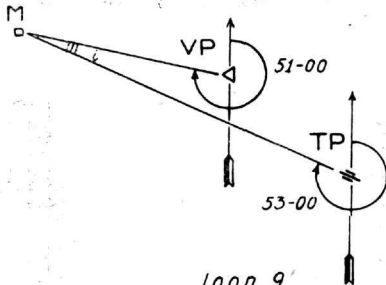

Joon. 8.

Näide (Joon. 8).

Laskesuuna asimuut on 16-90. Bussool on orienteeritud 0 joonega põhja. Mõõtes asimuuti märgile saime 10-40.

$$i = 16-90 - 10-40 = 6-50.$$

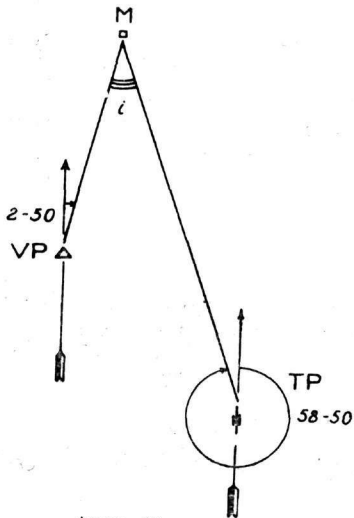

Joon. 9.

Näide (Joon. 9).

Laskesuuna asimuut on 53-00. Bussool on orienteeritud 0 joonega põhja. Mõõtes asimuuti märgile saime 51-00.

$$i = 53-00 - 51-00 = 2-00.$$

Joon. 10

Näide (Joon. 10).

Laskesuuna asimuut on 58-50. Bussool on orienteeritud 0 joonega põhja. Mõõtes asimuuti märgile saime 2-50.

$$i = (2-50 + 64-00) - 61-50 = 66-50 - 61-50 = 5-00.$$

Patarei või suurtüki uuele märgile suunamisel arvutatakse ka kohe vaatlusnurga suurus uuele märgile. Seks vaatluspunktis mõõdetakse bussooliga endise ja uue märgi vaheline nurk. Samuti peame teadma tulepositsioonile antud suunamuutuse (üleviunurga) suuruse.

Omades need andmed, arvutatakse vaatlusnurga suurus alltoodud näidete järgi.

Näide. Laskesuuna asimuut on 63-40. Bussool on orienteeritud ja vaatab seadega 63-40 rööbiti laskesuunale. Uuele märgile suunamiseks patareile anti suunaparandus „paremale 0-65.“ Vaatluspunktist mõõdeti nurkkallang uuele märgile „vasakul 0-30“

	TP	VP
Endine asimuut	63-40	63-40
Suunaparandus	+0-65	-0-30
Uus asimuut	64-05	63-10
$i = 64-05 - 63-10 = 0-95.$		

Näide. Laskesuuna asimuut on 0-40. Bussool on orienteeritud ja vaatab seadega 0-40 rööbiti laskesuunale. Uuele märgile suunamiseks patareile anti suunaparandus „vasakule 1-50“. Vaatluspunktist mõõdeti nurkkallang uuele märgile „vasakul 0-70.“

	TP	VP
Endine asimuut	0-40 (64-40)	0-40 (64-40)
Suunaparandus	-1-50	-0-70
Uus asimuut	-1-10 (62-90)	-0-30 (63-70)
$i = 0-30 - (-1-10) = -0-30 + 1-10 = 0-80$ ehk		
$i = 63-70 - 62-90 = 0-80.$		

Näide. Laskesuuna asimuut on 4-80. Bussool on orienteeritud ja vaatab seadega 4-80 rööbiti laskesuunale.

Uuele märgile suunamiseks patareile anti suunaparandus „paremale 3-00“. Vaatluspunktist mõõdeti nurkkallang uuele märgile „paremal 0-10“.

	TP	VP
Endine asimuut	4-80	4-80
Suunaparandus	+3-00	+0-10
Uus asimuut	7-80	4-90
$i = 7-80 - 4-90 = 2-90.$		

Toodud näidetest selgub, et tule üleviimisel uuele märgile, vaatlusnurk (i) võrdub üleviunurga (u_1) ja vaatluspunktist uue märgi laskesuunale rööpsuunast mõõdetud nurga (u_2)

- a) summale, kui nende märgid on erinevad [$i = u_1 + (-u_1)$ ja $i = (-u_1) + u_2$] ja
 b) vahele, kui nende märgid on ühesugused [$i = u_1 - u_2$ ja $i = (-u_1) - (u_2)$].

Üldistades toodud valemeid saame, et $i = (\pm u_1) - (\pm u_2)$ ja reegli, et tuleüleviimisel uuele märgile, vaatlusnurk (i) võrdub üle- viinurga ($\pm u_1$) ja vaatluspunktist uue märgi laskesuunale rööpsuunast mõõdetud nurga ($\pm u_2$) vahele. Vaatlusnurga (i) suurus võetakse absoluutse suurusena, s. o. märgita ja nurgad u_1 ja u_2 võetakse oma märgiga. Kui vaatlusnurga (i) suuruse ar- vutamisel saadakse tulemus, mis on vastu- pidise märgiga eelmise vaatlusnurga arvu- tamise tulemuse märgile, siis tähendab see, et vaatlus on muutunud vastupidiseks, s. o. parempoolne vaatlus on muutunud vasak- poolseks või ümberpöördu.

See reegel on lihtis ja kergesti meeles- peetav, ei sisalda raskeid valemeid ega ei ole sõltuv vaatluspunkti asukohast laske- tasapinna suhtes. Vaatlusnurga suuruse leidmine on väg kiire ja tema arutamiseks ei ole vaja kasutada paberit ega pliiatsit, kuna ta saadakse ju peagu iseenesest, teiste andmete hankimise kõrval.

Vaatlusnurga suuruse määramine, kui tuli viiakse üle eelmisest märgist, millele olid teada asimuudid tulepositsioonilt ja vaatluspunktist, toimitakse vastavalt järg- mistele näidetele.

N ä i d e. Eelmise märgi laskesuuna asi- muut on 63-05 ja vaatluspunktist märgile mõõdetud asimuut on 63-60. Patarei viis tule üle eelmisest märgist tehes suunapa- randuse „vasakule 1-00“. Vaatluspunktist vaadatuna uus märk oli eelmisest märgist „vasakul 0-50“.

	TP	VP
Eelmise märgi asimuut	63-05	63-60
Suunaparandus	-1-00	-0 50
Uue märgi asimuut	62-05	63-10
$i = 63-10 - 62-05 = 1-05$.		

N ä i d e.

	TP	VP
Eelmise märgi asimuut	62-05	63-10
Suunaparandus	-0-60	+1 10
Uue märgi asimuut	61-45	64-20
$i = 64-20 - 61-45 = 2-75$.		

Nagu neist näidetest selgub, käesoleval juhul ei saa määrata vaatlusnurga suurust suunaparanduste liitmise või lahutamise- ga. Särasel juhul, vaatlusnurk võrdub alati, olenemata vaat-

luspunkti asukohast lasketasa- pinna suhtes, uue märgi tulepo- sitsiooni ja vaatluspunkti asi- muutide vahele. On üks neist asi- muutidest väiksem kui 32-00 ja teine suu- rem kui 32-00, lisatakse väiksemale asi- muudile 64-00.

$i = TP$ as. — VP as. ja $i = VP$ as. — TP as. olenevalt sellest kumb neist on suurem.

Ka see vaatlusnurga suuruse määramise viis on lihtis, kiire ja üldine.

Teades vaatlusnurga suuruse, leitakse φ nagu kirjeldatud Sv. E. V. § 168 või allpool toodud nomogrammi abil.¹⁾ Nomogrammi käsitlemine on väga lihtis ja kiire. φ leidmiseks tuleb sirgjoonega ühendada laskekaugus ja vaatlusnurk. φ 100 m jaoks on arv, missugust läbib sirgjoone pikendis parempoolsel püstjoonel.

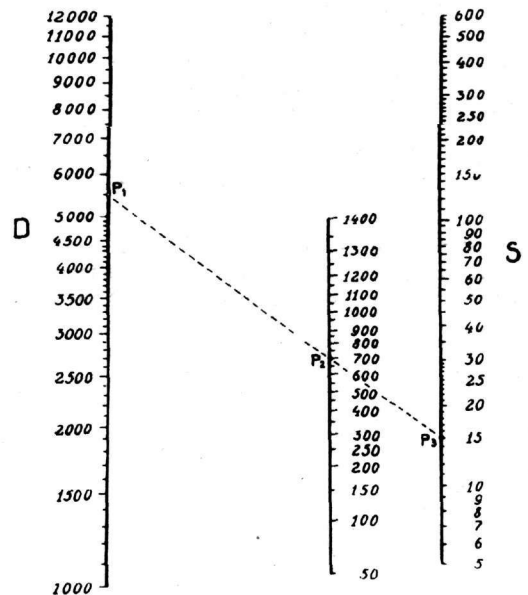
N ä i d e (Joon. 11).

$D = 5500$ m (P_1)

$i = 700t$ (P_2)

Ühendada sirgjoonega P_1P_2 mille pikendis lä- bistab P_3 .

$\varphi = 15t$.

Joon. 11.

Tarvitades φ leidmiseks graafilist viisi kasutatakse ka järgmist valemit:

$$\varphi = \frac{1}{D^2_{\text{km}}} \text{ baas}$$

Baas peab sel juhul olema TP kaugusel.

¹⁾ „Sonderdruck aus Heft 4, Artilleristische Rundschau 1937. Blatt 4.“

Näide. Baas = 1000 m.

$D = 4 \text{ km.}$

$$\varphi = \frac{1000}{\frac{10}{4^2}} = \frac{100}{16} = 6.$$

7. Fiktiivne telgvaatlus bussooli abil.

Selle viisi kasutamiseks peab teadma tulepositsioonilt mõõdetud vaatluspunkti asimuuti ja vaatluspunsti kaugust tulepositsioonilt. Orienteeritud bussoolile vaatluspunktis pannakse vaatluspunkti asimuudi seade. Bussooli visirjoon kulgeb seega maastikku telgvaatluse suunas. Telgvaatluse suuna teadmine on alati kasulik, kuna ta annab selge ettekujutuse vaatluspunkti asetusest laskesuuna suhtes (kas parem- või vasakpoolne vaatlus) ning vaatlusnurga ja φ suuruse muutmisest.

Patarei võib olla suunatud ükskõik misuguse asimuudiga, kuid tulejuhul peab teada olema patarei algsuuna asimuut. Hea on, kui telgvaatluse suund on üheks algsuunaks. Veel võib soovitada, et kasutada oleks nurkade mall kauguskaartega.

Tule märki juhtimiseks mõõdetakse märki nurkkallang fiktiivsest telgsuunast ja hinnatakse kaugus vaatluspunktist märgini. Saadud andmetel kantakse punkt mallile, võttes vaatluspunkti asukohaks malli algpunkt.

Järgnevalt püstitatakse mallil kantud punktist rööpjoon telgsuunale. Rööpjoone pikkus peab vastama vaatluspunkti kaugusele tulepositsioonilt. Rööpjoone tipp on märki asukoht tulepositsiooni suhtes ja seega vaatluspunkti andmed on transformeeritud tulepositsiooni seadeteks ühel ja samal mallil.

Märki asukoha nurkkallang tulepositsioonilt loetakse kas telgsuunast või mallile kantud algsuunast.

Vaatlusnurga ja φ suurused leitakse nagu eespool (p. 4) kirjeldatud. Malli puudumisel kasutatakse patareile suunaparanduse andmiseks $\frac{d}{D}$ suhet.

Selle viisi kasutamist selgitab järgnev näide.

Näide: (Joon. 12 ja 13).

Algsuund nr. 1 asimuut on 62-00.

Algsuund nr. 2 (VP ja telgvaatluse) asimuut on 2-00.

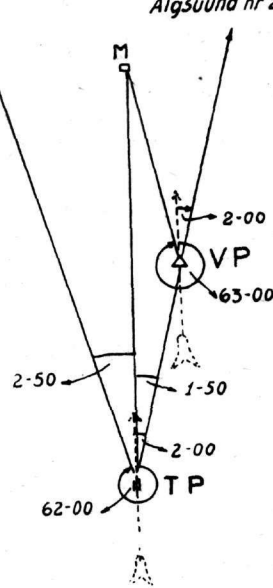
Kaugus tulepositsioonilt vaatluspunktini on 2000 m. VP on orienteeritud bussool suunatud asimuudiga 2-00 maastikule. Märk ilmus VP vaadatuna vasakul, metsa serval, mille kõrgus umbes 15 m. Bussooliga mõõdetud asimuut oli 63-00 ja seega telgvaatluse suunast oli märk vasakul = 2-00 + (64-00-

63-00) = 2-00 + 1-00 = 3-00 ja kaugus vaatluspunktist märgini oli $\frac{161}{71} = 2 \text{ km.}$

Nüüd kanname märki VP andmeil mallile, kus saame punkti P_1 (Joon. 13).

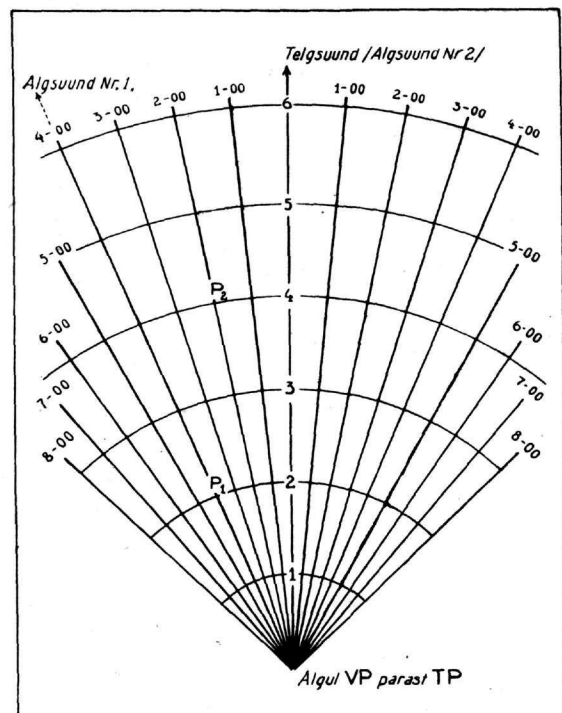
Algsuund nr. 1

Algsuund nr. 2 /telgvaatlus/

Joon. 12.

Kuna VP oli TP-st 2 km kaugel, siis peame püstitava vastavalt malli mõõtkavale 2 km pikuse rööpjoone telgsuunale, s. o. kuni 4 km kauguskaareni, saades punkti P_2 .

Joon. 13.

Kapral Jaan Heinmaa 50-aastane.

5. jaanuaril s. a. pühitses oma 50-dat sünnipäeva Piirivalve Peipsi jaoskonna üleajateenija kapral Jaan Heinmaa (end. Hänmann).

Juubilar on sündinud 5. jaanuaril 1888. a. Võrumaal, Röpina vallas. Hariduse sai Röpina ministeeriumikoolis, Tartu kooliõpetajate seminaris ja pedagoogilistel kursustel. 15. oktoobrist 1908. a. kuni 5. veebruarini 1916. a. oli kooliõpetajaks Võrumaal. 1916. a. kevadel mobiliseeriti Vene sõjaväkke.

11. märtsil 1919. a. astus J. Heinmaa Eesti sõjaväkke Peipsi Rannakaitsepataljoni. 29. aprillil viidi üle teenistusse 2. Jalaväerügementi. Vabadussõjast võttis osa lahingutes 2-se Jalaväerügemendi 1-se kompani koosseisus kuni sõja lõpuni.

Piirivalve teenistusse astus J. Heinmaa üleajateenijana 22. märtsil 1923. a. ja määrati Peipsi Jaoskonda valvuri ametikohale, missugusel kohal teenib käesoleva ajani. Kõrgendati kapraliks 24. veebruaril 1928. a. Omab Eesti Vabadussõja mälestusmärgi ja Läti Vabariigi iseseisvuse 10. a. mälesusmedali.

Kapral J. Heinmaa.

Kapral Jaan Heinmaa on Piirivalves tuntud kohusetruu valvurina. On alati sõbralik ja vastutulelik ning hinnatud kaasteenijate poolt õiglase inimesena.

Soovime juubilarile edaspidiseks eluks palju tööriõmsaid aastaid, õnne ja edu. R. U.

Punkt P_2 on märgi asukoht TP suhtes. Malfiit lugedes saame suunaparanduse:

„Algsuund nr. 1 par. 2-50“ või „Algsuund nr. 2 vas. 1-50“.

Järgnevalt leiame i suuruse.

Märk ilmub VP vaadatuna telgsuunast vasakul 3-00 ($-u_2$) ja patarei tegi telgsuunast (algsuund nr. 2) suunaparanduse ka vasakule 1-50 ($-u_1$). Meenutades üldvalemi $i = (\pm u_1) - (\pm u_2)$ ja asetades sellesse nurkade u_1 ja u_2 suurused oma märkidega saame, et $i = (-1-50) - (-3-00) = -1-50 + 3-00 = 1-50$.

Lõpetan seega vaatluspunkti bussooli kasutamise kirjeldamise.

Pikemalt iga üksikjuhtumi juures peatumine ja bussooliga kõikide võimalikkude tööde täitmise üksikasjalik loetelu viiks pikale, mida ei võimalda „Sõduri“ piiratud ruum ja ei olnud ka käesoleva eesmärgiks. Tahtsin vaid rõhutada vaatluspunkti bussooli kasutamise tähtsust selleks, et tulevikus teda kasutataks vaatluspunktis senisest suuremal määral.

Eestimaa Kindlustus-aktsiaselts

E K A

Tallinn, Vabadusväljak, omas majas

Esindused üle maa

Prantsuse tangitaktika sakslase hinnangul.

„Militär-Wochenblatt“ nr. 45 ja 46 — 1937.

12. augustil 1936. a. astus prantsuse sõjaväes jõusse uus operatiivsete üksuste kasutamise eeskiri, mis asendab 1921. a. väljaantu. Uut eeskirja väljatöötav komisjon jõudis otsusele, et vaatamata tehnika kiirele arengule pole lahingu põhialused pärast 1921. aastat muutunud; seega need lahingukogemused, mida kasutati 1921. aasta eeskirja väljatöötamisel, omavad ka edaspidi täit väärtust. Puudutades tt-relvi rõhutatakse eeskirja sissejuhatavas osas, et ka asajal kaitsva poole tt-relvade mõju pealetungivatele tankidele on niisama suur kui seda maailmasõja ajal oli kuulipildujate mõju pealetungivatele jalaväelastele. Seepärast komisjon oli veendunud, et tangid võivad loota edu kallaletungil vaid siis, kui neid toetatakse eriti tugeva suurtükitulega. Lõpuks tankide suhtes tuli komisjon otsusele, et neid ei tule klassifitseerida nii kui varem, nende tehniliste omaduste järgi, vaid tanke tuleb kutsuda vastavalt nende ülesannetele. Olevalt sellest uus eeskiri jaotab tanke: 1) „saadetankideks“ (Chars d'accompagnement), mida antakse jalaväe käsutusse ülesandega saata viimaseid lahingus ja 2) „üldise manöövri tankideks“ (Chars de manoeuvre d'ensemble), s. o. väekoondistele vahetult alluvateks tankideks, mille ülesanne on töötada terve väekoondise huvides.

Toodud prantslaste ametlikke vaateid kritiseerib „Militär-Wochenblatt'i“ veergudel tuntud tangiasjanduse eriteadlane kindral Eimannsberg. Et lugejatele pakkuda ülevaatlikumat pilti prantsuse tangitaktikast pealetungil, kindral E. kasutab kriitika alusena prantsuse kõrgema sõjakooli koloneli Maimé sulest „Revue Militaire française“ veebruari-märtsi 1937. a. numbris ilmunud tööd „Soomus pealetungil ja kaitsel“. Nimetatud töö esimene osa sisaldab prantsuse ametlikkude vaadete tõlgitsusi tankide kasutamise suhtes uue eeskirja alusel, kuna teine osa — praktilist näidet, mis selgitab, millistel põhimõtetel kavatakse eeskirjalisi tõekspidamisi ellu viia.

Nimetatud näites on loodud olukord, kus raamistatult pealetungiv prantsuse üks armee on oma eelosadega tagasi surunud vastase julgestusosad ning võtnud kontakti

vastase vastupanupositsiooniga. Loodud olukorras otsustatakse kallaletungi teostada 30 kilomeetri laiusel rindel. Jalavägi tungib kallale toetatuna „saadetankide“ poolt, kuna nende ees liiguvad tugeva suurtükitule toetusel „manöövritangid“ ühelt märgilt teisele. Esijärgupataljonide pealetungiriba laiused — 700 kuni 800 meetrit. Ülesandes lähemalt vaadeldav diviis tungib peale kolme pataljoniga võitlusjärgus, ligikaudu kahe kilomeetri laiusel rindel. Saadetankide rühmad tungivad peale 250 meetri laiusel rindel; seega iga rindekilomeetri peale tuleb 20 saadetanki. Kõige raskem ülesanne kuulub manöövertankidele, sest neil tuleb liikuda kõige ees ning rajada teed neile järgnevatele „saadetankidele“ ja jalaväele. Iga rindekilomeetri peale on arvestatud esijärguna 30 manöövritanki ja reservina 20 manöövritanki, seega kokku iga rindekilomeetri peale 50 manöövritanki. Peale selle on ette nähtud eri tangi-löögi-grupi 600 tanki. Seega üldkokkuvõttes tuleb iga rindekilomeetri peale, ilma löögigrupita, 70 ja ühes löögigrupiga — 90 tanki. Ses ülesandes saadetankidena esinevad vanad „Renault“ tüüpi kergetangid, kuna manöövritankide üksustes eksisteerub mitmet tüüpi kiireltliikuvat keskmisi tanke, milledest umbes 20% kaaluvad 30 tonni.

Nagu juba eespool tähendatud, nõuab eeskiri tankide toetamist eriliselt suurearvulise suurtükiväega. Antud juhtumil iga rindekilomeetri peal töötab 27 patareid, s. o. 108 suurtükki, millest ligikaudu 50% keskmisi ja raskeid. Kahtlematult see suurtükimass pole jaotatud ühtlaselt tervele rindele, vaid neist on moodustatud teatud raskuspunkte.

Antud olukorra kohaselt kontakt vastase vastupanupositsiooniga on loodud keskpäeval. Seega võib oletada, et juba sama päeva õhtuks suudetakse teha otsus kallaletungiks ning välja kristalliseerida manöövri idee. Esimesel ööl algab jõudude ümberpaigutamine, suurtükiväe ühe osa asetamine positsioonidele ja laskemoona juurdevedu patareideni. Teisel päeval sünnib intensiivne maa- ja õhuluure ning lõplikkude korralduste andmine kallaletungiks. Teisel ööl lõpetatakse suurtükiväemassi hargnemine ja laskemoona juurdeve-

du. Samal ööl, enne koitu väikese liikuvusega tangid asuvad ootepositsioonidele. Seega kolmanda päeva hommikul võidakse alustada kallaletungi. Tekib küsimus, kas käesoleval juhtumil suurtükiväeline ettevalmistus on vajalik või mitte? Tangitoetusega teostaval kallaletungil võib prantsuse vaadete kohaselt suurtükiväeline ettevalmistus erandjuhtumitel ära jääda ja nimelt siis, kui vastase positsioon ei sisalda endas tangitõkkeid ega ka tangimiinivälju, mida oleks vaja suurtükitulega hävitada ning vastane ise pole kuigi tugev. Käesoleval juhtumil otsustatakse suurtükiväelist ettevalmistustuld teostada, ja seda koos eellaskemisega neli tundi. Tule enamus juhitakse vastase suurtükiväe ja tangitõkete pihta. Tangi löögigruppi kavatakse lasta tegevusse pärast vastase vastupanupositsioonist läbimurret; käesoleval juhtumil pärast neljakilomeetrilist edu. Seega antud olukorras diviisi suurtükiväe positsioonide vahetus ei ole tarvilik. Kallaletungi kavatakse teostada prantsuse taktikale omase metoodilisusega: märgilt märgile, kusjuures käesoleval juhtumil üksikute märkide kaugus üksteisest on 1300 meetrit (kaks vahemärki ja lõppmärk). Jalaväe kallaletungi kiiruseks on arvestatud 2 km tunnis. Väljudes sellest arvestusest, on teostatud järgmine ajajaotus: 1) kallaletung kuni esimese vahemärgini — 40 m; 2) korraldumine — 30 m, 3) teise vahemärgini väljajõudmine — 40 m, 4) korraldumine — 30 m, 5) lõppmärgi vallutamine — 40 minutit; seega üldkokkuvõttes 3 tundi.

Edasi kindral E. kirjeldab tankide kaastööd jalaväe- ja suurtükiväega. Suurtükiväeline ettevalmistus lõppenud, alustavad tegevust manöövritangid (kell H), nad, ületanud kallaletungi lähtealusel olevad jalaväeosad, esimestena liiguvad vastase vastupanupositsiooni eelservale, kasutades sealjuures maksimaalset kiirust. Sel ajal suurtükiväe peamine tähelepanu on pöördunud manöövritankide toetamisele. Et aga suurtükituli ei takistaks tankidel täie lahingukiiruse arendamist, siis see kantakse kell H vahetult esimesele vahemärgile. Manöövritangid, liikudes esimesele vahemärgile keskmiselt 12-kilomeetrilise kiirusega tunnis, püüavad hävitada nende teel asuvaid tt-relvi ning pärast märgile väljajõudmist jäävad ootama jalaväe järelejõudmist. Samal ajal kantakse srtv-tuli edasi: osa sellest kaitseb tanke, luues vahetu kaitsetuledesteemi, teine osa kandub järgmisele vahemärgile.

Kell H + 10 min, millal manöövertangid

on juba välja jõudnud esimesele vahemärgile, alustab liikumist jalavägi. Selle ees, mõnesaja meetri kaugusel liiguvad saate-tangid, ülesandega maha suruda jalaväe liikumist takistavad vastase tulirelvad. Pärast 10 minutit vallutatakse jalaväe osade poolt esimene vahemärk. Nüüd möödub jalavägi tankidest, asub ajutiselt kaitsele, tõmbab järgi oma rasked relvad ning valmistub järgmise märgi vallutamiseks.

Kallaletungi jätkamine järgnevate märkide vallutamiseks sunnib analoogiliselt esimese märgi vallutamisele. Märkimisväärne on vaid asjaolu, et jalaväe rüügid omavad õigust vastavalt olukorrale märkidel ettenähtud peatusaega piiratud ulatuses pikendada või lühendada.

Käesoleval juhtumil oli kallaletungi sügavus lõppeesmärgini 4 kilomeetrit, mistõttu diviisi suurtükiväel polnud tarvidust tulepositsioonide vahetamiseks. Vastasel korral peaks vastaval vahemärgil peatus kasvama kuni kolme tunnini.

Pärast vastase positsiooni metoodilist vallutamist saadab armee ülem tegevusse oma tangivaru (löögigrupp) eesmärgiga lüüa vastast lõplikult. See löök areneb juba iseseisvalt, ilma suurtükitule toetuseta, võimalikult sügavasse vastase tagalasse. Siin tankidega töötavad koos tugevad lennuüksused.

Edasi kindral E. läheb üle kriitikale. Ta väidab, et kui vastasele antakse aega (käesoleval juhtumil kaks ööpäeva), siis tema, kas tugevdab tunduvalt oma suurtükiväge ja tt-relvi hädaohtlikus kohas, või jälle jätab esijoonele vaid väikesi jõude, kuna ülejäänud jõud tõmbab rohkem tagasi. Nii või teisiti — ootamatust ei suudeta saavutada ning kallaletung võib nurjuda.

Mis puutub manöövritankide tegevusse rakendamisse, siis autor loeb seda suureks prantsuse tangitaktika sammuks edasi, seevastu aga suurtükiväelist ettevalmistust — miinuseks. Manöövritankide esimesele kiirele hüppele järgneb „tukkumine kohapeal“: 7 minutit liiklemist ja 70 minutit ootamist. Seega tank on seotud äärmise metoodilisuse küttesse. Lahingu pearaskus lasub üldiselt manöövritankidel, kuid asjaolu, et neil tuleb oodata jalaväelaste järelejõudmist, rõõvib neilt kõik saavutatud taktikalised paremused. Tuginedes prantsuse uue eeskirja nõuetele näeme, et positsioonidest, mille sügavus ületab 4 kilomeetrit, pole võimalik läbi murda ilma suurtükiväe positsioonide vahetuseta ja laskemoona täienduseta. See nõuab aga omakorda jälle üks ööpäev aega. Kindral E. seab üles krii-

tilise küsimuse: kas sellise tegevusmeetodi juures on tagatud tankide löögiüksuse tegevus, ning jõuab eitava järelduseni: vastasel on võimalus sama aja vältel, mis on jäetud tema käsutusse aeglaselt teotsedes, organiseerida tugevat vastupanu ka positsiooni sisemuses.

Kindral E. vaadete kohaselt prantslased oma uue eeskirja nõuetega on muutnud tan- gi jällegi „tehnika jõuetuks lapseks“. Ku- nagi ei suudeta luua sellist suurtükitud, mis suudaks pakkuda küllalt kaitset tankidele; seepärast ainuke väljapääs — otsida tanki- de julgeolekut nende õiges taktikalises kasutamises: tankidel tuleb teotseda ootamatult, mispärast on vaja loobuda suurtüki- väelisest ettevalmistusest. See ootamatus peab kestma terve kallaletungi aja:

prantsuse meetodilisusega ei suudeta seda saavutada. Kui tankide relvad pole võime- lised ise endale pakkuma vajalist kaitset, siis muudel väeliikidel tuleb end kohendada vastavatele uutele nõuetele; vastasel korral peame piirama tankide taktikalist liikuvust ning lahing kaotab oma regulaarse tempo. Ainult ootamatuse ja kiirusega, mitte aga meetodilisusega, suudab tank kindlustada endale edu. Moodsas olukorras, kus vasta- sel õnnestub vaid konstateerida kavatseta- vat kallaletungi, esimesed täiendused (len- nuvägi) on kohal juba umbes 1 tunni jook- sul ja järgmistel lähematel tundidel ilmu- vad juba mot.-meh. osad. Seega, et võita, tuleb teotseda ootamatult ja kiirelt, mitte aga meetodiliselt.

V—r.

Tangitõrjesuurtükid.

Säärase pealkirja all ilmus saksa sõja- tehnilise ajakirja „Wehrtechnische Monats- hefte“ möödunud aasta oktoobrikuu numb- ris pikem kirjutis, mis sisaldab huvitavaid andmeid moodsate tt-relvade kohta.

Prægusaja tt-kahur peab vastama järg- mistele tingimustele:

1. Mürsu tugev soomuseläbistamise või- me kaugustel 500—1000 m ühes hea killu- tegevusega pärast soomuse läbistamist. Selleks soomusgranaat peab omama suurt ristlõikekoormatist, kohtamiskiirust, võima- likult suurt lõhkelaengut ja viivitusega põh- jasüütajat.

2. Suur laskekiirus, lai horisontaalne laskeväli ja suur sihtimiskiirus. Selleks on vaja poolautomaatne lukk, harulafett, pad- runlaskemoon ja head sihtimisvahendid.

3. Kujutama väikest märki — omama madalat tulejoont.

4. Väike kaal positsiooni kiireks muut- miseks, lahinguväljal meeskonna jõul veda- miseks ja kandamiseks lahutamise võimalus.

5. Suure liikumiskiiruse saavutamiseks omama kummirehvidega rattad ning olema kohandatud mootorveoks.

Mõnel maal on seatud üles veel nõue, et tt-kahur peab suutma täita ka miinipil- duja ehk jalaväehaubitsa ülesandeid sel- leks, et jalaväel poleks vaja kahesuguseid suurtükke. Selle ülesande täitmiseks on aga vaja suure killutegevusega mürske ja kumerat lendjoont. See nõue sundis suur- tükkide konstrueerijaid otsima kompromiss- lahendust.

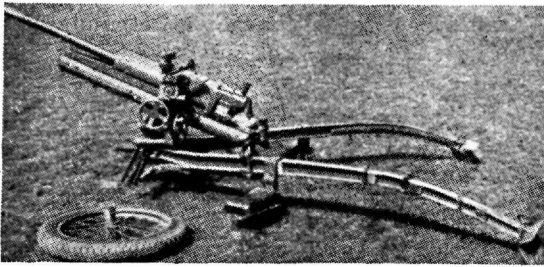
Sakslased väidavad, et nn. kombineeri- tud suurtükke pole otstarbekas tangitõrjeks kasutada järgmistel põhjustel. Tankide rünnak algab ootamatult. Ta peab sattu- ma vapustamata tangitõrjele. See nõuab aga kaitsjalt tt-relvi, mis on alati laske- valmis, ei ole varem oma positsioone avas- tanud ja vajaduse korral visatakse kiiresti tankide rünnaku raskuspunkti. Kui aga tt-kahureid kasutatakse vastupanupositi- sioonil ja jalaväehaubitsatena, siis nad avastavad oma tulepositsioonid enne tan- kide rünnakut, langevad vastase suurtüki- tule ja lennuväe madalrünnakute alla ning tankide rünnaku alguks nad on juba osali- selt paralüüsitud ja nad ei saa edukalt tanke tulistada või koonduda tankide rün- naku raskuspunkti.

Toodud nõuete täitmiseks on 1934— 1936. a. konstrueeritud rida uusi suurtük- ke, milledest tähtsamad on järgnevad.

1. Šveitsi 47 mm jalaväekahur.

Šveitsi sõjaväes on kasutamisel 47 mm suurtükk, mis peab suutma täita nii tt-ka- huri kui ka jalaväehaubitsa ülesandeid. Selle suurtüki tähtsamad andmed on järg- mised:

- raua pikkus 40 kaliibrit
- algkiirus soomusgranaa- digal laskmisel 567 m/sek.
- algkiirus killutegevusega granaadiga laskmisel . . . 400 m/sek.
- soomusgranaadi kaal . . . 1,45 kg.

47 mm Šveitsi (nn. Böhleri) jalaväekahur.

— killutegevusega granaadi kaal	2,45 kg.
— laskeulatus soomusgradiiga	8,2 km.
— laskeulatus killut. gran.	4,5 km.
— vertikaalne laskeväli	— 10 + 60°
— horisontaalne laskeväli	50°
— tulejoone kõrgus	58 cm.
— lahingukaal	270 kg.
— rännakukaal	290 kg.
— suudmeenergia	234 m/t.

Kahuril ei ole kilpi. Kandmiseks teda saab lahtistada 4 ossa. Mürsu soomuseläbistamise võime on küllaldane kaasaja keskmete lahingumasinate (soomuse pak-sus 20—30 mm) vastu võitlemiseks. Killutegevusega granaat on palju võimsam kui 37 mm granaat, kuid kõikide välismärkide vastu ta üksiklask pole küllalt mõjuv. Harulafetiga saadud lai horisontaalne laskeväli ja poolautomaatse lukuga saadud suur laskekiirus võimaldavad edukalt tulistada kahuri suhtes külgsuunas liikuvaid märke. Väike kaal ja madal tulejoon on kahuri tähtsamaid häid omadusi. Laskmise ajaks kahuri rattad võetakse alt ära ning ta esi-osa tugineb erilisele allalastud toele. Väiksetel kaugustel maastikuvoltides või katte taga asuvaid märke pole võimalik tulistada vaatamata sellele, et ta omab 60° tõstenurga. Seda põhjustab asjaolu, et killutegevusega granaat omab ainult 1 laengu, mis annab suure algkiiruse — 400 m/sek. Seega ta ei suuda täita jalaväehaubitsale ettenähtud kõiki ülesanded.

2. Belgia 47/76 mm jalaväesuurtükk.

Belgia sõjaväes on võetud tarvitusele 47/76 mm Fonderie Royale de Canons jalaväesuurtükk. Tangitõrje ülesannete täit-misel 47 mm raud asetatakse 76 mm raua sisse. Selle suurtüki tähtsamad andmed on järgmised:

— algkiirus soomusgranaadiga laskmisel	600 m/sek.
— algkiirus killuteg. gran. laskmisel	160 m/sek.
— soomusgranaadi kaal	1,55 kg
— killutegevusega granaadi kaal	4,64 kg

— vertikaalne laskeväli	— 6 + 80°
— horisontaalne laskeväli	40°
— lahingukaal haubitsana	225 kg
— lahingukaal tt-kahurina	275 kg
— rännakukaal	275 kg
— suudmeenergia	27,9 m/t.

Ta on ehitatud esmajärjekorras miinipildujana väiksetele kaugustele (kuni 2200 meetri) laskmiseks. Tt-kahurina teda on mõeldud kasutada vaid teises järjekorras, sest tankide ootamatu rünnaku puhul vaevalt jätkub küllaldaselt aega 47 mm raua asetamiseks haubitsa raua sisse ja laskevalmisseedmiseks. Kui hoida aga osa suur-tükke alatiselt sissepandava rauaga tangitõrjeks valmis, siis ülejäänud osad teotsevad vaid miinipildujatena. 40° suurune hori-sonaalne laskeväli pole küllaldane tankide tulistamiseks.

3. Boforsi 37/81 mm tt- ja saatesuurtükk.

See on moodsaim kombineeritud suur-tükk, millel on 2 teineteise peale asetatud rauda. Ta tähtsamad andmed on järg-mised:

— 37 mm raua pikkus	45 kaliibrit
— 81 mm raua pikkus	20 kaliibrit
— algkiirus soomusgranaadiga laskmisel	800 m/sek.
— algkiirus killuteg. gran. laskmisel	68—320 m/sek.
— soomusgranaadi kaal	0,7 kg
— killuteg. gran. kaal	4,4 kg
— vertikaalne laskeväli	— 8 + 80°
— horisontaalne laskeväli	50°
— tulejoone kõrgus	69 cm
— lahingukaal	450 kg
— rännakukaal	450 kg
— suudmeenergia	22,5 m/t.

Selle suurtüki puuduseks on ta liiga suur kaal — 450 kg. Võrreldes Belgia 47/76 mm suurtükiga ta omab paremust, et ta on alati laske- või rännakuvalmis nii tt-kahu-rina kui ka jalaväehaubitsana. Mitmesugu-se kumerusega lendjoonte saamiseks ta 81 mm mürsk omab 5 laengut. Väiksema laen-guga ja 80° tõstenurgaga on võimalik tulis-tada suurtükist 160 m kaugusel varjete ta-ga asuvaid märke. Sakslased väidavad, et taktikalisest ja ballistilisest seisukohast võetuna see suurtükk on hea relv, mis suu-dab täita 2 jalaväe relva — tt-kahuri ja jalaväehaubitsa — ülesandeid.

4. Hollandi 47/75 mm jalaväesuurtükk.

Hollandi sõjaväes kasutatav 47/75 mm jalaväesuurtükk omab vahetatava raua, kusjuures mõlema raua jaoks on ühine poolautomaatne lukk ühes liugleva osaga. Raua vahetamine teostub mõne sekundiga. Suurtüki tähtsamad andmed on järgmised:

— 47 mm raua pikkus . . .	30 kaliibrit
— 75 mm raua pikkus . . .	13 kaliibrit
— algkiirus soomusgranaadiga laskmisel . . .	660 m/sek.
— algkiirus killuteg. gran. laskmisel . . .	230 m/sek.
— soomusgranaadi kaal . . .	1,5 kg
— killutegevusega granaadi kaal . . .	4,5 kg
— killutegevusega granaadi laengute arv . . .	4
— laskeulatus killuteg. gr. laskmisel . . .	3,7 km
— vertikaalne laskeväli . . .	— 6 + 43°
— horisontaalne laskeväli . . .	50°
— tulejoone kõrgus . . .	65 cm
— lahingukaal . . .	367 kg
— suudmeenergia . . .	21 m/t.

5. Rheinmetall-Borsigi 37 mm tangitõrjekahur.

See kahur on määratud ainult tt-ülesannete täitmiseks. Ta omab suure läbilöögivõimega soomusgranaadi, millel on suur lõhkelaeng, ja viivitusega põhjasüütaja. Suure algkiiruse tõttu ta lendjoon on niivõrd lame, et 1000 m kaugusele laskmisel see ei tõuse üle lahingumasina kõrguse. Kummirehvidega rattad ja teljevedrud võimaldavad kiiret vedu eeliku või jõuvankri taga. Elav- ja materjalmärkide otsesihetamisega tulistamiseks ta omab ka killutegevusega granaadi, mille võimsus on aga väga väike. Selle kahuri tähtsamad andmed on järgmised:

— raua pikkus	50 kaliibrit
— algkiirus soomusgranaadiga laskmisel	830 m/sek.
— algkiirus killuteg. gran. laskmisel	750 m/sek.
— soomusgranaadi kaal	0,645 kg
— killutegevusega granaadi kaal	0,775 kg
— laskeulatus	6700 m
— vertikaalne laskeväli	— 8 + 25°
— horisontaalne laskeväli	60°
— tulejoone kõrgus	71 cm
— lahingukaal	335 kg
— rännakukaal eelikuga, milles on 88 padrunit	600 kg
— suudmeenergia	22,75 m/t.

Kahur omab harulafeti, poolautomaatse luku ja 3—4,5 mm pakuse teraskilbi.

6. Rheinmetall-Borsigi 47 mm tangitõrjekahur.

Tähtsamad andmed on järgmised:

— raua pikkus	33 kaliibrit
— algkiirus	610 m/sek.
— soomusgranaadi kaal	1,6 kg
— vertikaalne laskeväli	— 8 + 25°
— horisontaalne laskeväli	60°
— tulejoone kõrgus	75 cm
— lahingukaal	460 kg
— rännakukaal eelikuga	ca 750 kg
— suudmeenergia	32 m/t.

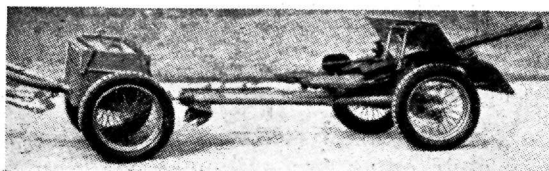
Kahur omab harulafeti, poolautomaatse luku, telje vedrud ja 3—4,5 mm pakuse teraskilbi.

Autor väidab, et eestoodud 37 ja 47 mm Rheinmetall-Borsigi kahureid tuleb käsitleda kui täiesti moodsaid ja praegusaja tangitõrje kõigile nõuetele täiel määral vastavaid relvi.

7. Boforsi 37 mm tangitõrjekahur.

Boforsi 37 mm tt-kahur on ka täiesti moodne relv, mis vastab kõigile kaasaja tingimustele. Ta tähtsamad andmed on järgmised:

— raua pikkus	45 kaliibrit
— algkiirus	800 m/sek.
— soomusgranaadi kaal	0,7 kg
— laskeulatus	6000 m
— vertikaalne laskeväli	— 10 + 25°
— horisontaalne laskeväli	50°
— tulejoone kõrgus	62,5 cm
— lahingukaal	335 kg
— rännakukaal ühes eelikuga, milles on 80 lasku	ca 500 kg
— suudmeenergia	22 m/t.

37 mm Boforsi tangitõrjekahur.

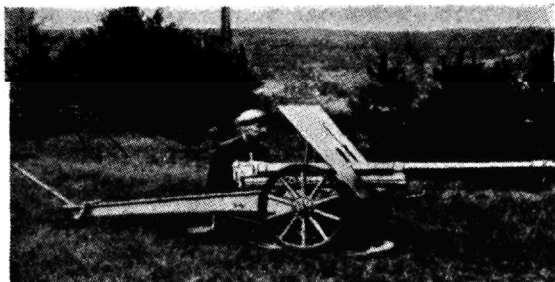
Ta omab automaatluku, teljevedrud ja 4 mm pakuse teraskilbi.

Boforsi relvavabrik on välja lasknud ka 47 mm tt-kahuri, mille raua pikkus on 33 kaliibrit. Kahjuks puuduvad aga lähemad andmed ta omaduste kohta.

8. Madseni 37 mm tangitõrjekahur.

Väga huvitav ja omapärane on Taani sõjaväes kasutatav 37 mm Madseni tt-kahur. Ta omab hariliku karplafeti, mille tõttu pöördenurk on kummalegi poole vaid 5°. Märki külgliikumise jälgimise võimaldamiseks kahur asetatakse erilisele platvormile, millega saadakse 360° horisontaalne laskeväli. Sel teel saadud laskevälja ei ole nii hõlpus kasutada kui harulafeti laskevälja, sest kahuri tagasijooksu tõttu külgsuunas kiiresti liikuva märki sihtimine on palju aeglasem. Kestev märki jälgimine osutub peagu võimatuks. Madseni kahuri algkiirus on tõstetud 900 m/sek., mille tõttu saavutati ka suurem soomuseläbitamise võime. Suure algkiiruse tõttu väheneb aga tunduvalt raua eluiga. Karplafett kergendab kahuri kaalu ja annab madala tulejoone.

ne. Halbuseks on asjaolu, et laskekiirus on seetõttu väiksem ja löhkemiste vaatlemine raskem.

37 mm Madseni tangitõrjekahur.

Kahuri tähtsamad andmed on järgmised:

— raua pikkus	60	kaliibrit
— algkiirus	900	m/sek.
— soomusgranaadi kaal	0,8	kg
— vertikaalne laskeväli	— 5 + 15°	
— horisontaalne laskeväli	± 5°	
— horisontaalne laskevälili platvormil	360°	
— tulejoone kõrgus	51	cm
— lahingukaal ühes 26 kg raskuse platvormiga	250	kg
— rännakukaal ühes eelikuga, milles on 80 padr.	540	kg
— suudmeenergia	32,4	m/t.

Kahur omab poolautomaatse luku ja 4,5 mm paksuse kilbi.

Kokkuvõte.

Toodud andmetest nähtub, et moodsad 37 mm tt-kahurid omavad üldiselt umbes 200 m/sek. võrra suurema algkiiruse kui 47 mm tt-kahurid. 37 mm kahuri mürsk kaalub keskmiselt 0,7 kg, 47 mm oma aga 1,5 kg. Sellest järgneb, et kuni 500 m kauguseni 37 mm kahur on ülekaalus, kuna kaugustel 1000 m ümber 47 mm on parem. Oma parema ristlõikekoormatise tõttu viimase mürsk omab ka väiksema hajumise ning suurema tabamisvõime. 47 mm kahur kaalub aga umbes 100 kg ja rohkem kui 37 mm kahur.

Soomuseläbistamise võime oleneb suurel määral mürsu valmistamisest, mürsu materjalist ja soomusplaadi tugevusest. Suurte erinevuste tõttu on raske tuua täpsaid võrdlusandmeid. Üldiselt võib öelda, et 500 m kauguselt mõlemad kaliibrid läbis-tavad 29 mm paksuse 100 kg tõmbetugevusega soomusplaadi, kuna 1000 m kauguselt 37 mm mürsk läbib 19 mm ja 47 mm mürsk — 22 mm paksuse sama tugevusega soomusplaadi.

—m.

SAKSAMAA.

„Militär-Wochenblatt“ nr. nr. 19, 20
ja 21 — 1937.

Soomusmasinate kasutamisest. Autor kritiseerib varem, kindral Einmannsbergi sülest ilmunud artiklit tankide kasutamise kohta, kus viimane propageeris suurele liikuvusele tuginevaid, iseseisvaid tangikal-laletunge. Autori arvates tangikallaletung, kus peamist osa mängib suur liikuvus, mitte aga tee rajamine järgnevale jalaväele, ei suuda saavutada lootusi. Tangid, ületanud suure kiirusega kaitsva poole tulesüsteemi, ei suuda seda teha kahjutuks, mistõttu ka vastase vastupanu jääb murdmatuks, või seda peab murdma järgnev jalavägi. Palju enam õigustamist leiab autori vaadetes tankide kasutamise viisi, kus viimased või osa neist teotsevad tihedas sidemes jalaväega, s. o. kokkukõlastades oma liiklemist jalaväe edasijõudmisega pööravad peamist tähelepanu vastase tulesüsteemi mahasurumisele.

Soomusrongid. Autor, vaadeldud võrdlemisi üksikasjalikult soomusrongide ajaloolist arengut ning edukat kasutamist möödunud sõdades, tsiteerib kaasaegseid austria vaateid nende kasutamise kohta, öeldes kokkuvõttes järgmist.

Moodsad, tehniliselt täiuslikud soomusrongid osutuvad, peale luure abinõude, mõjuvateks lahinguvahenditeks raudteede rajoonis, eriti siis, kui neid kasutada koondatult gruppideks. Koostöö kerge teostamisega tagab edukat luure teostamise võimalust raudtee piirkonnas võrdlemise laias ribas. Soomusrongide mitmet liiki suurtükirelvastus võimaldab igasugust suurtükiväeliste tulesüsteemide loomist; see omakorda teeb soomusrongide palju tõhusamateks rasketankidest, sest viimaste relvastus on suhteliselt palju nõrgem, kuna meeskond (k. a. ka tagala) palju suurearvulisem. Ka hinnalt on rasketangid s. rongidest palju kallimad; samuti soomusrongide meeskonnad on palju paremini kaitstud vastase tule eest kui maastikul ja teedel liikuvate soomusmasinate meeskonnad (sest soomuse vastupanuvõime tõstmiseks ühenduses olev lahingumasina kaalu suurenemine ei valmista soomusrongide juures erilist muret). Suitsukatete tarvitamisele võtmine on tunduvalt suurendanud soomusrongide ootamatu teotsemise võimalusi.

Järgnevalt autor kritiseerib tsiteeritud austria vaateid tähendades: soomusrongide hädaohtlikumaid vaenlasi on lennukid, kes löhkudes raudtee soomusrongi ees ja taga

ELEKTRISELTS

Tallinn — Raekoja pl. 4.
Telefon 428-15.

Narva Linaketramise Manufaktuuri Ühisus

Kontor: Tallinn, Pärnu maantee 11

Valmistab parimast kodumaa linast:

käterätikuriiet, pleegitud ja pleekimata
lauapesuriiet, „ „ „
voodipesuriiet, „ „ „
presendiriiet, vihmakindlalt immutatud
mantliriiet, kleidiriiet, voodrivaheriiet,
käsitööriiet, madratsiriiet, sadulsepa-
niiti, traadilõnga, heegeldamisniiti, sidu-
misnööri, kotte linast ja dshuudist.

Ilmusid uemates mustrites:

voodiesised vaibad, suured põranda-
vaibad, põrandariie jne.

**SUUREMAID
JA VANEMAI
KODUMAA KINDLUSTUSSELTSE
ESINDUSED KOGU EESTIS
KIIRE JA ÕIGLANE KAHJU-
TASUDE ÕIENDAMINE**

EESTI LLOYD

NARVA KALEVI MANUFAKTUUR

End. parun A. L. Stiglitzi kalevivabrik Narvas.

Suures valikus kaitsevaelastele mantli- ja ülikonnariideid teenistuse- ja esitusvormidele, kaitseleitlastele diagonaal ja kalev, uuemaid moodsamaid talvepalituriideid, meeste ülikonnariideid, koolilaste ülikonna- ja mantliriideid, värvikindlad sinised sheviotid, naisterahva moodsad mantliriided.

Iga kangas kannab kaubamärki.

Ladu en gros: Tallinn, Vene 8. Tel. 446-36 ja 446-38.

Kauplus: Narvas, Kalevivabriku juures. Tel. 26.

Avatud igal äripäeval kella 9—12 ja 14—17.

omab suuri eeldusi nüüd juba liiklemisvabaduse kaotanud raudteega seotud lahingumasina hävitamiseks. Soomusrongi võrdlemine muude soomusmasinatega olevat üldse võimatu, sest soomusrongi head küljed ei pääse maksvusele juba ainuüksi selle täieliku sõltuvuse tõttu raudteevõrgust. Ja lõpuks hinnaküsimus. Olevat tõestamatagi selge, et vedur, mitu soomusvagunit koos vastava relvastusega, sisseseadega ja abimaterjaliga nõuab suure kapitali mahutamist, kusjuures selle kaotamise riisiko on väga suur.

Palju tähtsamaid tagajärgi loodab autor soomusdresiinadest. Viimased, omades küllaldast relvastust, kujutavad endist üksikult töhusaid luurevahendeid ja koondatuna üksustesse — ka võimsaid lahinguabinõusid. Raudteerikked ei kujuta soomusdresiinadele tõsiseid takistusi, sest piiratud soomusdresiina kaal lubavat seda transporteerida veoauto kaasabil kuni terve raudteetätkuni (!?! — ref.).

Mis puutub soomusrongidesse, siis need omavad veel tähtsust väljaspool Euroopat asuvatel lahinguväljadel — seni, kuni seal sed lennuväed on arenenud Euroopa tasemele. Sisevõitlustes omavad nad ka Euroopa oludes küllaldast erikaalu.

Prantsuse kõrgemate sõjaväejuhtide vaateid „attaque brusquée“ sõja algperioodil. On võimatu väljendada mõne sõnaga prantsuse sõjaväes kasutamisel olevat mõistet „attaque brusquée“. Prantsuse mõistete kohaselt „attaque brusquée“ ei tähenda mitte ainult ootamatut kallal tungi, vaid ka seda, et kallal tungivaid jõude suurendatakse pidevalt — terve kallal tungi kestes. See ei ole ka mitte väike, piiratud jõududega ja abinõudega ning piiratud eesmärgi taotlev taktikaline kallal tung, vaid rida üksikesele järgnevaid suurte kasvavate jõududega läbiviidud operatiivseid lööke.

Viimasel ajal on prantsuse kõrgemate sõjaväejuhtide sulest korduvalt ilmunud kirjutisi, kus käsitletakse „attaque brusquée“ küsimust sõja algperioodi seisukohast.

Nii kindral Weygand väidab ühes oma viimases kirjutises, et enne maailmasõda ja selle kestes valitses tõekspidamine, mille kohaselt igaks operatsiooniks koondati esmajärjekorras küllaldaselt tugevad jõud ja siis vaid alustati pealetungi — koondatud jõududega. Käesoleval ajal see vaade on juba vananenud. Käesoleval ajal on relvastus, eriti aga mis puutub lahingumasinate, lennukitesse ja sõjagaasi, jõudnud

sellisele arenemisastmele, mis võimaldab nende ootamatul tegevusserakendamisel saavutada tagajärgesid ka võrdlemisi väheste jõududega. Eriti hädaohtlikud on sellised kallal tungid sõja algperioodil. Kaasajal omab terve rida Euroopa riike küllaldase tugevusega rahuaegseid löögi koondisi, millised on võimelised demaskeeriva ettevalmistuseta, s. o. täitsa ootamatult iga moment ületama prantsuse riigi piiri ning kasutades rikkalikult lahingumasinaid, sõjagaasi ja suitsukatet, tegema kahjutuks ootamatu löögiga piirikaitseosad ning vallutama kindlustevöö teatavas rajoonis. Samal ajal vastase õhuosad võivad tungida kallale sõjaliselt ja poliitiliselt tähtsatele keskustele, püüdes neid hävitada peamiselt pommitamisega.

Tõenäoliselt nendele välisosadele järgnevad kiires tempos peajõud, eesmärgiga kasutada välisosade ootamatust löögist saavutatud edu, murda vastase vastupanu enne selle täielikku elluviimist. Seejuures peajõud kasvavad pidevalt, mis tagab järjekindlat värskete jõudude juurdevoolu ning võimaldab operatsiooni pidevat jätkamist pikema aja kestes. Edu pant sellisel kallal tungil on ootamatus ja saavutatud esialgse edu kiire ning otstarbekas ärakasutamine. Ootamatust võimaldavad saavutada võrdlemisi kergesti kaasaegsete löögiosade alatine rahuaegne lahinguvälisolek ja asjaolu, et kindlustused asuvad piirile võrdlemisi lähedal. Parimaks kallal tungi algmomentiks loeb autor koidikut, sest selle eelne pimedus võimaldab osade koondamisel saavutada ka taktikalist ootamatust.

Hinnates sellise kallal tungi tagajärgi kaitsva poole seisukohast, kindral Weygand väidab, et õnnestunud „attaque brusquée“, kohtamata väarikalt organiseeritud vastupanu, võib otsustada sõja. Kuid teisest küljest ka kõige mitmekesisemagi ettevalmistuse juures on nende löökide tõrjumine seotud suurte raskustega.

Mis puutub võitlusesse „attaque brusquée“dega, siis ühes viimases prantsuse sõjalises brošüüris nõutakse terve maa alatist lahinguvalmis seadmist juba rahu ajal. Kaitsesüsteem ei pea olema suuteline looma sõja alates tarviliku kiirusega ainult armeed ning varustama seda kõige vajalikkusega, vaid riigikaitse peab sisaldama ka endas juba rahu ajal küllaldase tugevusega relvastatud jõude, kes oleksid valmis igal ajal võitlusesse astuma ootamatult kallal tungi alustava vastasega. Kui 1914. valitseva vaate kohaselt piirikatteosad pidid aeglustama peamiselt vastase kallal tungi, et võimaldada peajõududel mobilisatsiooni

ja koondamist, siis käesoleval ajal peavad kätteosad omama sellist tugevust, et nad suudaksid tõkestada iga vastase ootamatut kallaletungi kuni mobilisatsiooni läbiviimiseni ning peajõudude tegevusse astumiseni. Seda suudetakse ellu viia vaid siis, kui juba rahu ajal sõjaväe organisatsioon sisaldab endas küllaldase tugevusega kätteosi ja kui viimaste tegevuse hõlbustamiseks on välja arendatud eeskujulik püsivkindlustusvöö.

Mis puutub kätteosade koosseisu, siis kindral Weygandi vaadete kohaselt need peavad kujutama endast iseseisvaid, võimalikult täiekoosseisulisi lahinguüksusi, kuhu kuuluks kolme liiki osi, ja nimelt:

- a) kindluseosi,
- b) teatavaid piirirajooni asetatud väldiviise ja
- d) kergeid kiireltliikuvaid motoriseeritud ja mehhaniseeritud, osaliselt ka ratsadiviisidest koosnevaid väeüksusi.

Kindluseosade kui ka kattediviiside ülesandeks on vastase ootamatute löökide tõkestamine, kuna liikuv varu on ette nähtud peamiselt võitluseks vastase õhudesantidega. Kätteosade täiendamine peab sündima kiirendatud korras, väljaspool üldist mobilisatsiooni, mõne tunni kestes.

Mõne prantsuse autori sulest on ilmunud kirjutusi, kus soovitatakse kätteosade järkjärgulist kõvendamist peajõudude arvel. Seda ettepanekut kritiseerivad igakülgelt kindral Weygand ja kindral Debeney. Nimetatud kindralid jõuavad üksmeelselt otsusele, et sellega nõrgestatakse asjatult peajõude, mis teeb sõja edasisele arengule vaid kahju ja seda peamiselt üldmobilisatsiooni ja koondamise suhtes. Ka ei poolda mõlemad nimetatud kindralid ettepanekut, mis soovib erilise elukutselise kättearmee moodustamist.

V.

Sõjaväelisi teateid välisriikidest.

Inglise õhukaitse suurtükiväe laskeharjutustest.

Inglise sõjainimesteeriumi teate järgi regulaar- ja territoriaalarmee õhukaitse suurtükiväe ühikud on 1937. a. teinud väljaõppe alal edusamme, eriti kõrgusmõõtjate teenimisel. Sõjakõlblikkuse kindlakstegemiseks teostati võistluslaskmisi lahingulaskemoonaga. Seejuures 4 kahurit tulistasid alati vaid 30 sekundit. Märkideks kasutati lennukilt veetavaid lippe, mille horisontaalne kaugus oli 800—1600 m ja kõrgus 2600—4300 m. $\frac{2}{3}$ laskeharjutuste ajal tabati märki, kusjuures igas märgis loeti keskmiselt 6 tabamust. Üks laskmine teostati kaugelt juhitava lennuki pihta ja juba esimeste laskude järgi märk kukkus maha. Pärast seda kasutati mürske, mis ei lõhkenud, vaid tekitasid suitsu. Sellele vaatamata tabati ka teist kaugelt juhivat lennukit. (Militär-Wochenblatt nr. 18 — 29. 10. 37.).

*

Uued mootorlaevad märkide veoks inglise rannasuurtükiväe laskeharjutustel.

Ujumärkide veoks inglise rannapatareide laskeharjutuste teostamisel kasutati seni 300—400 tonni suurusi aurikuid, mis vedasid märke kiirusega 10 meremiili tunnis. Lahingus vastase sõjalaevad ei liigu aga nii aeglaselt. Seepärast märgiveo aurulaevad asendatakse nüüd mootorlaevadega, mis suudavad märke vedada kiirusega 30 meremiili tunnis. Säärase mootorpaadi pikkus on 18 m. Ta omab kaks mootorit á 500 HJ, raadioaparatuuri rannapatareidega sidepidamiseks ja 10-mehelise meeskonna. (Milit.-Wochenblatt nr. 20 — 12.11.37.).

1. Suurtükiväegruppi

20. aastapäeva puhul

tervitavad

Eesti Panga Narva osakond

Krediit Panga Narva osakond

Toimetusele

saadetud uuemat kirjandust.

„Kolonelleitnant Johan Schmidt“. Seltsi „9. Jalaväe Polk“ väljaanne, 1937. Toimetanud komisjon: kolonel M. Tuisk, major R. Taalder ja major J. Toomsar. 164 lk. Teksti illustreerivad 29 pilti. Hind Kr. 1.—

Möödunud aasta lõpul rikastus Vabadussõda käsitlev ja jäädvustav kirjandus peale „Eesti Vabadussõda 1918—1920 I“ ka meie Vabadussõja sangari kolonelleitnant J. Schmidt'i, vabadussõjaaegse 3. ja 9. polgu ülema, elu ja tegevust käsitleva teosega.

Teos on jaotatud kahte suurde ossa. Esimeses osas käsitletakse kokkuvõtlikult kolonelleitnant J. Schmidt'i laksepõlve, kooliaega ja tema tegevust kooliõpetajana ning püütakse anda juba detailsem ülevaade tema tegevusest sõjamehena vene, eriti eesti sõjaväes. Esimese osa lõpul käsitletakse tema viimseid eluaastaid erus. Teine osa on pühendatud täielikult kaasaeglaste isiklikule mälestusele kolonelleitnant J. Schmidt'ist.

Juba loetletud sisukord näitab, et teos annab väga kujuka ülevaate kolonelleitnant J. Schmidt'i elust ja tegevusest, eriti sõjamehena. Kolonelleitnant J. Schmidt kuulus nende üheksa sangari hulka, kelle rinda ehib kolm Vabaduse Risti. Tema isikus kehastus suur isiklik vahvus, sõjaline and, lõpmatu energia ja isamaa-armastus. Seepärast teos on eriti meie kasvavale põlvele väärtuslikuks isamaalise kangelasvaimu ammutamise allikaks.

Raamat on kirjutatud ladusas keeles ja on välimusest nägus. Raamat köidab lugejat algusest lõpuni. —d.

SPORT SÕJAVÄES.

Sport 1. Jalaväerügemendis.

17. ja 18. dets. korraldati 1. jal. rüg. võimlemise, vehklemise ja raskejõustiku võistlused, millest võttis osa 5 üleajat, all-ohvitseri ja 41 ajat, sõdurit.

Võistlustel tulid kohtadele ja omandasid auhindu:

Võimlemises — 1. v. a. o. Juss, Eduard, 2. rm. Merila, Herbert, 3. rm. Mikk, Ilmar.

Vehklemises espadronidega — 1. v. a. o. Tui, Jaan.

Vehklemises tääkidega — 1. v. a. o. Kask, Aleksander.

Maadluses kerges kaalus — 1. rm. Allik, Aleksander, 2. rm. Kriisk, Heinrich, 3. rm. Randmaa, Evald.

Maadluses keskkalus — 1. rm. Jürgenson, Lembit, 2. kapral Köster, Roman, 3. rm. Mikk, Ilmar.

Maadluses raskes kaalus. — 1. rm. Rosenberg, Arved.

Tõstmises kerges kaalus. — 1. v.a.o. Raudam. Otto, 2. rm. Braun, Albert, 3. rm. Merila, Herbert.

Tõstmises keskkalus. — 1. rm. Pille, Oskar, 2. v. a. o. Liiv, Hermann, 3. rm. Sepp, Andres.

Tõstmises raskes kaalus. — 1. rm. Sallu, Raimond, 2. rm. Rosenberg, 3. rm. Vilkes, Raimond.

Poksis kerges kaalus. — 1. rm. Ivanov, Evgeni, 2. rm. Pavlov, Nikolai, 3. rm. Esberg, Rihard.

Poksis keskkalus. — 1. rm. Vetting, Nikolai, 2. rm. Trans, Arnold, 3. rm. Karpov, Gustav.

Poksis raskes kaalus. — 1. rm. Rosenberg, Arved.

P.

Sv. Staabi Ohvitseridekogu ja K/S „Eeks-Maja“ vahelised veeremängu võistlused.

14. detsembril s. a. toimusid Tallinna Garnisoni Veeremänguklubi veereteedel Kindlustusselts „Eeks-Maja“ ja Sõjavägede staabi Ohvitseridekogu gruppidevahelised veeremänguvõistlused K.-s. „Eeks-Maja“ poolt annetatud rändauhinnale (karikale).

Tähendatud rändauhinna võistlused korraldatakse kaks korda aastas (detsembris ja aprillis). Võistlustel esineb kummaltki poolt 12-meheline grupp. Võistlustest osavõtjatel tuleb visata 60 palli (2 mängu) kusjuures võetakse arvesse gruppide 10 parema võistleja silmade kogusumma. Auhinna omandab jäädavalt see grupp, kes tuleb võitjaks 3 korda järjest või 5 korda vaheldamisi. Auhinna annetamise tingimuste kohaselt Sv. St. Ohvitseride grupp annab K/S „Eeks-Maja“ grupile esimestel võistlustel 250, teisel 200 ja kolmandal 100 silma ette, kuna järgnevatel võistlustel silmi ette ei anta.

K/S „Eeks-Maja“ rändauhinna esimesel omavahelisel kohtamisel kuni järgmiste võistlusteni omandas Sv. St. Ohvitseridekogu grupp, kusjuures grupid saavutasid silmi järgmiselt:

Sv. St. Ohv. grupp:

1. major JÖGI	— 359 (191, 168)
2. kapten LUKS	— 339 (179, 160)
3. „ TUUL	— 337 (175, 162)
4. major HABER	— 336 (161, 175)
5. kolltn. HAAS	— 321 (154, 167)
6. kapten PÜSS	— 320 (158, 162)
7. sv.-am. ASMAN	— 313 (153, 160)
8. kapten VESILO	— 304 (164, 140)
9. major UNDER	— 303 (141, 162)
10. „ VÄLME	— 297 (164, 133)

KOKKU 3229 silma

K.-S. „Eeks-Maja” grupp:

1. hr. KRESSEL	— 353 (172, 181)
2. „ FIŠMAN	— 324 (169, 155)
3. „ NIIMAN	— 321 (176, 145)
4. „ ANDRUS	— 320 (166, 154)
5. „ USAI	— 309 (160, 149)
6. „ ROSENSTRAUH	— 290 (153, 137)
7. „ SUURSÖÖT	— 282 (134, 148)
8. „ LAINO	— 258 (131, 127)
9. „ PIILMAN	— 234 (136, 98)
10. „ KOOST	— 202 (98, 104)

KOKKU 2893 silma

—i.

Sv. Staabi ja Lennuväe Ohvitseridekogude veeremänguvõistlused.

21. detsembril s. a. korraldati Sv. Staabi ja Lennuväe Ohvitseridekogude üldgrupi omavahelised hooaja lõppvõistlused veeremängus individuaalauhindadele. Igal võistlejal tuli visata 60 palli (2 mängu). Võistlustel kümme esimest saavutasid järgmised tulemused:

1. major JÖGI	— 348 (156, 192)
2. kolltn. HAAS	— 333 (165, 168)
3. sv.-am. ASMAN	— 328 (167, 161)
4. kapten MURUMA	— 320 (163, 157)
5. „ LUKS	— 317 (139, 178)
6. major UNDER	— 315 (168, 147)
7. „ HABER	— 313 (158, 155)
8. „ VÄLME	— 293 (143, 150)
9. kapten VESILO	— 290 (136, 154)
10. kolltn. LANGO	— 289 (130, 159)

—i.

Juriidilisi küsimusi.

Toim. kol. ltn. E. LEITHAMMEL.

1. Küsimus: Kas Haridusministeeriumi käsutusse riigikaitse õppuse instruktoriks läkitatud ohvitser on õigustatud sõjaväkke teenistuse huvides tagasikutsumise puhul saama edasi instruktorina saadud palka?

Vastus eitav. Sõjaväelaste palgaseadluse (RT 28—1932) § 14 järgi makstakse kõrgemapalgalise ametkoha palka

uel ametikohal edasi ohvitserile, kes on madalamapalgalise ametikohale määratud Ohvitseride teenistuskäigu seadluse § 121 p. 2 ja 133 p. 1 korras. Kuna § 121 p. 2 räägib üleviimisest, siis on selge, et Sv. palgaseadluse § 14 eeskiri on kohaldatav üksnes ohvitseride üleviimiste puhul ühelt ametikohalt teisele § 133 p. 1 tähendatud korras. OTS § 207 ja 208 järgi riigikaitse õppuse instruktoriks läkitatakse ohvitseri sõjaväest. § 210 järgi riigikaitse õppuse instruktoriks läkitatud ohvitser vabastatakse küll seniselt ametikohalt, kustutatakse senise väeosa nimekirjast ja võetakse üles Sv. Staabi koosseisus ettenähtud riigikaitse õppuse instruktorite nimekirja, kuid vormiliselt jääb ta ikkagi läkitatuks. Sama seadluse § 215 järgi võib riigikaitse õppuse instruktorid sõjaväkke tagasi kutsuda. Kuna tagasikutsumisega lõpeb läkitus, mitte üleviimine, siis on ilmne, et instruktori tagasikutsumine ei ole tema üleviimine ühelt ametikohalt teisele OTS § 121 p. 2 ja § 133 p. 1 korras, ning et seepärast tagasikutsumine ei ole õigustatud Sv. palgaseadluse § 14 alusel endist palka edasi saama. (Riigikohtu adm. toim. nr. 230—II—1937).

2. Küsimus. Kas üleajateenija, kes Üleajateenijate teenistusseadluse (RT 19—1928) § 12 p. 5 lit. b alusel vabastatakse sv. teenistusest, on õigustatud saama sama seadluse § 30 alusel edasi 3 kuu jooksul teenistustasu, kui ta pärast vabastamist viib vahetpidamata edasi haiglas?

Vastus eitav. Üleajateenijate teenistusseadluse § 30 on kohaldatav üksnes neil juhtudel, kui üleajateenija teenistusest vabastamise otseseks põhjuseks oli parandamatu haigus või vigastus (§ 12 p. 5 lit. c). Käesoleval juhul aga üleajateenija teenistusest vabastamist põhjustas 26 nädalat vahetpidamata kestnud kõrvalolek teenistuskohuste täitmiselt haiguse pärast, mis ei olnud sõltuv teenistuskohuste täitmisest (§ 12 p. 5 lit. b). —el.

3. Küsimus: Kas sõjaväelastel, kelle sõjaväelasena riigilt saadud teenistustasud arvati 1937. a. tulumaksu alla ja kelle suhtes maksustamisotsused on jõustunud, s. o. kes vastulauset ei esitanud, või vastulauset tagajärjete jätmise puhul Maksupeakomitee edasi ei kaebanud, on õigus paluda asja uuesti üles võtta, tuginedes Riigikohtu otsusele 17. dets. 1937. a., millega kaebuse korras arutusel olnud asjas Riigikohus on seletanud, et 1937. a. tulumaksu määramisel ei olnud maksuasutised õigustatud sõjaväelasena riigilt saadud teenistustasusid tu-

lumaksu alla arvama ja seepärast tühistas Maksupeakomitee otsused arutusel olnud asjades?

Vastus: Sõjaväelaste kaebuse kohta tulumaksu asjus, millised 17. detsembril 1937. a. Riigikohtus arutusel olid, on Riigikohus kuulutanud vaid resolutsiooni, millega arutusel olnud asjades Maksupeakomitee otsused on tühistatud, kuid millistel kaalutlustel ja millises ulatuses kaevatud otsused on tühistatud, see ei ole teada, sest motiveeritud otsust seni ei ole avaldatud.

Juhul, kui Riigikohus on asunud seisukohale, et maksuasutised ei olnud 1937. a. tulumaksu määramisel õigustatud sõjaväelaste poolt tegelikus sõjaväeteenistuses olemise aja eest riigilt saadud teenistustasusid maksu alla arvama, siis see Riigikohtu otsus peale Riigikohtu kaebajate mõjutab maksustamisotsuseid ainult nende sõjaväelaste suhtes, kelle vastulaused või kaebused seni otsustamata on, s. o. kelle suhtes maksustamisotsused ei ole veel jõusse astunud.

Kaebuse korras kohtu poolt arutatud asjades antud seaduste tõlgendust ei loeta analoogilistes asjades uueks asjaoluks isikutele, kelle suhtes vastavad otsused on jõusse astunud, ja seepärast ei saa teiste isikute asjas tehtud kohtuotsusele põhjendades paluda asja uuesti üles võtta.

4. Küsimus: Kas sõjaväelased on kohustatud 1937. a. tulude kohta deklaratsiooni esitamisel deklareerima ka sõjaväelasena riigilt 1937. a. saadud teenistustasusid rahas ja natuuras?

Vastus: Maksuvalitsuse poolt hiljuti avaldatud teadaande järgi (vt. „Päevaleht“ nr. 5—1938) ei nõuta asutistelt teadete esitamist sõjaväelaste poolt tegelikus sõjaväeteenistuses olemise aja eest riigilt saadud teenistustasu kohta rahas ja natuuras. Sellest tuleb järeldada, et neid tulusid deklareerida ei ole vajalik, ka sõjaväelastel enestel vorm B nr. 2 järgi esitavas tuludeklaratsioonis, ning et juhul, kui muud tulud ei ületa tulumaksu alal teadete esitamise määruse (RT 101—1935, art. 840) § 5 p. 2 ettenähtud ülemäärasid, ei ole deklaratsiooni vorm B nr. 2 järgi esitamine üldse vajalik.

5. Küsimus: Kas teenistus Üksiku Lennuväedivisjoni tehnikajaoskonnas üleajateenija ametkohal annab pensioniõigusliku teenistusaja arvutamisel soodustust nagu teenistus riviüksuses?

Vastus eitav. Sõjaväelaste pensioni seaduse (RT 97—1936) § 41 järgi annab pensioniaja väljateenimise suhtes soodus-

tuse teenistus rivikompanis, sellele vastavas või väiksemas riviüksuses ettenähtud ohvitseri või üleajateenija ametikohal ülemana või kohustetäitjana, samuti teenistus samas §-is eriti loetletud ametikohtadel. Sama §-1 viimase lõike alusel on Sõjaministeeriumi Nõukogu oma otsuses 19. märtsist 1937 (prot. nr. 2145 p. 4) andnud riviüksustele vastavate üksuste loetelu, millised tulevad lugeda riviüksusteks Sv. pensioni sd. § 41 mõttes.

Kuna rivikompanile võrdseks riviüksuseks lennuväes on lennusalk ning Sv. pensioni seadusega ega eespooltähendatud Sõjaministeeriumi Nõukogu otsusega Üksiku Lennuväedivisjoni tehnikajaoskonda ei ole loetud riviüksuseks Sv., pens. sd. § 41 mõttes, siis ei saa teenistust küsimuses tähendatud üleajateenijate ametikohtadel lugeda Sv. pens. sd. § 41 ettenähtud soodustuse alla kuuluvaks.

6. Küsimus: Kas eelmises küsimuses tähendatud soodustust annab teenistus Soomusrongi divisjoni tehnika kompanis üleajateenija v. a. o. vedurijuhi ametkohal ja Sidepataljoni sidekompanis üleajateenija v. a. o. telegrafisti ametkohal?

Vastus jaatav. Soomusrongi divisjoni tehnika kompani ja Sidepataljoni sidekompani loetakse rivikompanideks. Nagu eelmisest vastusest selgub, on Sv. pens. sd. § 41 ettenähtud soodustuse alla arvamise eeltingimuseks seatud teenistus rivikompani koosseisus ettenähtud üleajateenija ametikohal ülemana või kohustetäitjana (mitte ajutise kohustetäitjana), kusjuures seadus ei ole erandeid teinud üksikute ametikohtade kohta rivikompanis. Sellest tuleb järeldada, et kõik rivikompani koosseisus ettenähtud ametikohtadel teenivad üleajateenijad, välja arvatud ainult ajutised kohustetäitjad, loetakse Sõjaväelaste pensioni seaduse § 41 alla kuuluvateks, vaatamata sellele, millisel ametikohal kompanis teenivad. Seega teenistus Soomusrongi divisjoni tehnikakompanis üleajateenija v. a. o. vedurijuhi ametkohal ja Sidepataljoni sidekompanis üleajateenija v. a. o. telegrafisti ametkohal annab Sv. pens. sd. § 41 põhjal iga nelja tegeliku teenistuspäeva kohta lisateenistusaega ühe päeva.

—k.

7. Küsimus: Kas sõjaväest Haridusministeeriumile alluvatesse õppeasutistesse riigikaitselise kasvatus- ja õpetuse instruktoriteks lähetatud ohvitserid ja nende perekonnaliikmed kuuluvad Sõjaväe haiguskindlustuse seaduse alla?

Vastus jaatav. Sõjaväe haiguskindlustuse seaduse (RT 69—1937) § 2 p. 1 ja 6 järgi antakse haiguskindlustust Sõjaminstreeriumist või sõjaväest teistesse ametkondadesse teenistusse lähetatud sõjaväelastele ja p. 1, 2 ja 3 nimetatud isikute perekonnaliikmetele. Sama seaduse § 6 p. 1 ja p. 2 lit. b järgi nimetatakse kindlustatuks § 2 p. 1 loendatud isikuid ja kindlustuskandjaks § 2 p. 1 nimetatud isikute ja nende perekonnaliikmete (§ 2 p. 6) suhtes — ametkonda, kuhu sõjaväelane on teenistusse lähetatud.

Ülaltsitseeritud Sõjaväe haiguskindlustuse seaduse § 2 p. 1 ja 6 ning § 6 p. 1 ja p. 2 lit. b järgi kuuluvad sõjaväest Haridusministeeriumile alluvatesse õppeasutistesse riigikaitselise kasvatus ja õpetuse instruktoriteks lähetatud ohvitserid ja nende perekonnaliikmed Sõjaväe haiguskindlustuse seaduse alla, kuna kindlustuskandjaks nende eneste ja nende perekonnaliikmete suhtes on õppeasutis, kus nad õppejõuna töötavad.

—re.

8. Küsimus: Kas takistab ohvitseri kapteni auastmesse kõrgendamiseks ettepaneku tegemist asjaolu, et ohvitserile kohtulikult mõistetud karistuse (arest garnisoni arestimajas Sv. Kr. S. § 75 lõik 2 järgi) kandmisest tingimisi vabastamise puhul määratud katseaeg ei ole veel möödunud?

Vastus eitav. Ohvitseride teenistuskäigu seadluse (RT 85—1931) § 68 järgi kapteni auastmesse võib ülendada leitnanti, kes vastab samas paragrahvis loetletud eeltingimustele. Need eeltingimused on: 1) vastav ametkoht, 2) viieaastane vanus auastmes, 3) hea atestatsioon viimase kahe aasta jooksul.

Sama seadluse § 79—84 järgi ohvitseride auastmes kõrgendamise ettepanekute esitamine on ülematel kohuslik, kui ohvitser vastab kõigile eeltingimustele. Kuna eespooltähenatud loetelu on lõplik, siis järelikult muud asjaolud ei või olla takistuseks ohvitseri auastmes kõrgendamise ettepaneku tegemiseks.

Neil kaalutlustel tuleb arvata, et kui ohvitser vastab kõigile auastmes kõrgendamiseks nõutud eeltingimustele, siis asjaolu, et karistuse kandmisest tingimisi vabastamise puhul määratud katseaeg ei ole möödunud, ei võiks olla takistuseks ohvitseri auastmes kõrgendamise ettepaneku tegemiseks.

9. Küsimus: Missugust palka on õigustatud saada ajutine kohustetäitja vakantsel ametikohal?

Vastus: Vaata lahendus „Sõduris“ 1935. a. nr. 21—22, 1933. a. nr. 41 ja 1929. a. nr. 41/42.

10. Küsimus: Kas sõjaväelane, kes mais 1937. a. viidi Tartust teenistuse huvides üle Rakverre, kust ta sama aasta septembris omal soovil viidi üle teenistusse Tallinna, on õigustatud nõudma elukoha muutmise tekkinud veokulude tasumist Tartust Tallinna?

Vastus eitav. Sõjaväelaste paigutus- tasude seadluse (RT 71—1935) § 2, 3, 9 ja 10 mõtte järgi sõjaväelastele tasutakse elukoha muutmise tingitud tegelikud veokulud uue ametkoha vastavast krediidist üksnes siis, kui sõjaväelase elukoha muutmise oli tingitud: 1) teenistuse huvides üleviimisest, 2) väeosa või asutise asukoha muutmise, või 3) üle kahe kuu kestval läkitusel viibimisest. Kuna eeltoodud loetelu on lõplik, siis järelikult muudel põhjustel elukoha muutmise puhul tekkinud veokulud ei kuulu tasumisele.

Kuna küsimuses tähendatud sõjaväelane viidi omal soovil Rakverest üle teenistusse Tallinna, siis eeltoodu põhjal tuleb arvata, et kui sõjaväelase paigutus toimus ta enese soovil ja ta isiklikes huvides, siis ei ole seaduslikku alust temale tasuda elukoha muutmise tingitud veokulusid.

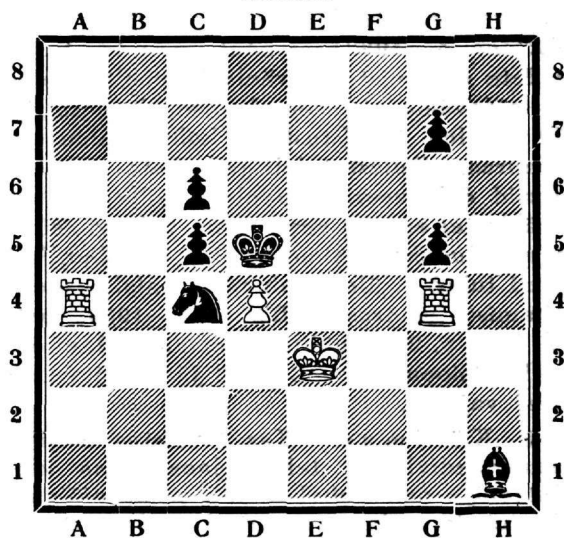
—i.

Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Ülesanne nr. 1.

Mustad.

Valged.

Valged algavad, ent kas nad võidavad? Lahendus järgmises malenurgas.

Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O-Ü. • Narvas

Valmistab

igat sorti ühekordseid ja kor-
rutatud lõngu trikoo- ja muu-
dele riiete-kudumise tööstustele.

Igasuguseid puuvillariideid —
pleekimata, pleegitud ja kirju-
värvilisi.

Froteerkäterätikuid ja voodi-
linasid. Vatti igat sorti.

Müük „A-S. KREENBALTI” kaudu

TALLINN, SUUR KARJA TÄN. 13

K-M. J. MÄTLIK

Narva, Tallinna mnt. Nr. 1. Tel. Nr. 100.

Ehitusmaterjalid,
raua- ja teraskaubad,
põllutööriistad,
määrdeõlid,
värvid igasugused,
nahakaubad,
kingsepatarbed,
torud ja toruosad,
rauast ja vasest,
kummivoolikud,
majapidamistarbed.

NARVA ÜHISPANK

NARVA, JOALA 11. OMAS MAJAS
TELEFON 86.

*Toimetab
kõiki pangaoperatsioone*

JUHATUS.

NARVA MOODSAIM HOTELL-RESTORAN

«DU NORD»

NARVAS, SUUR T. 28. TELEFON 333.

HOTELL ASUB AJALOOSES MAJAS
KUS PÕHJASOJA AJAL PEATUS
ROOTSI KUNINGAS KARL XII

MUGAVAD TOAD SOOJA JA KÜLMA VEEGA

SAMAS EESKIJULIK RESTORAN
HEA KÖÖK KORRALIK TEENIMINE

MUUSIKA (akordeoniga) iga päev
alates kell 8 1/2 õhtul. **MUUSIKA**

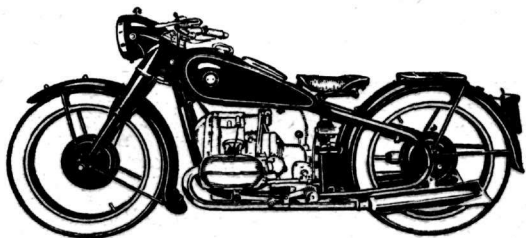
Kindralmajor N. Reek'i

Juhi otsus ja selle kujunemine

Hind Kr. 1.—, kalingur-köites Kr. 1.40

Müügil „SÕDUR“ toimetuses

Tallinn, Sakala 33. Telefon Sõjaväe 1-63

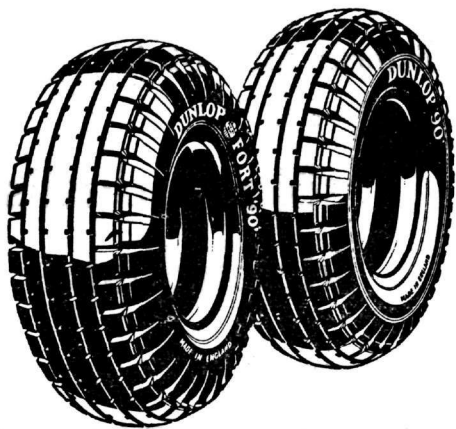
BMW mootorrattad

on oma ehituse poolest seni ületamatud. Täiesti kapseldatud mootor ja käigukast, teleskoop-kahvel ja kardaanvedu teevad ta praegusaja mugavaimaks ja vastupidavamaks mootorrattaks.

BMW mootorrattad on tarvilusel mitme maa sõjaväes.

K.-m. Lier & Rossbaum,

Tallinn, - Viru 7. Telef. 433-34, 479-79.

DUNLOP AUTOKUMMID

oma pika elueaga ja vastupanuga igasugusel koormatusel ja teeludel on võitnud kogu maailma autoomanike üksmeelse kiituse

AINUESINDAJA
J. PUHK & POJAD

Müügikohad üle maa

Rikkalikus valikus

Kodu- ja välismaa

- Konjakit,
- Likööre ja
- Veine

soovitab

K.-m. A. Oksenberg

Tallinn, S. Karja tän. 17
Telefon 475-95

A.-S.
„TEKLA“

PEAKONTOR:
TALLINN, SUUR KARJA 15

RIIDEKAUPLUSED:

TALLINN, Suur Karja 15
TALLINN, Pärnu 6
HAAPSALU, Ehte 2
KURESSAARE, KAUBA 2
MUSTVEE, Tartu 15
NARVA, Petseri pl. 2
PETSERI, Kaubarida 6-7
PÄRNU, Laidoneri 6
RAKVERE, Turuplats
VALGA, Kesk 14
VILJANDI, Tartu 6-a
VÖRU, Jüri 5-a

Müügil kindlate hindadega järgmiste
kodumaa vabrikute saadused:

**BALTI PUUVILLA KETRAMISE
JA KUDUMISE VABRIKU** A/S-i
**KREENHOLMI PUUVILLASAA-
DUSTE MANUFAKTUURI** O/Ü-se
**SINDI TEKSTIILVABRIKUTE
ÜHISUSE**

O/Ü. EESTI NIIDIVABRIKU

Kohal värsked uudised!

Tutvunege

N. S. V. Liidu
sõjaasjandusega.

**Tellige endale perioodilisi
eriajakirju 1938. aastaks.**

	Ilmub nr. aastas	Hind aastas
Автобронетанковый журнал	12	21.—
Артиллерийский журнал	12	24.50
Боец-охотник	12	10.50
Вестник Воздушного флота	12	24.50
Вестн. противовоздушн. обороны	12	17.50
Военная мысль	12	35.—
Военный вестник	12	21.—
Военный зарубежник	12	24.50
Ворошиловский стрелок	24	7.—
Гражданская авиация	12	8.75
За санитарную оборону	12	5.25
Красная Звезда	300	42.—
Красная конница	12	10.50
Красноармеец и краснофлотец	24	10.50
Морской сборник	12	35.—
Самолет	12	5.25
Техника воздушного флота	12	35.—
Техника и вооружение	12	21.—
Химия и оборона	12	8.75

Tellimisi võtavad vastu:

„Meshdunarodnaja Kniga“

Moskva, Kusnetzki Most 18

K. K. Ü. „Töökool“

Tallinn, Pärnu mnt. 28. Telefon 462-56.

„Pressa“

Tartu, Rüütli tän. 31.